

תופי מלחמה: ישראל ו"ציר ההתנגדות"

דו"ח המזרח התיכון מס. 97, 2 באוגוסט 2010

תוכן העניינים

i	תקציר מנהלים והמלצות
I	I. תמורות במאזן הכוחות
1	א. מלחמה עתידית קטלנית
3	ב. ... ואינטנסיבית יותר
3	1. בנק המטרות המתרחב והולך של ישראל
5	2. מציר צבאי לברית פוליטית?
9	3. הצל הכבד של איראן
II	II. מניעת עימות: האם אפשר להסתמך על ההרתעה? ..
11	א. "השמדה הדדית מובטחת"?
14	ב. השפעת החלטת מועצת הביטחון 1701
III	III. גורמים העלולים להצית עימות
16	א. גורמים מבניים לחוסר יציבות
16	1. האם יכולה ישראל להביט מנגד?
18	2. מגבלותיה של החלטה 1701
19	3. העדרו של מנגנון הכלה
20	ב. מלחמה לא רצויה?
20	1. הסיכון שבשיקול דעת מוטעה
22	2. המלחמה הסמויה מן העין
IV	IV. מסקנות
נספחים	
27	א. מפת לבנון
28	ב. על קבוצת המשבר הבינלאומית
29	ג. דו"חות ותקצירים של קבוצת המשבר הבינלאומית על המזרח התיכון וצפון אפריקה (שנת 2007 ואילך)
30	ד. חבר המנהלים של קבוצת המשבר הבינלאומית

תופי מלחמה: ישראל ו"ציר ההתנגדות"

תקציר מנהלים והמלצות

עם זאת, ישנם גורמים מרסנים נוספים. החלטת מועצת הביטחון 1701 הובילה לעיבוי הנוכחות הצבאית הלבנונית והבינלאומית בדרום לבנון לאחר מלחמת לבנון השנייה. נוכחות זו הגבילה מחד את חופש הפעולה של חיזבאללה ומנגד, בלמה אפשרות ליוזמה צבאית ישראלית. אף ששני הצדדים מבקרים חדשות לבקרים את ההחלטה – שקראה לשים קץ למשלוחי הנשק לכווחות הצבאיים הלא-ממשלתיים בלבנון, לפרק את המיליציות החמושות ולהכיר באופן מלא בריבונותה של המדינה הלבנונית – ומרבים להפר אותה, הם ממשיכים להכיר בערכה של המסגרת שהיא מתווה כמרכיב חיוני בשימור הסטטוס קוו.

מעמדו הפוליטי המשופר של חיזבאללה בלבנון הוא גורם מרסן נוסף שכן הוא מעדיף שלא לנקוט ביוזמות שעלולות לסכן את הישגיו. כמו כן, למרות הדימוי הנצי שלה, הממשלה הנוכחית בישראל רוצה להפגין את יכולתה לשמר את היציבות וחוששת מתגובה בינלאומית עוינת יותר, כך שגם היא איננה ששה ליטול את הסיכון שנטלו פעמיים בעבר קודמותיה ממרכז המפה הפוליטית וליזום עימות צבאי. אמנם ישראל מרבה להתריע מפני התעצמותו הצבאית של חיזבאללה, אך בפועל היא מפגינה איפוק. בדומה לכך, לנשיא האמריקאי ברק אובמה, הרחוק מלהחזיק בחזון של קודמו לגבי מזרח תיכון חדש, אין כל רצון בהתלקחות שעלולה לשים לאל את מאמצי השלום שלו ואת ניסיונו לבסס מחדש את מהימנותה של ארצות הברית באזור. כל אלה, יש בהם כדי להסביר מדוע מספר התקריות האלימות באזור הגבול הוא הנמוך ביותר זה עשרות בשנים.

אך זוהי רק חצי הכוס המלאה, ומתחת לפני השטח המתיחות גוברת ללא כל שסתומי ביטחון נראים לעין. מדיניות ההרתעה סייעה עד כה לשמירת השקט, אך התהליך שהיא מנציחה – תגבור הדדי של ההכנות הצבאיות, התעצמות הארסנל שבידי חיזבאללה ותחכמו הגובר והתגברות האיומים הישראליים – מושכים לכיוון השני ועלולים להוביל לאותה תוצאה שהצליחו עד כה למנוע. גם אם נראה שיש ישראל איננה רוצה במלחמה, קשה לה להתעלם ממה שהיא רואה.

מכל הנימוקים לשקט השורר בזירה הישראלית-לבנונית מאז סיום מלחמת לבנון השנייה, ההסבר העיקרי הוא זה שאמור לעורר את הדאגה הרבה ביותר: חששם של הצדדים כי העימות הבא יהיה רחב יותר בהיקפו והרסני בהרבה בתוצאותיו. אף אחד מהשחקנים הרלוונטיים – ישראל, חיזבאללה, סוריה ואיראן – איננו שש אלי קרב, כך שלעת עתה כולם נחוישים לנצור את נשקיהם. עם זאת, השורשים הפוליטיים של הסכסוך נותרו בלתי פתורים והדינמיקה מתחת לפני השטח נפיצה, כך שאין להוציא מכלל חשבון כי טעויות בשיקול הדעת עלולות להוביל לידי לפיצוץ. הגישה היחידה שעשויה להצמיח תועלת היא חידוש שיחות שלום מהותיות בין ישראל ללבנון ובין ישראל לסוריה, עד לכדי סיומן המוצלח. יתר על כן, אין לעת עתה פתרון אחר לדילמה שמציב חיזבאללה או דרך טובה יותר להשפיע על שיקוליה של איראן. בהעדר יוזמה שכזו נדרשת מעורבות רבה יותר של הקהילה הבינלאומית, במטרה לשפר את התקשורת בין הצדדים, לנטרל את המתחים ולמנוע משגים שעלולים לגבות מחיר גבוה.

ארבע שנים לאחר סיומה של המלחמה האחרונה, המצב בלבנט הוא בבחינת פרדוקס – שקט באופן חריג ובה בעת מסוכן להחריד. התעצמות הכוחות הצבאיים ותדירות האיומים במלחמת כל בכול אשר לא תחוס על אזרחים או על תשתיות אזרחיות, ביחד עם האפשרות המדאיגה של הידרדרות המשבר המקומי לכדי מלחמה אזורית, מצליחים לעת עתה להניא את הצדדים מלשקול ברצינות עימות שתוצאותיו עלולות להיות בלתי נשלטות, לא צפויות וחסרות תקדים.

במידה ואכן יפרוץ עימות צבאי, תרצה ישראל להכות מהר ובמלוא העוצמה על מנת שלא ישנה תרחיש מלחמת לבנון השנייה. יותר מבעבר צפויה ישראל שלא להבחין בין חיזבאללה לכווחותיה של הממשלה הלבנונית שהתנועה השיעית מהווה חלק אינטגרלי בה, ולהפנות את נשקה גם לעבר סוריה, שנוסף על היותה מטרה פגיעה יותר, היא גם ספקית הנשק והלוגיסטיקה המרכזית של חיזבאללה. עם התגברות המתיחות האזורית הידקו חברות "ציר ההתנגדות" – איראן, סוריה, חמאס וחיזבאללה – את הקשרים ושיתוף הפעולה הביטחוניים ביניהן, כך שהיום, התערבות של אחת במקרה של מתקפה על האחרת איננה בגדר תרחיש סרק.

עדיין, אל לנו לשגות באשליות שפתרון הסכסוך סביב רג'ר, העצמת תפקידו של ארגון האומות המאוחדות או אפילו מציאת דרכי תקשורת חדשות ויצירתיות בין ישראל, סוריה וחיזבאללה עשויים לחולל מפנה מתמשך או מכריע. צעדים אלה עשויים לעזור, אך משבריה של לבנון הם ברובם תולדה של מתחים אזוריים נרחבים יותר ועד שיעשה מאמץ רציני לפתור מתחים אלה, תימשכנה הבעיות הנוכחיות. בינתיים, נדרש העולם להחזיק אצבעות בתקווה שהתוצאות הרוות האסון הצפויות במקרה של עימות, די יהיה בהן בכדי להמשיך ולהניא את הצדדים מלעורר אותן.

המלצות

למשלת ארצות הברית:

1. במקביל לשיחות בין ישראל לפלסטינים, להגביר את המאמצים ולהשיק שוב את השיחות בין ישראל לסוריה – וכפועל יוצא מכך את המשא ומתן לשלום בין ישראל ללבנון – כולל ברמה הנשיאותית. בתוך כך, לשכנע את ראש הממשלה נתניהו לחזור על המחויבות שהביעו מנהיגים ישראלים קודמים לנסיגה מלאה לגבולות 1967, בכפוף למענה מלא לצרכיה של ישראל.

2. ליזום משא ומתן מתמשך ורם-דרג עם סוריה, במטרה להגדיר הן נתיב ברור ואמין לשיפור היחסים בין שתי המדינות, והן מעמד אזורי מפתח לדמשק בעקבותיו של הסכם שלום.

3. במסגרת שיחות השלום המחודשות- ללחוץ על סוריה לחדול מהעברת משלוחי נשק לחיזבאללה, ועל ישראל, להימנע מפעולות המפרות את הריבונות הלבנונית.

למועצת הביטחון של ארגון האומות המאוחדות:

4. לבקש ממזכ"ל האו"ם לבחון מחדש את מערך המשלחות והמשרדים העוסקים בלבנון ובתהליך השלום במזרח התיכון, במטרה לפתח מדיניות כוללת ועקבית יותר ולהגביר את שיתוף הפעולה בין גופים אלה.

למזכירות ארגון האומות המאוחדות:

5. לשקול לרכז לעת עתה את יישום החלטת מועצת הביטחון 1701 במשרדו של המתאם המיוחד ללבנון (UNSCOL), תוך כוונה לשפר את התיאום עם הצדדים השונים לסכסוך.

לאומות המאוחדות ולמשלות ישראל ולבנון:

6. לחדש את המאמצים ליישום החלטה 1701, תוך התמקדות במטרות ברות השגה. זאת על ידי:

(א) קידום שיחות לשימת פתרון לסכסוך ברג'ר, במסגרתו תיסוג ישראל מהחלק הצפוני (הלבנוני) של האזור ותותיר את השליטה ליוניפי"ל, בנוכחות הצבא הלבנוני.

לא ברור מהו הקו האדום שחצייתו על ידי חיזבאללה תעורר תגובה צבאית ישראלית, והעדר הבהירות בעניין זה מהווה מקור נוסף לדאגה. בשנות התשעים הבטיחה קבוצת הפיקוח הישראלית-לבנונית – בהשתתפותן של ארצות הברית, צרפת וסוריה – הן את קיומם של מגעים כלשהם בין הצדדים והן עמידה ולו מזערית, בכללי המשחק. במקביל התנהל דו-שיח ער בין ארצות הברית לסוריה. היום לעומת זאת, אין כל פרום המשמש למיסודם של ערוצי תקשורת כלשהם וגובר החשש לאי-הבנות ופרשנויות מוטעות.

בינתיים מתחוללת מלחמה חשאית של ריגול והתנקשויות, שמהווה לעת עתה תחליף לעימות גלוי יותר. הצדדים אולי אינם מעוניינים במלחמת ירי בהיקף מלא, אך בנסיבות הקיימות כל אחד מהצדדים עלול להביא לפריצתה. תחושת השיתוק אל מול מצב זה גוברת בהעדר כל ההתקדמות בסוגיות הנוגעות להחלטה 1701, החל בפשוטה שבהן לכאורה – נסיגתה של ישראל מחלקו הצפוני של הכפר רג'ר – ועד לסוגיות המורכבות המתייחסות לפיקוח על הגבול בין סוריה ללבנון, לישוב המחלוקת לגבי מעמדן של חוות שבועא, פירוק חיזבאללה מנשקו והפסקת הטיסות הישראליות בשמי לבנון. המבוי הסתום מגביר את הספקנות לגבי האפשרות להשיג התקדמות כלשהי, ועלול ברבות הזמן לשחוק את המחויבות של המדינות השותפות לכוח השלום של האו"ם (יוניפי"ל).

המפתח לפתרון המצב הנוכחי – מבלי להזניח את הנתיב המרכזי הישראלי-פלסטיני – הוא חידוש משא ומתן של ממש בין ישראל מצד אחד וסוריה ולבנון מהעבר השני. זוהי הדרך המעשית היחידה לחולל תמורה בהנחות היסוד של הצדדים, ובפרט בשיקוליה של סוריה. בהעדר משא ומתן תמשיך דמשק להעביר נשק לחיזבאללה, שימשיך מצידו להתנגד בהצלחה לניסיון לכפות עליו להתפרק מנשקו, בעוד שישיראל תמשיך להפר את ריבונותה של לבנון.

עם זאת, בחזית השלום אין מקום רב לאופטימיות, אך אף שלא ניתן להשיג הרבה, אין פירושו של דבר שאין מה לעשות. המשימה המיידית היא לחדש את התנופה בנושא החלטה 1701 על ידי התמקדות במטרות המעשיות יותר של ההחלטה ומיסוד מנגנונים מייעצים לניטרול המתיחויות, זיהוי הקווים האדומים והפחתת הסיכוי לעימות מקרי. ערוצי תקשורת טובים יותר עשויים להואיל: ארצות הברית מדברת היום בעיקר עם צד אחד (ישראל), שומרת על טווח ביטחון מהשני (סוריה), מתעלמת מהשלישי (חיזבאללה) ומתעמתת עם הרביעי (איראן). ארגון האומות המאוחדות מצדו סובל מבעיות אחרות, ובפרט העדר מדיניות אחידה ועקבית בנושא לבנון ותהליך השלום, עקב קיומם של יותר מדי משרדים ומשלחות אשר חופפים בפעילותם אך אינם מתואמים זה עם זה. אחת האפשרויות העומדות בפני הארגון היא העצמת כוחה של המשלחת שלו בלבנון, כך שתוכל למלא תפקיד פוליטי מרכזי יותר.

(א) מחויבות של כל הצדדים הנוגעים בדבר להימנע מהצהרות ופעולות פרובוקטיביות.

(ב) הפסקת האיומים, ישירים או עקיפים, לפגוע באזרחים או לגרום נזק לתשתיות אזרחיות בכל מלחמה עתידית.

(ג) לשים קץ לחיסולים ממוקדים.

(ד) התערבות מיידית במקרה של תקרית אלימה, במטרה להרגיע את הרוחות ולמנוע התלקחות.

לממשלת לבנון ולחיזבאללה:

11. לעשות כל מאמץ למנוע מהאוכלוסייה האזרחית לפגוע באנשי הסגל וברכוש של האומות המאוחדות.

לממשלת לבנון:

12. להגביר באופן משמעותי את כוחות הצבא הלבנוני הפרושים בדרום לבנון ולספק להם ציוד והדרכה משופרים.

בירות/ ירושלים/ דמשק/ וושינגטון/ בריסל,
2 באוגוסט 2010

(ב) שימוש בשיחות אלה כמקפצה לקיום משא ומתן על התנאים הדרושים להשגת הפסקת אש רשמית בין הצדדים.

למדינות השולחות חיילים לכוח יוניפי"ל, ובפרט האירופאיות:

7. לאשר מחדש את מחויבותן לשמירה על הרמה הנוכחית של סדר הכוחות שהן שולחות ליוניפי"ל.

8. לקדם מדיניות פעילה של סיורים בשטח במטרה למנוע נוכחות גלויה של חיזבאללה באזור שתחת שליטת יוניפי"ל, ובה בעת ליזום פעולות לקירוב האוכלוסייה האזרחית.

9. לחקור, לגנות ולפעול נגד הפרות בוטות של החלטת מועצת הביטחון 1701, ובפרט הניסיונות לחמש מחדש את חיזבאללה והפרותיה של ישראל את הריבונות הלבנונית.

לאומות המאוחדות ולממשלות ארצות הברית, צרפת, תורכיה, ישראל, סוריה ולבנון:

10. לשקול הקמת "קבוצת קשר" או לחלופין מנגנונים מייעצים לא-פורמליים, במטרה לדון ביישום החלטה 1701 ולמצוא מענה לגורמי הסלמה אפשריים:

תופי מלחמה: ישראל ו"ציר ההתנגדות"

א. מלחמה עתידית קטלנית...

I. תמורות במאזן הכוחות

תוצאות המלחמות בלבנון ובעזה עוררו בקרב מתכנני המדיניות הפוליטית והצבאית בישראל תחושות סותרות. ישראל הפגינה אמנם עוצמה צבאית מכרעת והסבה נזק והרס עצומים, אך אי אפשר לומר כי השיגה ניצחון מכריע ובשני המקרים – היקפו ומשכו של הנזק שנגרם לאוכלוסייה האזרחית עוררו גינויים ולחץ בינלאומי ניכר, שעשויים לצמצם בעתיד את מרחב התמרון של הצבא הישראלי. במידה מסוימת משקף תהליך זה את הקשיים בהתאמת הדוקטרינה הצבאית הישראלית המסורתית – המבוססת על העתקת זירת הקרב לשטחו של האויב, פעילות מונעת ומקדימה והשגה מהירה של יעדים פרטניים ומוגבלים – לתצורות של לחימה א-סימטרית מול אויב שאיננו מדינה, הפועל מתוך אזורים עירוניים.

המסקנה שמרבית האסטרטגים הסיקו ופרסמו היא שעומת נוסף ישא אופי דומה לקודמו, אך יתנהל באינטנסיביות גבוהה יותר, במטרה "להפחית ככל האפשר את משך הלחימה וליצור מאזן הרתעה יעיל".² גורם ביטחוני ישראלי בדימוס טען כי "תקוותנו היא שחיזבאללה ירתע גם מפעולה מצומצמת, מחשש שתגובת הנגד של ישראל תהיה חריפה מבעבר. האינטרס של ישראל הוא לשמור על עמימות מרבית לגבי המידה בה היא מוכנה להרחיק לכת בתגובתה".³

עבור האזרח הלבנוני מן השורה, הטענה כי המלחמה האחרונה לא הייתה אינטנסיבית היא לעג לרש,⁴ ועם זאת גורמים צבאיים ישראליים טוענים שהיה באפשרותם להרחיק לכת

עם סיומה של מלחמת לבנון השנייה החלו שני הצדדים – ישראל מחד וחיזבאללה ובעלי בריתו מהעבר השני – בהפקת לקחים. קובעי המדיניות בישראל נפגשו לכמה סבבים של התייעצויות פנימיות קדחתניות, בסופן גמרו אומר שעומת נוסף ימצא את הצבא הישראלי ערוך ומוכן ויוכרע הכרעה ברורה ומהירה.¹ חיזבאללה מצידו העמיק לבסס את שליטתו בשטח לבנון, חידש עד מהרה את מלאי הנשק שברשותו ואיים בהתקפות נרחבות ויעילות יותר נגד מטרות אזרחיות בישראל. בשורה התחתונה נראה ששני הצדדים תמימי דעים שלצרכי התרעה, עליהם להיות בעלי יכולת להסב נזק ממשי לא רק לכוחות הצבאיים של האויב אלא גם לתשתיות האזרחיות. מבחינת ישראל יכולת זו דרושה גם כדי להביא להכרעה מהירה במקרה של התלקחות. שני הצדדים אף רמזו, אם בגלוי ואם בעקיפין, שמלחמה עתידית עלולה להתרחב ולגרור אליה שחקנים אזוריים נוספים.

קיימת נטייה לראות את הסכסוך בין ישראל לחיזבאללה ככרוני ומעגלי, כאשר את עליות המתח והתפרצויות האלימות מחליפים מדי פעם מאמצים דיפלומטיים אינטנסיביים אך חולפים. עם זאת, לאחר בחינה אפשר לראות כי הסכסוך מתפתח בשלבים, ומאז 2006 עבר תמורה יסודית שהופכת אותו למסוכן הרבה יותר.

² גבריאל סיבוני, "תפיסת המענה לאור מלחמת לבנון השנייה: מהלומה לא פרופורציונאלית", המכון למחקרי ביטחון לאומי, מבט על מס' 74, 1 באוקטובר 2008. כתב: "המבחנים של ישראל יהיו העוצמה והאיכות של תגובותיה לתקריות בגבול לבנון או לפעולות טרור של חיזבאללה בצפון או חמאס בדרום... [ישראל] תהיה חייבת להגיב באופן לא פרופורציונאלי על מנת להבהיר שמדינת ישראל לא תקבל כל ניסיון להפרת הרגיעה". כפי שניסחה זאת איזבל קרשנר מה"ניו-יורק טיימס", המטרה היא "לקצר ולהעצים את משך הלחימה ולהאריך את הזמן שבין הסיבובים", 25 בדצמבר 2009.

³ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, מאי 2010.
⁴ במלחמה ב-2006, נהרגו יותר מ-1,000 לבנונים; יותר ממיליון נעקרו מבתייהם; תשתיות – כולל כבישים, גשרים ומסלולי המראה בשדה שתופה הבינלאומי של בירות – ניזוקו או הושמדו; ו-15,000 בתים ו-900 מפעלים, שווקים, חוות, חנויות ומבנים מסחריים אחרים הוחרבו. ראו דו"ח המזרח התיכון מס' 59 של קבוצת המשבר הבינלאומית, "ישראל/חיזבאללה/לבנון: להמנע מעימות מחודש", 1 בנובמבר 2006, עמ' 1.

¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי רשמי, ירושלים, דצמבר 2009. ב-30 בינואר 2008 הגישה ועדת וינוגרד, אשר הוקמה כדי לחקור את מלחמת לבנון השנייה, את הדו"ח הסופי. מסקנותיה היו מעמיקות ומרשיעות. נמצא, בין היתר, כי "מלחמת לבנון השנייה [הייתה]... החמצה של ממש. ישראל פתחה במלחמה ארוכה, שנגמרה ללא ניצחון צבאי ברור. ארגון כמו-צבאי של אלפים בודדים עמד בהצלחה, למשך מספר שבועות, נגד הצבא הכי חזק במזרח התיכון הנהנה מעליונות אווירית מלאה ועדיפות מספרית וטכנולוגית. ירי הטילים על האוכלוסייה האזרחית של ישראל נמשך לאורך המלחמה כולה וצה"ל לא סיפק תגובה יעילה אליו". הועדה קראה לשינוי מעמיק במוכנות המדינית והצבאית והזהירה כי "ישראל לא תשרוד באזור, ולא תוכל לחיות בו בשלום או לפחות ללא מלחמה, אלא אם אנשים בישראל עצמה ובסביבותיה יאמינו של ישראל יש את המנהיגות המדינית והצבאית, היכולת הצבאית והחוסן החברתי שיאפשרו לה להתרועע את אלו משכנותיה שמבקשות להרע לה, ולמנוע מהן – תוך שימוש בכוח צבאי, אם זה הכרחי – להשיג את מטרותן". ראו:

העיר – בתקיפה דומה של תל-אביב.⁸ בפברואר 2010 הרחיב ופירט על הצהרתו, וטען שכל נזק שיגרם ללבנון יגרור נזק דומה בישראל – שדה תעופה כנגד שדה תעופה, מפעל כנגד מפעל.⁹ במאי, לאחר תמרון ימי רחב היקף של איראן במפרץ הפרסי, נשבע נסראללה שבמידה ותטיל ישראל מצור ימי על חופי לבנון כפי שעשתה במלחמת לבנון השנייה, הוא יתקוף כל הספינה שיעדה ישראל.¹⁰ הסביר נסראללה:

הישראלים התרגלו לנהל את המלחמות שלהם כשהעורף מוגן, אך תפיסה זו היא נחלת העבר. לאחר 2006, הדברים לא ישובו לקדמותם. לנו יש חזית בעורף ולהם יש חזית בעורף, והיום אנחנו מכריזים על עידן חדש שבו אנחנו נופצים ונפציץ, נהרג ונהרוג, נעקר ונעקור. זוהי נכון לעכשיו, החולשה האסטרטגית של ישראל.¹¹

גורם בכיר בחיזבאללה הבהיר שאפילו תקיפה ישראלית מצומצמת בהיקפה תגרור תגובת נגד חזקה, מבלי להתחשב בסיכונים הכרוכים בהסלמה: "אם ישראל תתקוף מטרה כלשהי בלבנון, לא נעלים עין ולא נחשיב זאת כדבר שבשגרה. ישראל תאלץ להתמודד עם ההשלכות של מעשיה ועליה לכלכל בתבונה את צעדיה".¹²

אפשר אמנם לבטל את מרבית האמירות כדברי רהב שנועדו לעודד את רוחם של הלוחמים מבית ולהרתיע את ישראל מלתקוף. עם זאת, במהלך השנים הוכיח נסראללה שהוא נוטה בדרך כלל לשמור על אמינותו ולעמוד בהבטחותיו,¹³ ובהתבסס

הרבה יותר וכפי שדיווחה בזמנו קבוצת המשבר הבינלאומית, הפגיעות היו אמנם "לא-פרופורציונאליות" אך לא "חסרות הבחנה".⁵ האסטרטגיה החדשה שעל הפרק זכתה לשם "דוקטרינת דחייה", על שמו של רובע בדרום לבנון ששיכן נכסים ואישי מפתח של חיזבאללה והוחרב באופן יסודי במלחמת לבנון השנייה. מנקודת מבטה של ישראל, מדיניות חדשה זו חיונית לנוכח איומיו של חיזבאללה להתחפר במקומו ולאגור כמויות ניכרות של נשק בבתים אזרחיים או בסמוך לבתי חולים ובתי ספר בכפרים בדרום לבנון.⁶ הסביר גדי אייזנקוט, אלוף פיקוד צפון:

מה שהתרחש ברובע דחייה... יקרה לכל כפר ממנו יירו על ישראל. אנחנו נפעיל כוח לא-פרופורציונאלי ונסב נזק והרס עצומים... המלחמה הבאה חייבת להיות מוכרעת במהירות ובאגרסיביות, מבלי להידרש לאישור בינלאומי... חיזבאללה מבין היטב שירי מתוך כפרים יוביל להריסתם.⁷

הצהרות אלה מצאו הד באיומי הנגד של חיזבאללה, שהכריזו בעצמו על שינוי באסטרטגיה. במלחמת לבנון השנייה שיגר הארגון רקטות ללא הבחנה, אך נמנע מסיבות טכניות או לפי טענתו שלו פוליטיות, מפגיעה מאסיבית באזרחים – ואילו עכשיו הכריז מזכ"ל הארגון חסן נסראללה שמעתה ינהג כך בתגובה לכל פעולה ישראלית. באמצע 2009 הוא הזהיר שבשונה מבעבר, חיזבאללה יגיב לכל תקיפה ישראלית בבירות – כולל במאחז המבוצר שלו ברבעה הדרומיים של

⁵ למרות שישאל הייתה "תשתיות כלכליות הקשורות במידה מועטה או לא קשורות כלל לחיזבאללה", היא חסה על רוב שכונות המגורים הלא-שיעיות ועל תשתיות ראשיות כמו רשתות תקשורת ותשתיות הקשורות לאנרגיה ומים. שם, עמ' 13-14.

⁶ "הארץ", 8 ביולי 2010.

⁷ מצוטט בתוך זכי שלום, "מדיניות התגובה החדשה של ישראל מול חיזבאללה: עד כמה היא תקפה", המכון למחקרי ביטחון לאומי, תבונה מס' 76, 28 באוקטובר 2008. גיורא איילנד, לשעבר ראש המועצה לביטחון לאומי, טען כי "הסיבוב הבא יהיה שונה, אבל לא באופן בו אנשים סבורים. הדרך היחידה להצליח היא לנקוט בפעולה חריפה הרבה יותר". מצוטט בתוך "ניו-יורק טיימס", 25 בדצמבר 2009. גורם בכיר העלה טענה דומה: "אם טרוריסטים יחליטו להתחבא בתוך אוכלוסייה אזרחית, תהינה אבידות בנפש בקרב האזרחים. בדיוק בגלל ההיבט האזרחי הזה אנחנו מטילים את האחריות לפתחה של ממשלת לבנון". לאחרונה הדגיש ראש המטה הכללי של הצבא הישראלי, גבי אשכנזי, את המידה בה סבורה ישראל שחיזבאללה התערה באוכלוסייה האזרחית. "חיזבאללה... בונה תשתית תת-קרקעית של מרכזי פיקוד ומשגרי רקטות, רובם בתוך הכפרים השיעיים בדרום לבנון... ברחבי לבנון כולה, כולל דרום לבנון, כפרים שלמים הפכו לכפרים לשיגור רקטות קרקע-קרקע". ראו <http://idfspokesperson.com/>, 19 ביולי 2010. ב-19 ביולי שיחררה ישראל את הדו"ח שלה למזכ"ל האו"ם על המלחמה בעזה, בו הביחה שתנקוט בעתיד בצעדים לצמצום מספר האבידות בקרב אזרחים בעת מלחמה. כאשר נשאלו אם תהיה לכך השפעה על מה שמכונה "דוקטרינת דחייה", הודו גורמים ישראלים שהיא עלולה להגבילה במידת מה, אך אין פירוש הדבר שהדוקטרינה "בטלה או לא רלוונטית". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים ישראלים בעבר ובהווה, ירושלים, יולי 2010. ראוי לציין שאחד המראיינים טען כי בין גורמים ישראלים לאמריקאים התנהלו בעבר דיונים קדחתניים לגבי הנחיות ללחימה עתידית בין ישראל לבין החמאס, חיזבאללה ואיראן. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.

⁸ "אל-מנאר", 18 באוגוסט 2009.

⁹ סוכנות הידיעות הלאומית הלבנונית, 16 בפברואר 2010.

¹⁰ סוכנות הידיעות הלאומית הלבנונית, 25 במאי 2010.

¹¹ שם. טימור גוקסל, לשעבר דובר כוחות האו"ם בלבנון, טען כי "ב-2006 חיזבאללה שיגר 4,000 רקטות, וגרם לבין 40 ל-50 אבדות בנפש בקרב הישראלים, רובם חיילים. בפעם הבאה זה יהיה אחרת, ושני הצדדים לא יחוסו על חייהם של אזרחים". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010. (לפי אתר משרד החוץ הישראלי, 44 אזרחים ישראלים ו-119 חיילי צה"ל נהרגו בין יולי לאוגוסט 2006. <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism+Obstacle+to+Peace/Terrorism+from+Lebanon+Hizbullah/Israel+-Hizbullah+conflict+Victims+of+rocket+attacks+and+IDF+casualties+July-Aug+2006.htm>. ישראל טוענת ש-3,970 רקטות ששיגר חיזבאללה נחתו בשטחה במהלך אותה תקופה, 901 מתוכן באיזורים עירוניים. ראו: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism+Obstacle+to+Peace/Terrorism+from+Lebanon+Hizbullah/Hizbullah+attack+in+northern+Israel+and+Israels+response+12-Jul-2006.htm>.

¹² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

¹³ חיזבאללה הכריז הרבה לפני חטיפתם של שני החיילים הישראלים שהובילה לפריצת המלחמה ב-2006, שבכוונתו לחטוף חיילים לצרכי משא ומתן על חילופי אסירים. ראו <http://www.haaretz.com/news/8-soldiers-killed-2-snatched-in-hezbollah-border-attacks-1.192833>; http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5171616.stm; ראו גם דו"ח המזרח התיכון מס' 57 של קבוצת המשבר הבינלאומית, "ישראל/פלסטין/לבנון: להחליץ מהתהום", 25 ביולי 2006, עמ' 10. לאחר חילופי האסירים ביולי 2008, הכריז נסראללה באופן פומבי שכל האסירים הרלוונטים שוחררו ואפשר לראות את העניין כסגור. "אל-מנאר", 16 ביולי 2008. ב-2010 הודה מנהיג חיזבאללה שיש מי שיראו בהצהרותיו פרופגנדה לשמה, אבל הוסיף ואמר: "אמת, אני נואם ומנהל מלחמה

תשומת הלב הציבורית מתוכנית הגרעין של איראן.¹⁸ במהלך המלחמה בעזה בשלהי 2008 ובראשית 2009 נמנע חיזבאללה מפעולה ישירה נגד ישראל על אדמת לבנון, ובמקום זאת גער במצרים על רפיון ידיה. רק לאחר שמצרים האשימה את הארגון בהקמת תא על שטחה במטרה לסייע צבאית ולוגיסטית לחמאס, הודה חיזבאללה בכך שסייע לארגון הפלסטיני.¹⁹

אם העבר יש בו להעיד על העתיד, אפשר לשער שמאבק עתידי בין ישראל לחיזבאללה יתפתח רובו ככולו לעימות אחד-על-אחד, שלא יערב באופן ישיר או עקיף שותפים אחרים ב"ציר ההתנגדות". עם זאת, הן מצידה של ישראל והן מצדו של חיזבאללה נשמעים קולות הרומזים שבפעם הבאה המצב יהיה שונה. אף שהצהרות אלה מהוות קרוב לוודאי חלק ממאמץ הרתעה רחב יותר, היינו איום במלחמה רחבת היקף דווקא כדי להימנע ממנה, הן משקפות היטב את השינויים המהירים בדינמיקה האזורית.

1. בנק המטרות המתרחב והולך של ישראל

בין הגורמים שנטו עד כה לתחום את התפשטות המרחב של העימותים, היה החלטתה של ישראל להגדיר את דרום לבנון כזירת הקרב המוסכמת. מלחמת לבנון השנייה מהווה דוגמה מובהקת לכללים הבלתי כתובים שראשיתם במלחמת האזרחים שהתחוללה בלבנון בשנים 1975-1990: ישראל תקפה מעוזי חיזבאללה בפרבריה של בירות ובדרום לבנון והסבה להם הרס נוראי, אך באזור הגבול הסורי יצא הצבא הישראלי למבצעים מוגבלים בלבד ולהוציא כמה מקרים יוצאי דופן, נמנע מלפגוע במוסדות המדינה הלבנוניים.

כיום, לתרחיש זה כמעט ואין עוד תוקף. חיזבאללה שומר על נוכחות חזקה מדרום לנהר הליטני – אזור הפעולה הטבעי שלו – ולפי טענת ישראל, מאחסן כמויות ניכרות של כלי נשק ולוחמים בדרום לבנון. עם זאת, נוכחותם של יותר מעשרת אלפים חיילי או"ם ואלפים רבים של חיילי צבא לבנון, מצמצמת את חופש הפעולה ומרחב התמרון של חיזבאללה באזור. בה בעת, חיזבאללה פרש מחדש לפחות חלק מכוותיו בקו הגנה שני, במזרח בקעת הלבנון.²⁰ אם כך, במידה ותחליט

על סברתם כי לרשות חיזבאללה עומדת כיום מערכת טילים ארוכי טווח שיכולים להרחיק ולפגוע בעומק שטחה של ישראל, גורמים ישראלים מתייחסים לאיומים ברצינות רבה. אמר אחד מהם: "בעימות הבא האזרחים יהיו חשופים לפגיעה ואני מאמין שחיזבאללה ינחית מהלומה כואבת, אם בתחילת הלחימה ואם בהמשכה. בתגובה לכך צפויה ישראל לטעון שעליה להשיב מידה כנגד מידה, ולהפעיל לחץ הן על ממשלת לבנון והן על האוכלוסייה האזרחית".¹⁴

ב. ... ואינטנסיבית יותר

מאז התקיפה הסורית-מצרית ב-1973, לא התמודדה ישראל עם מאמץ צבאי משולב מצד אויביה. סוריה השתמשה בארגונים רבים כשליחים והרחיבה את תמיכתה הלוגיסטית והפוליטית בחיזבאללה ובחמאס, אך גמרה אומר לא להצטרף לקרב, מתוך חשש ממתקפה ישראלית הרסנית ובהעדר יכולת מספקת להגן על עצמה.¹⁵ בדומה לכך, איראן יכולה להרשות לעצמה לאמץ עמדה תוקפנית ביותר מול ישראל בין היתר כי אין לשתיים גבול משותף והיא חשופה פחות לתקיפה ישראלית. עם זאת, למרות הדיווחים לפיהם משמרות המהפכה האיראניים השתתפו בתקיפת חיילים ישראלים על אדמת לבנון (לאחרונה בשנת 2006),¹⁶ ובהתחשב בכך שמנקודת מבט ישראלית איראן כבר משחרת לפתח גבולותיה הצפוניים והדרומיים בלבנון ובעזה¹⁷ – טהרן נקטה עד כה במשנה זהירות ונמנעה מעימות ישיר.

למרות ההשפעה הסורית והאיראנית, חיזבאללה ביקש למצב את מאבקו בעיקר בהקשר הלאומי, בידעו את המחיר הפוליטי שיידרש לשלם בזירה המקומית במידה וייראה כאילו הוא נלחם בשמם של אחרים. למרות ההשערות, אין כל הוכחה לכך שחיזבאללה יזם את העימות בשנת 2006 כדי לסייע לכוחות החמאס החבולים (שהיו נתונים לתקיפות ישראליות בעזה), להפחית את הלחץ הבינלאומי מהמשטר הסורי או להרחיק את

פסיכולוגית, אבל הלוחמה הפסיכולוגית הזאת מבוססת על עובדות, על מידע אמיתי. איננו מנהלים לוחמה פסיכולוגית תוך שימוש בשקרים, הטעיה וערפול מכוון, לא כנגד אויבים ולא כנגד ירידים... הישראלים מבינים זאת היטב". "אל-מנאר", 1 במאי 2010. אכן, גורם רשמי ישראלי העיר: "אי אפשר להשוות את האיומים של נסראללה נאמר לאיומים של המליציות בסודאן. לחיזבאללה יש יכולת לפגוע עמוק בעורף ישראל". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. מנגד, גורם ביטחוני לשעבר היה יותר ספקן: "צריך לקחת את האיומים שלו עם קמצוץ של מלח. זכרו, הוא ממלמל אותם בעודו מסתתר בבונקר. הוא איננו כה חזק כמו שהיה רוצה שיאמינו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, מאי 2010.

¹⁴ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.

¹⁵ דו"ח המזרח התיכון מס' 63 של קבוצת המשבר הבינלאומית, "חידוש המשא ומתן בין ישראל לסוריה", 10 באפריל 2007.

¹⁶ דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "להמנע מעימות מחדש", שם, עמ' 5.

¹⁷ גורמים ישראלים מדגישים את תמיכתה לכאורה של איראן ביכולתו הצבאית של חיזבאללה באמצעות משלוחי נשק, אימונים ושיתוף פעולה מודיעיני מתמשך. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות בירושלים ובתל-אביב, אפריל-יולי 2010.

¹⁸ דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "להחליץ מהתהום", שם, עמ' 10.

¹⁹ באפריל 2002, מצרים עצרה 26 פעילים לכאורה בתא של חיזבאללה במצרים, שהואשמו בקשירת קשר להברחת נשק לעזה, התקפת אתרי תיירות ישראליים בסיני וירי על ספינות בתעלת סואץ. נסראללה הכחיש מכל וכול את קיומה של תוכנית לנהל מתקפה מתוך מצרים, אבל הוסיף: "אם לעזור לפלסטינים זה פשע, אז אני אשמ וגאה בכך". ראו "הניו-יורק טיימס", 14 באפריל 2009. הוא גם הודה כי סמי שיהאב, חבר הארגון שנעצר במצרים, סיפק "עבודה לוגיסטית כדי לעזור לאחינו הפלסטינים בהעברת אנשים וציוד לתנועת ההתנגדות בתוך פלסטין". אתר האינטרנט "אל מנאר", 10 באפריל 2009. קודם לכן, קרא מנהיג חיזבאללה לעם המצרי להתקומם נגד ממשלתם על עמדתה הפסיבית כלפי חמאס. ב-28 באפריל 2010, בית-דין מצרי הרשיע את 26 האנשים בריגול למען חיזבאללה ובתכנון פעולות טרור. הם נידונו לתקופות מאסר שבין שישה חודשים ל-25 שנים. ראו "קריסטין סיינס מוניטור", 29 באפריל 2010.

²⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, דו"ח המזרח התיכון מס' 69, "חיזבאללה והמשבר בלבנון", 10 באוקטובר 2007. גורם רשמי בחיזבאללה אמר,

הלבנונים אינם מקלים עלינו להמשיך ולהבחין בין המדינה לבין חיזבאללה. אכן, ייתכן ואין עוד תועלת בהבחנה זו. במקרה של הסלמה, ובכפוף למדיניות ההרתעה, הדוקטרינה של ישראל היא לראות בממשלת לבנון אחראית לכל פעולת איבה של חיזבאללה. בכוונתנו לגלגל את האחריות לפתחה של הממשלה הלבנונית.²⁶

בתגובה לאיומים אלה מרגישים גורמים רשמיים ומנהיגים פוליטיים בלבנון מחוייבים לאמץ טון מתריס עוד יותר ולשוב ולחזור על מחויבותה ל"התנגדות". הצהרות מעין אלה מגבירות עוד יותר את זעמה של ישראל.²⁷ אמר גורם ישראלי:

מה שמטריד היום הוא שלא נשמעים בלבנון קולות הקוראים למתינות. במקום זאת, הממשלה מצהירה רק על הצורך לתמוך בהתנגדות. יש להזכיר להם מה הם עלולים להפסיד אם יאמצו את סדר היום של חיזבאללה.²⁸

הסבירות הגוברת שישראל עשויה להעתיק את גבולות הלחימה אל מעבר לגבול הסורי מגבירה עוד יותר את הסיכון להתלקחות רחבת היקף. יש לכך כמה גורמים: ראשית, סוריה מספקת לחיזבאללה פלטפורמה לוגיסטית שערכה לא יסולא בפז, בפרט כנקודת מעבר חיונית למשלוחי נשק. שנית, למרות החלטה 1701 של מועצת הביטחון של האו"ם,²⁹ הפיקוח על הגבול הסורי-לבנוני אינו נערך כהלכה וישראל וארצות הברית גם יחד טוענות שמאז סיומה של מלחמת לבנון השנייה חוצה זרם בלתי פוסק של נשק מתקדם את הגבול.³⁰ ההאשמות שנשמעו לאחרונה לפיה העבירה סוריה טילי סקאד³¹

ישראל להכות בחיזבאללה ולפגוע פגיעה של ממש ביכולת הלחימה שלו, היא תיזדרש קרוב לוודאי להרחיב את הלחימה גם לגזרה זו – אשר דמשק מחשיבה באורח מסורתי כבטן הרכה שלה מבחינה אסטרטגית, ובראשית שנות השמונים הייתה נכונה להגן עליה בחירוף נפש.²¹ גורם בחיזבאללה העריך שבמלחמה עתידית תהיה ישראל חייבת לצאת למבצע קרקעי רחב היקף, עמוק בשטחה של לבנון:

המלחמה היא בסופו של דבר בלתי נמנעת. הצבא הישראלי חייב לשקם את תדמיתו כבלתי מנוצח. הוא איבד את כבודו בשנת 2000 כאשר נסוג מדרום לבנון ואז שוב ב-2006. הם נערכים לסיבוב הבא ומבינים שהגישה ה"מהפכנית" שפותחה במערב,²² המתבססת על שליטה אווירית וטכנולוגיה מתקדמת, נכשלה כישלון חרוץ. בפעם הבאה הם יאלצו לשוב ולפעול בדרך מסורתית יותר, בדומה לפלישה הישראלית ללבנון בשנת 1982 [במהלכה הגיעו כוחות ישראליים לצפון בירות ולבקעת הלבנון]. אנחנו מתכוונים לכך, ואף ליותר מכך.²³

יתר על כן, חיזבאללה נטוע עמוק מבעבר במדינה הלבנונית וישראל מתקשה להפריד בין השניים. הארגון השיעי משולב היום לבלי הפרד במנגנוני הממשלה ונהנה מיהסים משופרים עם מרבית אויביו בעבר.²⁴ בחמש השנים האחרונות עברו היחסים בין הארגון המיליטנטי לבין המדינה מהפך של ממש – מעימות להסתגלות והתאמה – וגורמים ישראליים מבהירים לאחרונה שכדברי שר הביטחון אהוד ברק, הממשלה המרכזית בלבנון "תישא באחריות" לפעולותיו של חיזבאללה.²⁵ לדברי גורם ישראלי רשמי:

שובא והחלק הצפוני של הכפר רג'ר ולהגן על לבנון ומימיה הטריטוריאליים,"

www.nowlebanon.com/NewsArchivesDetails.aspx?ID=1314
2, הכריז ברק כי ישראל תראה בממשלת לבנון אחראית במקרה של "הידרדרות המצב בצפון". במקרה כזה, "לבנון תשא באחריות, בין היתר כי אינה מיישמת את החלטה 1701 והחלטות אחרות הקוראות לפירוק חיזבאללה מנשקו, [ו]ישראל תראה עצמה חופשית לפעול".
<http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=655132&TypeID=1&sid=126>

²⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.
²⁷ דובר של הממשלה טען כי "כעת כשחיזבאללה הוא חלק מהממשלה הלבנונית, וקיבל גיבוי כאילו היה הצבא הרשמי של המדינה הלבנונית, התקפה של חיזבאללה נגד ישראל או ישראלים תיחשב כהתקפה גם על ידי לבנון עצמה". בהתייחס בפרט לאזהרתו של ראש הממשלה חרירי, אמר שר החוץ הישראלי אביגדור ליברמן, "[חרירי הוא] פשוט שבוי של חיזבאללה, שיש לו זכות וטו בקבינט שלו". ראו:

<http://www.jpost.com/MiddleEast/Article.aspx?ID=168304>

²⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, מאי 2010.
²⁹ החלטת 1701 של מועצת הביטחון של האומות המאוחדות נתקבלה ב-11 באוגוסט 2006. היא מגדירה את התנאים להפסקת פעולות האיבה בין ישראל לחיזבאללה ומתווה מפת דרכים להפסקת אש רשמית.

³⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורמים אמריקאים וישראלים רשמיים, וושינגטון וירושלים, ספטמבר 2009 – יוני 2010.

³¹ הסקאד הוא טיל קרקע-קרקע מהתקופה הסובייטית, שתוכנן בתחילה לשאת ראשי נפץ גרעיניים והוא בעל טווח של 300 ק"מ. בהמשך עבר שינויים שהגבירו את טווח פעולתו.

"המפלגה לא תשאיר אף חזית מלחמה אפשרית עם ישראל, ללא חימוש. היא מוכנה היטב ויש לה יותר מקו הגנה איתן אחד". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, יולי 2010.

²¹ לפריטים על העימות בשנות השמונים, כפי שנראה מנקודת המבט הסורית, ראו: פטריק סיל (Patrick Seale), "אסד הסורי: המאבק על המזרח התיכון" (ברקלי, 1988), עמ' 376-383. בכל אופן, גורם ביטחון ישראלי רשמי טוען כי המדיניות הסורית השתנתה מבסיסה: "סוריה כבר לא שולטת ישירות בצבא לבנון. החיילים שלה כבר לא נמצאים שם. אנחנו לא מצפים ממנה לנהוג כפי שנהגה ב-1982". קבוצת המשבר הבינלאומית, ירושלים, יולי 2010.

²² זוהי התייחסות ל"מהפכה בניהול המערכה הצבאית" שמזכיר ההגנה האמריקאי, דונלד רמספלד, ראה בה את אבן היסוד של הפעילות הצבאית האמריקאית. ראו דונלד רמספלד, "להולל מהפכה בצבא", פורייין אפרס, כרך 81, מס' 3, מאי-יוני 2002, עמ' 32-20.

²³ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, ינואר 2010.

²⁴ גורם בחיזבאללה הציע את ההערכה הבאה: "השינויים בלבנון שיחזקו לידיה של ההתנגדות. בזירה הפנימית אין היום מישהו שיכול לקרוא עלינו תיגר: ואליד ג'ונבלט [ראש המפלגה הסוציאליסטית הפרוגרסיבית בלבנון ובעבר מבקר חריף של חיזבאללה והמשטר הסורי] עשה פניית פרסה, ראש הממשלה חרירי מפגין גמישות והנשיא סולימאן תומך בנו. השפעתם של אלה המתנגדים לנו עדיין, ובפרט "הכוחות הלבנוניים" והכתאבים (הפלנגות הנוצריות) הפכה שולית". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם בכיר בחיזבאללה, בירות, מאי 2010.

²⁵ ראו "פינישיל טיימס", 25 במאי 2010. בעקבות "ההצהרה המיניסטרואלית" של ממשלת לבנון, המכירה "בזכותה של לבנון, באמצעות עמה, צבאה וההתנגדות, לשחרר את חוות שבא, גבעות כפר

ישראל איננה שוללת את האפשרות שבעתיד תחליט שהמטטר הסורי מהווה נטל יותר מאשר נכס. גורם רשמי ישראלי שיער כי:

בואו נניח שאנחנו מפוצצים משלוח של טילים נגד מטוסים מסוריה ללבנון. מה יקרה אם הסורים יגיבו? נפציץ אותם באופן חסר רחמים. למען האמת, יש כאן אנשים שממש ששים להזדמנות כזאת. ייתכן שהסורים יבחרו להסלים את העימות במקרה כזה, אבל תהיה זו טעות איומה מצדם. אלה בישראל הנערכים לעימות יקפצו על ההזדמנות להעתיק את הקרב אל המגרש של המטטר הסורי ולמוטט את ציר הרשע. הם ירצו להוריד את אסד על הברכיים.³⁷

במלחמת לבנון השנייה העבירה ישראל מסר ברור למטטר הסורי בכך שתקפה בסמוך למעבר הגבול מאסנעה שבין סוריה ללבנון, דרכו סברה שעובר החלק הארי של משלוחי הנשק לחיזבאללה. בנוסף, גורמים רשמיים טענו כי בתחילת 2010 עמדה ישראל על סף תקיפה של שיירת נשק בסוריה שלפי הטענה, אמורה הייתה להעביר משלוח של טילי סקאד אל מעבר לגבול הלבנוני.³⁸

2. מציר צבאי לברית פוליטית?

במקביל לכך שגורמים מסוימים בישראל מרחיבים בהדרגה את מעגל הסכסוך הפוטנציאלי, שיפרו יריביה את רמת שיתוף הפעולה הביטחוני ביניהם. מרבית הדיווחים הטוענים להידוק הקשרים הביטחוניים בין סוריה, איראן, חמאס וחיזבאללה נותרו בלתי מבוססים וקבוצת המשבר הבינלאומית לא הצליחה לאמת אותם באופן עצמאי. עם זאת, גורמים אמריקאיים הביעו

לחיזבאללה רק מדגישות טענה זו.³² אלא אם תפנים סוריה את המסר כי ייגבה ממנה מחיר כבד, טוענים גורמים ישראליים, משלוחי הנשק יימשכו כסדרם.³³

יותר מכך, סוריה הפכה בעיני חלק מהישראלים למטרה בפני עצמה. שחקן שאיננו מדינה, כמו חיזבאללה, כך הם טוענים, הוא חמקמק ביותר וקשה לפגוע בו, ומדינה חלשה ומפולגת כמו לבנון מתקשה לפעול כנגדו בנחישות. לדברי גורם ישראלי, "לבנון היא כמו אמבה – קשה לאחוז בה או לנהל אותה. מנגד, סוריה שומעת אותנו אומרים שנשלח אותה חזרה לימי הביניים, נחליף את שלטון העלוואים וכדומה. יש להם סיבה לדאגה, שכן אנו עלולים להסיק שעדיף לנו להתמקד בהם".³⁴ גורם רשמי אחר הביע עמדה דומה: "חלק מאנשי מערכת הביטחון סבורים שיש לראות בסוריה את האחראית למתרחש. המטטר שלה פגיע יותר מאשר חיזבאללה ואפשר לפגוע בו ביתר קלות".³⁵ בחוגים הרשמיים תומכי גישה זו מהווים עדיין מיעוט, אך הידוק שיתוף הפעולה בין סוריה לחיזבאללה העניק משנה תוקף לטענתם.

אמנם, ישראל לא ששה עד כה לפעול להפלתו של מטטר סורי השומר על שקט בזירת רמת הגולן זה יותר מארבעה עשורים, ונחשב מאז ומעולם כעדיף על מטטר פרו-אסלאמי שעלול לרשת אותו. עם זאת, אין היא מוציאה מכלל אפשרות תקיפה של משלוחי נשק המיועדים לחיזבאללה, מתקני צבא סוריים, בסיסי אימונים וסמלים אחרים של המטטר. ראוי לציין כי על סמך ניסיון העבר – ובפרט התקיפה של מתקן גרעיני לכאורה בספטמבר 2007, שסוריה נמנעה מלהגיב לה – לגורמים ישראליים יש סיבה טובה להאמין שדשמק תעדיף להפנות את הלחי השנייה וללקק את פצעיה מאשר להסתכן בהידרדרות שעלולות להיות לה מבחינתה, השלכות הרוח אסון.³⁶ כמו כן,

הבינלאומית לאנגריה אטומית, אך מרגע שראש הממשלה אולמרט הכריע בעד תקיפה, היא יישרה עמו קו. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי בכיר בדימוס, וושינגטון, מאי 2010.

³⁷ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם דיפלומט ישראלי, ירושלים, אפריל 2010. גורם אמריקאי רשמי, אף שציין שהעמדה המובילה בישראל היא עדיין זו המעדיפה לשמור על המטטר הנוכחי, הצביע על כך שהעמדה ההפוכה צוברת תאוצה – בפרט בעקבות העמקת הקשרים בין סוריה, איראן, חמאס וחיזבאללה. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בושינגטון, יוני 2010. גורם ישראלי בדימוס הביע עמדה זו באומרו: "במקרה של מלחמה, היעד האסטרטגי של ישראל צריך להיות הפלתו של המטטר העלוואי, ועם המטרה הזאת ברקע עליה להמשיך ולפתח את כוחות הקרקע הניידים שלה, יחד עם עוצמת האש האווירית. ישראל צריכה להכין את הקהילה הבינלאומית למלחמה מסוג כזה ולהבהיר מן ההתחלה שאין לנו ברירה אחרת. ישראל תצטרך להבהיר שבגלל שהאויב נותן מקלט לטרוריסטים בזמן מלחמה, אין לנו ברירה אלא לפגוע בעורף ובתשתיות שלו. יותר מכל, ישראל צריכה להבהיר כעת שבמקרה של התקפת טילים בצפון, היעד שלה יהיה הפלתו המיידית של המטטר העלוואי הסורי, אפילו לפני שתפנה את תשומת לבה לאיום הטילים. הכוזה כזו תרתיע את הסורים מלהמשיך ולחמש את חיזבאללה". עודד טירה, "הארץ", 25 באפריל 2010.

³⁸ "שקלנו ברצינות התערבות צבאית במטרה לעצור את המשלוח. העברנו מסרים לבשאר דרך ארצות הברית והזהרנו אותו לא להעביר את הנשק. אך הם עשו זאת בכל זאת, ובסופו של דבר לא הגבנו. אני לא משוכנע שזאת הייתה ההחלטה הנכונה, כי היא משרדת מסר של חולשה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי, אפריל 2010.

³² כפי שנראה בהמשך, גורמים ישראליים ובראשם נשיא המדינה שמעון פרס (בדברים שנשא ב-13 אפריל 2010), טענו שסוריה העבירה טילי סקאד לחיזבאללה. למרות שגורמים ישראליים סברו שהטילים חצו את הגבול ללבנון, עמיתיהם האמריקאים היו יותר זהירים והעריכו שהטילים נמצאים עדיין בשטח סוריה ולוחמי חיזבאללה עוברים הכשרה בהפעלתם. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי, וושינגטון, אפריל 2010; קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורמים אמריקאיים, וושינגטון, מאי 2010. סוריה דחתה על הסף את ההאשמות. סוכנות הידיעות הסורית-ערבית, 16 באפריל 2010.

³³ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי רשמי, יוני 2010. ³⁴ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010. לפי יועץ לצבא הישראלי, "אנו תמימי דעים על כך שלסוריה אין עניין להצטרף למלחמה, ובכל זאת כלי הנשק של חיזבאללה מגיעים מסוריה וישראל יכולה להחליט שסוריה היא הכתובת. בהנחה של סכסוך שבו טילים מוברחים לחיזבאללה על גבי משאיות, שמשאיות אלה נמצאות עדיין בסוריה, ושמבחינה מבצעית יש באפשרותנו לפגוע בהן – מה עלינו לעשות?" קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, אפריל 2010.

³⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010. ³⁶ ב-5 באוקטובר 2003 תקפה ישראל חמנה ליד סוריה ששימש לטענתה לאימון לוחמים פלסטינים, וב-6 בספטמבר 2007 השמידו מטוסי קרב ישראליים מתקן ליד אל-קיבאר, שמאוחר יותר טענו גורמי מודיעין אמריקאיים שהיה כור גרעיני שנבנה באופן חשאי מאז 2001 ובנייתו כמעט הושלמה. גורמים בממשל בוש טענו שארצות הברית התנגדה תחילה לתקיפה בטענה שעדיף לפנות קודם לארגון האומות המאוחדות ולוועדה

צבאית הרסנית כנגד מתקני הגרעין שלה, המשטר לא יעמוד בסכנה קיומית של ממש. חיזבאללה וחמאס עלולים לספוג מהלומות כואבות אך הם הוכיחו עד כה כי ביכולתם להתחפר במקומם ולעמוד אף בפגיעה רצינית בתשתיותיהם. אם כך, מבין הארבעה סוריה היא בוודאי החשופה ביותר.

דמשק פגיעה מאד למתקפת קרקע ישראלית, ולמרות הדיווחים כי המשטר נערך לאפשרות של מלחמת גרילה, העובדה שהאזור מזרזם לבירה הסורית מישורי וחשוף מעלה ספקות לגבי אפשרויות היישום של מודל לחימה זה.⁴² בניגוד לחיזבאללה, יקשה על המשטר הסורי לשרוד מהלומה מוחצת כנגד תשתיות המדינה,⁴³ ולמרות דברי הרהב המושמעים בציבור, בשיחות פרטיות מדווחים גורמים במשטר על תחושה ברורה של פגיעות.⁴⁴ שלא במפתיע, גורמים ישראליים שראוינו על ידי קבוצת המשבר הבינלאומית הסיקו שעקב פגיעותה והצורך להבטיח את המשך קיומו של המשטר, דמשק תבחר שלא להצטרף ללחימה בעימות עתידי.⁴⁵

על רקע זה, רוב הסיכויים שהברירה המועדפת על סוריה תהיה להמשיך ולצפות בעימות מהצד, תוך שהיא מציעה תמיכה לוגיסטית, חומרית ופוליטית לחיזבאללה. עם זאת, ישנם סימנים לשינוי בהלכי החשיבה של המשטר הדורשים הסבר. גורמים רשמיים ופרשנים סורים מעלים תהיות לגבי המידה בה תצליח סוריה להישאר מחוץ לעימות, גם אם תרצה בכך.

⁴² בהתייחס לסוריה אמר ראש אגף מודיעין בצבא הישראלי, עמוס ידלין, כי "הם מחזקים אלמנטים שמאפיינים... ארגוני גרילה: הסוואה, הטעיה, טילים נגד טנקים ורקטות פשוטות. שיריון מוסב לכוחות רגלים, וכוחות חיל האוויר מוסבים ליחידות רקטות קרקע-קרקע וטיילי קרקע-קרקע". מצוטט ב"הארץ", 15 במאי 2008. גורם בכיר בחיזבאללה טען דברים דומים: "סוריה הפיקה את לקחי המלחמה ב-2006, והיא משלבת בתוך המערך הצבאי שלה אלמנטים מתוך אסטרטגיית ההתנגדות שלנו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

⁴³ במילותיו של ידלין: "לסוריה יש כבר שנים רבות את היכולת להגיע [לתל-אביב, לבסיסי חיל-האוויר ולמחסני החירום של כוחות המילואים]. עם זאת, הם משקיעים כעת לא מעט בהגדלת משקל ראש החץ ושיפור הדיוק של הטילים שיכולים לפגוע בעורף הישראלי. בה בעת, הצבא הסורי מבין שהוא איננו חיזבאללה. הוא מבין שאם יתקוף את העורף הישראלי, כפי שעשה חיזבאללה, הוא יאבד את הנכסים האסטרטגיים שלו, נכסים שמבדילים בין מדינה כמו סוריה לבין ארגונים תת-מדינתיים כמו חיזבאללה".

⁴⁴ בעודו מבטא נקודת מבט המשותפת לרבים משכבת העילית, איש עסקים בולט הנהנה מקשרים הדוקים בצמרת השלטון אמר, "תמיד היו לנו מלחמות קצרות עם ישראל. הבאה עלולה להיות ארוכה. במקרה הטוב תהיה התוצאה שניפול עוד יותר לחזיקה של איראן; האיראנים ישלטו פה לחלוטין. מה שאירוני הוא שאנחנו בעצם הגנו על ישראל במשך השנים, הלכה למעשה, בכך שריסנו את בעלי בריתנו. הם באמת מסוכנים; הם לא בוחלים בעימות מכריע. אבל עבור ישראל ועבורנו, משמעו של עימות כולל יהיה הרס עצום". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, פברואר 2010.

⁴⁵ בשקפו את עמדה זו אמר גורם אחד כי "ההנחה שלנו היא שסוריה לא תתאבד בשביל אף אחד. ברמה הרטורית, גורמים סורים מביעים ביטחון רב ויותר נטיה להתעמתות, אך אנחנו מאמינים שהנחת היסוד שלנו תקפה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010. גורם רשמי לשעבר ניסח זאת כך: "אסד עקבי, והוא לא לוקח סיכונים כאלה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

חשש כבד ממה שהם מתארים כאינטגרציה חסרת תקדים בין המערכות הצבאיות של סוריה, חיזבאללה ואיראן – אשר ביחד עם הגברת האימונים, שיתוף המידע המודיעיני ומשלוחי הנשק – מצביעים על כך שסוריה עלולה להיגרר לתוך עימות בין ישראל לחיזבאללה.

למרות שאף אחד מהצדדים לא הודה בקיומה של ברית רשמית, הכוללת הצטרפות אוטומטית במקרה ופורצת מלחמה – הם מרבים יותר מבעבר להציג חזית אחידה. בדומה לכך, אף שכל אחד מהצדדים ממשיך לטעון שהוא פועל לקידום האינטרסים הפרטיים שלו ומקבל את החלטותיו באופן עצמאי, הם שולחים רמזים עבים לכך שהם עשויים לחבור יחד לתגובה צבאית מתואמת. בתגובה למה שנתפס כהצהרות ישראליות לוחמניות, הזהיר שר החוץ הסורי, ואליד מועלם, שארצו תגיב בפגיעה בערים ישראליות.³⁹ מעט לאחר מכן, בתקופה של התגברות המתחים האזוריים ותוך הפגנה של סולידריות מדומה, אירחה דמשק פסגה משולשת בין הנשיא בשאר אל-אסד, הנשיא האיראני מחמוד אחמדינז'אד ונסראללה.⁴⁰ למרות שזוהי עדיין דעת מיעוט בקרב מקבלי ההחלטות בישראל, גורם ביטחוני ישראלי העריך כי אלו סימנים לשינוי אסטרטגי של ממש:

סוריה של היום אינה אותה סוריה של 1982. אנו עדים כבר עתה להידוק שיתוף הפעולה המודיעיני, תגבור משלוחי הנשק ואינטגרציה בין מערכות הנשק. לדעתי, רוב הסיכויים הם שסוריה תצטרף למעגל הלחימה בעימות עתידי בינינו לבין חיזבאללה ואנחנו מתכוננים לתרחיש כזה.⁴¹

מנקודת מבטה של סוריה, הצטרפות ישירה לעימות עם ישראל איננה היגיונית ואיננה מתיישבת עם שנים של מדיניות זהירה ושקולה. כמדינה שיש לה חזית ישירה עם ישראל ובניגוד לבעלות בריתה, היא תיוותר חסרת הגנה במידה ותחליט ישראל על מתקפה קרקעית כוללת על שטחה. איראן רחוקה, יש לה משאבים צבאיים רבים יותר וגם אם תספוג מתקפה

³⁹ בתגובה להצהרה של שר הביטחון הישראלי אמר מועלם, "ישראל לא צריכה להעמיד למבחן את נחישותה של סוריה, [שכן] היא יודעת שהמלחמה תתפרש לתוך עריה שלה". סוכנות החדשות הסורית הערבית, 3 בפברואר 2010, <http://www.sana.sy/ara/2/2010/02/04/270747.htm>.

גורמים סורים רשמיים פרשו שלא כהלכה את הצהרתו של אהוד ברק כמאיימת, כאשר הלכה למעשה הוא התייחס לחוסר התחלת שבמלחמה. ברק אמר כי "בהעדר הסדר עם סוריה, סביר שנגיע לעימות לוחמני איתה שעלול להידרדר למלחמה אזורית כוללת. כמו שאנחנו מכירים את המציאות במזרח התיכון, מיד לאחר מלחמה כזאת נשב לדון עם סוריה בדיוק על אותם נושאים בהם דנו [עם סוריה] בחמש עשרה השנים האחרונות". "הארץ", 1 בפברואר 2010.

⁴⁰ ראו סוכנות הידיעות הצרפתית (AFP), 26 בפברואר 2010.

⁴¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. גורם בכיר הביע עמדה מעט מתונה יותר: "אני סבור שאם תפרוץ מלחמה בין ישראל לחיזבאללה, סוריה ואיראן פשוט ישבו על הגדר ויחכו. אני מקווה שהן מבינות את ההשלכות של התערבות מצידן, אך אנו לא יכולים לקבל זאת כמובן מאליו. תרחיש לפיו הן בוחרות להצטרף איננו סביר, אבל הוא אפשרי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.

ממהפכה: "זהו אחד מהטאבואים הרבים שקבע האפז אל אסד [האב], שבשאר שבר בסופו של דבר. במקום מטולי האר.פי.ג'י והקטיושות הסמליים, השגנו כוח תקיפה של ממש".⁴⁹

שנית, סוריה נהייתה בהדרגה ספקנית יותר ויותר הן לגבי נכונותה של ישראל להיכנס למשא ומתן ממשי לשלום, והן לגבי יכולתה (או רצונה) של ארצות הברית ללחוץ עליה לעשות כן. כפועל יוצא מכך, התקווה לפריצת דרך ביחסי ארצות הברית וסוריה גוועה אף היא, בעוד שהחשש מעימות מחודש עם ישראל גבר. באקלים אזורי מידרדר והולך עם תקווה קלושה בלבד לעזרה מצדה של ארצות הברית, גורמים רבים בסוריה סבורים שהמשטר צריך להמשיך ולהשליך יתו על הקשרים עם בעלי בריתו ואולי אף להעמיק אותם, כערובה היחידה האפשרית והממשית לביטחון.⁵⁰ גורם סורי רשמי הודה בכך שסוריה הידקה את קשריה עם הציר המיליטנטי, באומר:

כן, אנחנו מהדקים את הקשרים עם בעלי בריתנו. זה עניין של הגיון פשוט: ככול שישראל נעשית קיצונית ואגרסיבית יותר, אנחנו מתקרבים יותר לחברים שלנו. מעבר לזה, ישראל נוקטת במדיניות אזורית שמעוררת תגובה עממית חריפה. אנחנו קוראים את המפה, והמדיניות שלנו היא פועל יוצא של מגמות אלה. אי אפשר לבודד את הגישה שלנו מההתרחשויות.⁵¹

'התעצמות צבאית חסרת תקדים' בסוריה", "ג'רוזלם פוסט", 13 באפריל 2007. לפי מזכיר ההגנה האמריקאי רוברט גייסס, "סוריה ואיראן מספקות לחיזבאללה רקטות וטילים בעלי יכולת יותר ויותר משופרת. אנחנו נמצאים כעת בנקודה... [בה] לחיזבאללה יש יותר טילים ורקטות מלמרבית הממשלות בעולם". ראו:

http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcript_id=4616

הישראלי-ערבי", המרכז למחקרים אסטרטגיים ובינלאומיים, עמ' 49.

⁴⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, מרץ 2010. ידליו, ראש אגף המודיעין בצבא הישראלי, אמר כי "הסורים עדיין תופסים את עצמם כנחותים מבחינה צבאית לנוכח העליונות האווירית של ישראל, עדיפותה הטכנולוגית ומערכות הנשק המודרניות שברשותה. בהתאם לכך, הם מפתחים יכולות לסוג אחר של מלחמה. הם אינם מציידים את עצמם במטוסים ובטנקים, אלא בטילים נגד מטוסים, טילים נגד טנקים, רקטות ארוכות טווח וטילים ארוכי טווח. מגמה זו נמשכת כבר שנים רבות, אך היא מבוססת בין היתר על המסקנות שהסיקה סוריה ממה שנתפס בעיניה כהצלחתו של חיזבאללה במלחמת לבנון השנייה". מצוטט ב"הארץ", 15 במאי 2008. יתכן שסוריה רואה בכך הזמנות "להדביק את הפער" עם חיזבאללה ואיראן, שני בעלי בריתה שדרך כוכבם באזור, והם הותירו את סוריה חלשה יחסית וחשופה יתר על המידה לתקיפה ישראלית.

⁵⁰ כדברי גורם סורי בכיר, "ארצות הברית טענה שהיא מפעילה לחץ על ישראל, אך הלכה למעשה היא לא עשתה דבר. ישראל הוכיחה שהיא מסוגלת לכופף את ידו של הנשיא האמריקאי, שנתפס כתוצאה בכך כחלש בעיני הציבור הערבי. למדנו מכך שיעור חשוב: עלינו לתמוך בהתנגדות, יהיה אשר יהיה נציגה – חמאס, חיזבאללה או הג'יהאד האסלאמי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, פברואר 2010.

⁵¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, מאי 2010. גורם בחיזבאללה טען כי, "שקיעת מעמדה של ארצות הברית באזור צמצמה את טווח החלופות להתנגדות. אלה שתלו תקוותיהם בארצות הברית ובישראל

במקרה של הרס נרחב בלבנון, תגובה עממית חזקה בעולם הערבי, לחימה בסמוך לגבול הסורי או גרוע מכל – מתקפה ישראלית על שטחה שלה – דימויו של המשטר בעיני בעלי בריתו ובעיני דעת הקהל הציבורית יהיה מוטל על כף המאזניים ויגבר הלחץ על סוריה לפעול.

יתרה מכך, אם – כפי שטוענים חלק מהגורמים הישראליים – מטרת המלחמה תהיה לעקר את היכולת הצבאית של חיזבאללה, דמשק תעמוד בפני איום אסטרטגי של ממש שהיא תתקשה שלא להגיב לו. ההתרחשויות בלבנון מאז רציחתו של רפיק חרירי ונסיגתה של סוריה הגבירו את התלות של המשטר הסורי בחיזבאללה, והחלשה מתמשכת של הארגון השיעי עלולה לפיכך להעמיד בסכנה אינטרס סורי מרכזי.⁴⁶

בניסיון להבין את העמדה המתפתחת כעת בסוריה, יש להביא בחשבון שלוש תמורות נוספות. ראשית, השינוי בדוקטרינה הצבאית שתחילתו בשנת 2000. בעבר אימצה סוריה כמה וכמה גישות לעימות עם ישראל: בשנות השישים והשבעים עקרון הפעולה שלה היה מלחמה קונבנציונלית; בשנות השמונים הייתה המטרה למנף את תמיכתה של ברית המועצות בתקווה הכוזבת להשגת שוויון אסטרטגי;⁴⁷ ובשנות התשעים נשען המשטר על שחקנים שאינם מדינות ובפרט חיזבאללה, כדי לנהל בשמו מלחמה שהבטיחה לחץ רצוף על ישראל ותחמה את הסכסוך לאזור דרום לבנון, בכפוף לפרמטרים שהיו פחות או יותר צפויים מראש.

משנת 2000 ואילך, שורה של אירועים הובילו את סוריה להערכה מחודשת של האסטרטגיה שלה, הן מבחינת תחזיותיה לגבי התנהגותה של ישראל והן מבחינת התגובות האפשריות שלה לתרחישים אלה. בין התפתחויות אלה אפשר למנות את קריסתן של שיחות השלום בין ישראל לסוריה; נסיגתה של ישראל מדרום לבנון; ההתנקשות בחרירי; המדיניות האמריקאית העוינת יותר בתקופתו של ממשל בוש; נסיגתה של סוריה עצמה מדרום לבנון; ומלחמת לבנון השנייה בשנת 2006. לפי הדיווחים, החל משנת 2000 ובפרט לאחר 2006, הגדילה דמשק באופן ניכר את מלאי הטילים הבליסטיים שלה ורכשה את האפשרות לאיים באופן ממשי על שטחה של ישראל.⁴⁸ גורם ביטחוני סורי בכיר תיאר זאת כלא פחות

⁴⁶ כאשר מצאה סוריה את עצמה מול קואליציה לבנונית ובינלאומית חזקה שמטרתה לחתור תחת השפעתה ולהחליש את משטרה, היא החלה בהדרגה לראות בחיזבאללה שותף נאמן שיוכל לפצות על סיום נוכחותה הצבאית בלבנון. ראו דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית מס' 48, "לבנון: לנהל את הסערה שבפתח", 5 בדצמבר 2005; דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "חיזבאללה והמשבר בלבנון", שם.

⁴⁷ בהזכרו בתקופה זו אמר גורם ביטחוני סורי, "עבורנו, נקודת המפנה התרחשה ב-1982, כששר הביטחון אריאל שרון הוביל את כוחותיו לבירות. היה זה דבר אחד לצלוף בפלסטינים בדרום לבנון, אך דבר אחר לגמרי לכבוש את הבירה הלבנונית. זה מה שהוביל את סוריה לפנות לברית-המועצות במאמץ לחזק באופן ניכר את מערך ההגנה שלה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, אפריל 2010.

⁴⁸ ישנם דיווחים עיתונאיים רבים מספור בעניין זה. ראו למשל רון בסאן, "סוריה פורשת אלפי רקטות לאורך הגבול עם ישראל", סוכנות הידיעות הצרפתית, 9 במרץ 2007; יעקב כץ, "גורמים ישראלים מזהירים מפני

גורם רשמי אחר אמר דברים דומים:

הגיונית. זה מעלה את החשש הממשי שסוריה נלכדת בסכך של מערכות ומבנים צבאיים שיהיה לה קשה הרבה יותר ויקר מבחינה פוליטית, להחליץ ממנו בעתיד. אין פירושו של דבר שסוריה שינתה את האסטרטגיה שלה או הפנתה עורף לאפשרות של הסכם שלום, אך עקב האינטנסיביות של קשריה הביטחוניים ואם לא תיוותר לה ברירה, היא עלולה להיקלע שלא מרצונה לדינמיקה מסוכנת ובסופו של דבר להיגרר לעימות.⁵⁵

אף שדמשק דחתה בתקיפות טענה זו, גורמים רשמיים רבים לא הרגישו צורך להתנצל בתארים את מאמציה של סוריה לחזק את חיזבאללה,⁵⁶ והצביעו על חוסר ההגינות שבהתמקדות בנקודה זו בלבד תוך התעלמות מההקשר הרחב יותר. לדברי גורם רשמי סורי, "אפשר להעלות לדיון את סוגיית משלוחי הנשק לחיזבאללה, אך רק אם אתה מוכן לדון בסוגיית משלוחי הנשק במזרח התיכון ככלל. אי אפשר פשוט להתייחס לחלק מהמקרים ולהתעלם מאחרים."⁵⁷

שלישית, כפי שיתואר בהרחבה בהמשך, נראה שסוריה ובעלי בריתה מתחילים לגבש תפיסה של הרתעה משותפת. המטרה, כפי שציינו גורמים בסוריה ובחיזבאללה, היא להגביר את המחיר שיגבה מ ישראל במלחמה אפשרית על ידי אגירה של כמויות גדולות של טילים בליסטיים וכלי נשק מתקדמים אחרים, תוך שמירה על עמימות לגבי ההיקף המדויק של היכולות האלה והנכונות להשתמש בהן. לדברי בכיר בחיזבאללה "רכישה של נשק מייסדת מאזן כוחות שתורם ליציבות, היות ולבנון, סוריה או חמאס חלשים דווקא מעוררים את תאבונה של ישראל. בעבר היה לישראל קל לתקוף את לבנון כי היא ידעה שלא תהיה לכך תגובה. היום היא הרבה פחות בטוחה בכך."⁵⁸

שלא לציטוט, גורמים בחיזבאללה שותפים לדעה שסוריה עלולה להיגרר לקרב, אם מרצונה שלה ואם מתוך תגובה לאופן התפתחותו של הסכסוך. לדברי אחד מהם:

זוהי הפעם הראשונה שאנחנו שומעים גורם סורי הטוען כי ארצו תיטול חלק במלחמה. זה עוד צריך כמובן לעמוד במבחן המציאות, אך סוריה בטוחה היום יותר מבעבר ביכולות הצבאיות שפיתחה מאז 2006. היא גם הפיקה את

אנחנו נדרשים לחזק את כושר ההרתעה שלנו בכל דרך אפשרית, גם אם היא אינה ממש לפי רוחנו. אנחנו צריכים שלום, אך בינתיים עלינו להגן על האינטרסים שלנו. כצד החלש בסכסוך, איזו ברירה יש לנו אלא לבצר את הבריתות שלנו? אלה הקלפים היחידים שיש לנו. תנו לנו משהו אחר לעבוד איתו ותרואו אז מה נעשה.⁵²

גורמים רשמיים מדגישים שהבחירה הראשונה והאסטרטגית נותרה השלום, שעמדתם נותרה הגנתית ושהם ישמחו לבחון חלופות למלחמה.⁵³ עם זאת, נראה שמתוך ספקנותם לגבי הסיכויים לשלום ועקב חששם מעימות כולל, סוריה, איראן וחיזבאללה מתכננים קדימה ויותר מאי פעם בעבר מתאמים את פעולותיהם. כפי שכבר צויין, גורמים אמריקאים מתייחסים בתקיפות הולכת וגוברת ל"אינטגרציה" בין המערכות הצבאיות של הצדדים.⁵⁴ ביחד עם עמיתיהם הישראלים, הם מדגישים בעיקר את הניסיון לכאורה להעביר טילי סקאד מסוריה לחיזבאללה. גורם אמריקאי לא בחל במילים:

העברת טילי הסקאד הייתה, מנקודת מבטה של סוריה, צעד נוסף שלא ביטא שינוי במדיניות אלא היה חלק מהתפתחות

נואשו, בעוד שכוחות ההתנגדות מתחזקים מיום ליום". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

⁵² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, מאי 2010.

⁵³ גורם רשמי אמר: "מעולם לא ראינו ממשלה כה ימנית ואגרסיבית. האין זו זכותנו הטבעית לחזק את יכולת ההרתעה שלנו כאשר ישראל בוחרת אנשים כמו נתניהו וליברמן? אנו עדין נשארים נאמנים לגישה הכללית שלנו אך אל לנו להתעלם מהדינמיקה הקיימת. תורכיה עוזרת לנו לאזן את הדברים. אנחנו חברים קרובים של שני כוחות איסלאמיים, אך אחד מהם חבר בנאט". כשאיראן מפגינה קשיחות, חיזבאללה מפגין קשיחות. אבל אנחנו יכולים להשפיע עליהם ולוודא שהדברים לא יצאו מכלל שליטה. חיזבאללה הוא ארגון אחראי. לאחרונה הוא עסק במלחמה פסיכולוגית ולא יום ולו פעילות לוחמנית אחת ולא הגיב כלל לפרובוקציות. זה אומר משהו לגבי העמדה שלהם". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מאי 2010.

לדיון רחב יותר על גישתה של סוריה, ראו קבוצת המשבר הבינלאומית, דו"ח המזרח התיכון מס' 92, "לטרורף מחדש את הקלפים? (I): האסטרטגיה המתפתחת של סוריה", 16 בדצמבר 2009; קבוצת המשבר הבינלאומית, דו"ח המזרח התיכון מס' 93, "לטרורף מחדש את הקלפים? (II): היד החדשה של סוריה", 16 בדצמבר 2009.

⁵⁴ בפרט הביעו גורמים אמריקאיים חשש לגבי האפשרות של העברת מערכות הנחיה לטילים, שעשויות לשפר באופן ניכר את הדיוק שלהם. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי, וושינגטון, ינואר 2010. גורם אמריקאי יודע דבר טען כי "הסורים עושים עבודה מדהימה בהעמקת הקשרים שלהם עם איראן וחיזבאללה. הם משלבים בין המערכות הצבאיות-ביטחוניות באופן חסר תקדים. תפאז אל אסד מעולם לא היה מרחיק לכת עד כדי כך, וקשה לראות כיצד יוכלו לחליץ עצמם מזה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, פברואר 2010. גורם סורי רשמי דחה בקיצור נמרץ את ההאשמות האמריקאיות: "אנחנו דורשים הוכחות, ואין להם מה לומר לנו. הם פשוט חוזרים על מה שישארל אומרת להם". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, פברואר 2010. גורם אמריקאי לא מזוהה האשים את דמשק בהתקנת רדאר איראני בשטח סוריה לשימושם של שלושת בעלי הברית. ראו סוכנות הידיעות הצרפתית, 3 ביולי 2010. שוב, סוריה מכחישה את ההאשמות, ומדגישה שהדיווח נעדר פרטים על סוגו של הרדאר, מיקומו ויכולתו. "אל-קודס אל-ערבי", 6 ביולי 2010.

⁵⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי רשמי, וושינגטון, מאי 2010.

⁵⁶ מקצתם הביעו תמיהה על כך שארה"ב האשימה את סוריה דווקא על משלוח טילי הסקאד – שהם לטענתם בלתי מדויקים, ובהתחשב בגודלו של הטיל, באופיו המסורבל, באי-התאמתו לטקטיקת הניידות של חיזבאללה ובפגיעותו לתקיפה ישראלית, נעדרים כל היגיון מבחינה צבאית – בעוד שסוריה מעבירה בינתיים לארגון מערכות נשק יעילות ומתאימות הרבה יותר. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יוני 2010.

⁵⁷ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מאי 2010. הוא הוסיף: "כך הדבר גם לגבי החלטת האו"ם. ארה"ב רוצה לדבר על החלטת מועצת הביטחון 1701? בסדר. אבל אם כך, שתזכיר גם את החלטות 242 ו-338, המדברות על חוסר הקבילות של סיפוח שטחים בכוח".

⁵⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי בחיזבאללה, בירות, מאי 2010.

עם זאת, בשני הצדדים התחושה הרווחת היא שאין הם עומדים בפתחו של עימות. מקבלי ההחלטות בישראל מאמינים כי לאיראן אין עניין ממשי לעודד כעת עימות בין ישראל לחיזבאללה, שעלול לנטרל את תפקידו של הארגון כגורם מרתיע בפני תקיפה ישראלית עתידית, והם סבורים שאיראן תפעל רק אם וכאשר מצבה שלה יידרדר באופן ניכר.⁶⁷ לדברי גורם ביטחון ישראלי לשעבר, "לחיזבאללה יש כבר היום את היכולת לירות טילים לעומק שטחה של ישראל, אך הוא אינו רוצה לשלוף את הקלף הזה מוקדם מדי. בהתאם להנחיות שקיבלו מטהרן, הם רוצים לשמור את הקלף הזה ליום בו נהיה אנחנו במלחמה עם איראן".⁶⁸

מלחמה שתגבה מחיר כבד של אבדות בצד הלבנוני ותיתפס בלבנון ובאזור כמשרתת בעיקר את יעדיה של טהרן, עלולה להעמיד בסכנה את מעמדו של חיזבאללה בזירה המקומית, כולל בקרב ציבור המצביעים המסורתי שלו, להגביר את העוינות כלפיו בקרב המשטרים הערביים, והחשוב ביותר מנקודת מבטה של איראן – לאיים על עצם קיומו של הארגון השיעי, שהוא אולי ההישג המרכזי של הרפובליקה האסלאמית בעולם הערבי וגורם מפתח למימוש תפקידה בסכסוך הישראלי-ערבי. גם אם מניחים שחיזבאללה רוקד לפי החליל של איראן, עדיין צפויה טהרן לנקוט בצעד שכזה רק אם תמצא עצמה ניצבת בפני איום קיומי של ממש.⁶⁹

בדומה לזאת, יש סיבות לפקפק בכך שישראל עומדת על סף תקיפה באיראן ולפיכך מתכננת לנטרל מראש את החיזבאללה.

עליה גובר. הם כלל לא היו מתנגדים לעימות אחר שיסיח את דעתם של אנשים מתוכנית הגרעין שלהם". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, אפריל 2010.

⁶⁵ יועץ לממשלה הישראלית ציין: "נניח שתהיה החרפה בסנקציות או אפילו מצור ימי חלקי על איראן. בנקודה זו, לאיראן יהיה מניע לאותת שהיא יכולה להגיב ולתבוע מחיר לפגיעה בה. היא יכולה לבחור לפוצץ קניון במנהטן, בסיס אמריקאי בעירק או אפגניסטן, ספינה אמריקאית במפרץ או שתבחר להשתמש בחיזבאללה כדי לתקוף את חיפה. אני מאמין שהיא תתחיל בחיפה. במשחק הכללי של איתותים הדדיים, ישראל עלולה להפוך למגרש המשחקים. איראן לא שולטת בחיזבאללה באופן מלא אך יש לה השפעה ניכרת עליו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

⁶⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, מאי 2010.

⁶⁷ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים ישראליים רשמיים, ירושלים ותל-אביב, אפריל-יולי 2010.

⁶⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, מאי 2010.

⁶⁹ גורם ביטחון לבנוני רשמי טען: "ייקשה על חיזבאללה להיראות כמי שמקבל הוראות מאיראן או שומר על אינטרסים איראניים. התפיסה הנחשבת היום בלבנון היא כי חיזבאללה הוא ארגון התנגדות לבנוני. כשהייתה, הדברים יהפכו מסובכים הרבה יותר עבורו. ועם זאת, אם תקלע איראן למצב נואש, ניתוח זה לא יתאים עוד". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. במקרה של התקפה ישראלית על מתקני הכור האטומי שלה, טהראן תוכל לבחור להגיב בדרכים שונות, למשל לבחור מטרה ממוקדת ופחות פרובוקטיבית לנקמה או לפעול בעיראק, אפגניסטן או במפרץ. כשנישאל על התגובה האפשרית של חמאס במקרה של תקיפה ישראלית באיראן, מנהיג בארגון אמר: "האיראנים אומרים לנו שיש להם דרכים רבות, שונות ומתחכמות כדי להגיב. ללא קשר לשיקולים שלנו עצמנו, אנחנו לא חושבים שאיראן תזדקק לעזרתנו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, פברואר 2010.

לקחי המלחמה של יולי [2006]. בנוסף לכך, בזכות הבריתות שלה היא נהנית מכיסוי אסטרטגי רחב יותר, והיא יכולה להפיק תועלת מיכולותיהם הצבאיות של איראן, חיזבאללה ואפילו חמאס. אין פירושו של דבר שסוריה מעדיפה מלחמה – ההפך הוא הנכון – אלא בעוד שסוריה חלשה כשהיא מבודדת, בתוך מערכת הכוללת בתוכה את איראן, חיזבאללה וחמאס, היא צוברת כוח. ישראל איננה מפחדת מכל אחד מהגורמים לבדו אך היא חוששת ממערך ההתנגדות הכולל.⁵⁹

לדברי גורם סורי רשמי, "אינני סבור שמלחמה בפתח, אך במידה וזו תפרוץ, היא לא תהיה דומה לשום דבר שראינו בעבר. סוריה לא תהיה בעמדה שתאפשר לה להביט מהצד, היא תתערב. אנחנו יודעים שאין ביכולתנו להביס את ישראל, אך נוכל לעשות את שעשה חיזבאללה, ולהסב לה נזק רב".⁶⁰

3. הצל הכבד של איראן

המצב עם איראן תלוי ועומד מעל האזור כענן כבד ועשוי להתפתח בכמה אופנים. ישראל עשויה להתפתות לנטרל את הארסנל הצבאי של חיזבאללה (המתואר לעיתים כיכולת "התקיפה השנייה" של איראן)⁶¹ כהקדמה למתקפה נגד מתקני הגרעין של איראן.⁶² בדומה לכך, הביעו גורמים ישראליים, שחוטאים לעיתים בפשטנות ורואים בחיזבאללה לא יותר מאשר שליח של איראן,⁶³ חשש שטהרן עשויה ללחוץ על חיזבאללה לתקוף כדי להסיט את תשומת הלב מהתוכנית הגרעינית שלה⁶⁴ ולהפחית את הלחץ הבינלאומי⁶⁵ או בתגובה לתקיפה ישראלית על איראן.⁶⁶

⁵⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם בחיזבאללה, בירות, מאי 2010. גורם בכיר בחיזבאללה הוסיף וטען: "סוריה השיגה יכולת בליסטית משמעותית. כעת היא חזקה בזכות עצמה, ובנוסף יש לה חברים ובעלי ברית שהם חזקים באותה מידה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

⁶⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מרץ 2010.

⁶¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי רשמי, מאי 2010.

⁶² הדעות חלוקות בשאלה האם, בתיאוריה לפחות, התזמון המיטבי יהיה לקראת ובסמוך להתקפה אפשרית על מתקני הגרעיניים של איראן, או כמה חודשים לפני. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים ישראליים בירושלים ובתל-אביב, אפריל-יולי 2010.

⁶³ אמר גורם רשמי, "חיזבאללה איננה עומדת ברשות עצמה. היא חמושה ומאומנת בידי איראן וסוריה. הכתובת האמיתית היא טהרן". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. גורם רשמי לשעבר הביעה עמדה מורכבת יותר לגבי חלוקת התפקידים: "אנחנו מתמודדים עם קוורטט שחברים בו איראן, סוריה, חיזבאללה והחמאס, וכמו בקבוצת כדורסל – לכל אחד יש תפקיד. איראן היא הרכז, זה שמארגן את ההתקפה. היא מספקת את האידיאולוגיה. לסוריה יש, הודות למיקום הגיאוגרפי שלה, תפקיד מרכזי של תיאום. חיזבאללה וחמאס מבצעים – הם אלה שצוברים את הנקודות". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

⁶⁴ באפריל 2010 טען גורם ישראלי שטהרן מגבירה בכוונת מכוון את המתיחות לאורך גבולה הצפוני של ישראל, בפרט על ידי העברת נשק לחיזבאללה דרך סוריה, כטקטיקה של הסחה בתקופה של תמיכה גוברת בהטלת סנקציות הנוגעות לתוכנית הגרעין שלה. "איראן עומדת מאחורי הרבה ממה שקורה, מתוך כוונה להסיט את תשומת הלב ממנה בעוד הלחץ

בדרכם שלהם, חיזבאללה ובעלי בריתו מהווים תמונת ראי לישראל, שכן הם מתכוננים למלחמה שלפי עדותם אין הם רוצים בה וטוענים כי התגובה הטובה ביותר לאיומים הישראליים היא להמשיך לבנות את יכולת ההרתעה הנפרדת והמשותפת שלהם. לטענתם, יהיה אשר יהיה יעד התקיפה של ישראל, אין היא יכולה עוד להוציא מכלל חשבון את האפשרות למלחמה בכמה חזיתות. לדברי גורם בכיר בארגון:

בהתחשב במצב העניינים הנוכחי, אירועים קטנים עלולים לצאת מפרופורציה ולהפוך עד מהרה לתסבוכת. תקרית בודדת עלולה לגרור את כולם לעימות בלי קשר לשיקולים הפרטיים של כל גורם וגורם. העבר לפיכך, אין בו כדי להעיד על העתיד ותיאוריות מימים עברו אינן תקפות עוד בסביבה כה מורכבת כמו זו הנוכחית. אין עוד ערובה לכך שמלחמה תסתיים במקום בו תפרוץ וניצוץ במקום אחד עלול להצית תבערה במקום אחר. לבנון תהיה כמובן מושפעת מהשינויים בזירה הרחבה יותר. בפרט, קשה לי להעלות על הדעת תרחיש בו תקיפה על איראן לא תוביל בדרך כזו או אחרת להתלקחות אזורית.⁷⁴

ושינגטון הבהירה מעבר לכל ספק שרצונה לתת הזדמנות לערוץ הדיפלומטי ושהיא מאמינה שהסנקציות שהוטלו לאחרונה על איראן על ידי האומות המאוחדות – וחשוב מכך, על ידי ארצות הברית ובעלות בריתה – עשויות לפגוע באופן משמעותי בכלכלתה של טהרן ולהשפיע על שיקוליה. תוך מספר חודשים, צופים גורמים רשמיים, תחפש טהרן דרך לחזור לשולחן הדיונים.⁷⁰ לפי מרבית העדויות, ראש הממשלה נתניהו ימאן לסכל את היעדים האמריקאיים דווקא בנושא שאובמה הגדיר במפורש כאינטרס ליבה אמריקאי. לדברי אחד הגורמים:

לו היית שואל אותי לפני כמה חודשים או אפילו שבועות, הייתי מביע דאגה אמיתית. חששתי מתרחיש שבו אף צד איננו רוצה במלחמה אך צעדיהם מובילים אותם כנגד רצונם לעימות, תחילה עם איראן ואחר כך עם חיזבאללה. היום חששותי פחתו. דרגת החרדה בירושלים ביחס לאיראן פחתה במידת מה. הם נותרו מודאגים מאוד וימשיכו לעקוב בדריכות אחר קצב העשרת האורניום, רמות ההעשרה, כמות הצנטריפוגות הפעילות, קיומם של מתקנים סודיים ורכישתן של מערכות הגנה אווירית. רבים סברו ש-2009 תהיה שנת ההכרעה, לאחר מכן אמרו שתהיה זו שנת 2010. אני כבר אינני מאמין שתהיה זו השנה, אבל כמובן תמיד יש את 2011...⁷¹

עדיין נותרת בעינה הטענה הכללית הגורסת כי הגורם האיראני – שנתפס בישראל כאיום המרכזי על ביטחון המדינה שכל האיומים האחרים קשורים בו – מוסיף עוד רמה של חוסר וודאות למצב שהוא ממילא הפכפך, ומגביר את הסיכוי שהאזור כולו יכנס לסחרור. בישראל רווחת התפיסה שהיא ניצבת בפני איום רב-שכבתי שלא ניתן להפריד את ממדיו השונים זה מזה. לדברי גורם בכיר, "אם חיזבאללה ישגר ולו רקטה אחת, אנחנו נטיל את מלוא האחריות על הממשלה הלבנונית. עם זאת, אנחנו יודעים שלבנון אינה אלא מדינת חסות סורית ואנחנו יודעים גם שהראש האמיתי הוא איראן".⁷² אם כך, ישראל רואה את הסכסוך עם חיזבאללה בהקשר של המאבק עם איראן ומדיניותה בעניין חיזבאללה כפופה בראש ובראשונה להבנה זו.⁷³

⁷⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי רשמי, ושינגטון, יוני 2010. הוא טען כי תוך חודשים ספורים, איראן תרגיש פגיעה בשוק ההשקעות בנפט ובמסחר, בפרט עקב השפעתן של הסנקציות על עסקי הבנקאות והביטוח.

⁷¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי רשמי, ושינגטון, יוני 2010. למרות שביעות הרצון היחסית שהביעה ישראל, ייתכן שבטווח הארוך עמדות שתי המדינות תרחקנה זו מזו. חלק מחברי הקבינט הישראלי נותרו ספקנים לגבי גישתו של אובמה בנוגע לאיראן וחוששים שארצות הברית מובילה בסופו של דבר לעבר אסטרטגיה של הכלה – לחיות עם הפצצה במקום להשמיד אותה. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים ישראלים ויועץ לממשלה הישראלית, יולי 2010.

⁷² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.
⁷³ אחד הגורמים ניסח זאת בבוטות: "מלחמה כוללת בצפון היא בסופו של דבר הדרך היחידה להביס את ציר הרשע". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

הסיבה העיקרית לרגיעה ששוררת בשנים האחרונות היא הטראומה של מלחמת לבנון השנייה ואפקט ההרתעה שנוצר בעקבות נכונותה של ישראל לשחק את תפקיד "הבריון השכונתי". הגישה שלנו לטיפול באיום שמציב חיזבאללה מבוססת בראש ובראשונה על הרתעה – היינו על כך שנגרום יותר נזק משיסכים האויב שלנו לסבול.⁸⁰

מרכיב מרכזי במערכת השיקולים של חיזבאללה הוא השאלה כמה יוכל בסיס התמיכה הפוליטי והחברתי שלו לספוג. למרות שהתמיכה בחיזבאללה בדרום לבנון נותרה איתנה, היא אינה נטולת מתחים. נראה שרבים מהשיעים מתרעמים על סדר היום הדתי של הארגון, אינם ששים על הקשרים עם איראן, רואים בהתנגדות רעיון הגנתי בעיקרו ומבינים שיכולתו של חיזבאללה הם מהד ערובה לביטחון אך מאידך גם מקור לעימות אפשרי. עם זאת, הם מברכים על רמת השירותים החברתיים שהארגון מצליח להבטיח. לפיכך, בימי שיגרה ובהעדר מדינה של ממש הם נוטים לתמוך בחיזבאללה כברירת מחדל, ובעיתות מלחמה אפשר לצפות שיצטרפו לשורות ויישרו קו עם הארגון.⁸¹

חיזבאללה מבין סתירות אלה. הרגישות שלו הועמדה למבחן מיד עם סיום המלחמה ב-2006, כאשר חלק ניכר מאוכלוסיית דרום לבנון, שרובה שיעית, נעקר ממקומו וכפרים רבים הוחרבו עד היסוד. הארגון, שהיה מודע לתוקפה המוגבל של הלגיטימציה שרכש במהלך המלחמה, היה נחוש למנוע מתחושות של אכזבה או כעס להכות שורש ומיהר להיענות

את האומות המואחדות על כך. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם באומות המואחדות, ירושלים, מאי 2000. גורם בכיר בחיזבאללה דחה את ההאשמה: "איננו נוהגים בדרכים כאל והישראלים יודעים זאת היטב. כאשר אנו פועלים אנחנו מכריזים על יעדינו בקול רם וברור. רקטות אלה שוגרו בידי ארגונים שאין להם כל קשר לחיזבאללה. איננו שולטים עוד בכל מטר מרובע משטחה של דרום לבנון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. גורם באומות המואחדות העיר כי "יש עדויות לכך שלפחות במקרה אחד חיזבאללה מנע מארגון חמוש לנקוט בפעולה שכזו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בניו-יורק, ספטמבר 2009. כמה וכמה רקטות שוגרו מדרום לבנון לעבר ישראל, שתיים מהן במהלך המלחמה בעזה ואחת בספטמבר 2009. למרות שהחשד נפל בדרך כלל על פלגים פלסטינים פרו-סוריים וקבוצות ג'יהאד, יש מקרב הפרשנים הטוענים שלפחות בחלק מהמקרים, לא מתקבל על הדעת שהארגונים ביצעו את הירי בלי ידיעה והסכמה שבשתיקה מצד חיזבאללה. ראו "שארק אל-אוסט", 9 בינואר 2009.

⁸⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, אפריל 2010. גורם רשמי לשעבר הצביע על הצלחתה של מלחמת לבנון השנייה בדיכוי כל מעשי הפרובוקציה של חיזבאללה: "ב-2006 ביצענו מדיניות 'תג מחיר' – גרמנו לחיזבאללה לשלם מחיר גבוה על מה שעשו ובמידה מסוימת, זה עבד". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

⁸¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם תושבים בכפרים הלבנוניים שבשליטת חיזבאללה, יוני 2010. למרות חוסר שביעות רצון מסוים בקרב השיעים ביחס לארגון, זכה חיזבאללה ברוב ניכר של המושבים במהלך הבחירות המוניציפליות בדרום לבנון ב-2010. יריב של חיזבאללה בבית-גבייל אמר כי "גם אם אנשים אינם מרוצים מחיזבאללה, הם עדיין מצביעים לו, וכל אחד בדרום – כולל יריביהם – יגבה אותם במקרה שתפרוץ מלחמה עם ישראל". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבית-גבייל, מאי 2010.

II. מניעת עימות: האם אפשר להסתמך על ההרתעה?

הגבול בין ישראל ללבנון שקט בימים אלה יותר מבכל תקופה אחרת בעשורים האחרונים. לדברי גורם רשמי באומות המאוחדות, "יש הרבה רטוריקה וחילופי איומים בין חיזבאללה לישראל, אך הלכה למעשה המצב בשטח רגוע. מאז סיום המלחמה ואימוץ החלטה 1701 לא היו אבידות בנפש בקרב אזרחים או לוחמים וזה כשלעצמו הישג מדהים".⁷⁵

א. "השמדה הדדית מובטחת"?

הגורם המרכזי במניעת מלחמת לבנון השלישית הוא קרוב לוודאי החשש כי העימות הבא עלול להיות אלים ונרחב בהרבה מקודמיו. גורמים רשמיים בישראל ובחיזבאללה גם יחד אומרים בשיחות פרטיות שהם משוכנעים שהיכולת להסב נזק רב היא אמצעי ההרתעה המרכזי העומד לרשותם.

למרות שתוצאות מלחמת לבנון השנייה לא היו משיבועות רצון, מקבלי ההחלטות בישראל מתעקשים לטעון ולא בלי סיבה, שהייתה לה השפעה ניכרת על מערכת השיקולים של חיזבאללה. הארגון, כך הם משוכנעים, יחשוב פעמיים לפני שיזום פעולה שעלולה להוביל להרס נוסף וגדול אף יותר בלבנון. ניצחנו לכאורה של חיזבאללה היה במובן הזה ניצחון פירוס – מתבצר בעמידתו, אך מנוע מלסכל את הנזק הרב לתשתיות המדינה ואת העקירה הנרחבת של האוכלוסייה שמהווה את בסיס התמיכה המסורתית שלו.⁷⁶ ראוי לציין שלראשונה זה עשורים רבים לא נרשמה כל פעילות עוינת לישראל מכיוונה של לבנון. חיזבאללה אימץ מדיניות של איפוק: הוא ויתר על "התקפות התזכורת" (עמליאת תזכיריה) המסורתיות שלו בחוות שבעא; נמנע מלהגיב לגיחות של מטוסים ישראלים בשמי לבנון⁷⁷ או הפרות אחרות של הריבונות הלבנונית⁷⁸ כפי שנהג לעשות בעבר; ולפי הדיווחים אף פועל, לפחות בחלק מהמקרים, למנוע שיגור רקטות לעבר ישראל על ידי קבוצות חמושות אחרות.⁷⁹ לדברי גורם ביטחוני ישראלי:

⁷⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.
⁷⁶ ראו דוח קבוצת המשבר הבינלאומית, "חיזבאללה והמשבר הלבנוני", שם.
⁷⁷ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי ביוניפי"ל, בירות, ינואר 2009. לפני מלחמת לבנון השנייה ירה חיזבאללה באופן שיגרתי טילי נ"מ, לאו דווקא לכיוון מטוסים ישראלים כי אם לתוך ישראל עצמה. ראו: קבוצת המשבר הבינלאומית, תדרוך המזרח התיכון מס' 7, "חיזבאללה: מורד ללא מטרה?", 30 ביולי 2003, עמ' 8.
⁷⁸ טען גורם בחיזבאללה: "אנחנו יודעים עד כמה המצב עדין ונוהגים בהתאם. אנחנו מתעלמים מפרובוקציות, כמו למשל טנק ישראלי שחוצה בכמה מטרים את הגבול לתוך לבנון. בעבר, חיזבאללה היה מגיב בתקיפות. אפילו אם החצי הקדמי של טנק היה נכנס לשטח לבנון, היינו פוגעים בו. היום אנחנו מתמודדים עם פרובוקציות והפרות קטנות בדרך של דיפלומטיה, באמצעות יוניפי"ל". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם בחיזבאללה, בירות, מאי 2010.
⁷⁹ גורמים ישראלים טוענים שחיזבאללה היה מעורב בחלק משיגורי הרקטות לאחר מלחמת לבנון השנייה, או לכל הפחות מודע להם, ותידרכו

קולות התותחים שירו בעימות ב-2006 טרם נדמו, וכבר ישראל מחפשת דרכים להחליש אותנו ולהכין את הקרקע לעימות הבא. לא יכולנו פשוט לשבת ולחכות שזה יקרה. חיזקנו את מערכי ההגנה שלנו והשגנו יכולת הרתעה של ממש, וכעת ישראל תחשוב פעמיים לפני שתפנה שוב לדרך הכוח. אילולא הייתה בידינו היכולת הזו, הסבירות למלחמה הייתה גבוהה הרבה יותר.⁸⁸

גורמים רשמיים בתנועה טוענים שחלה התפתחות בתפיסה הצבאית של הארגון, והשלב הנוכחי ממוקד הרבה יותר בהרתעה. לאחר שבתחילה ניהל מבצעי גרילה מסורתיים שנועדו להביא לנסיגתה של ישראל מדרום לבנון, אימץ חיזבאללה בשנת 2000 מדיניות שהתבססה על זימת תקריות גבול מצומצמות יחסית (שהייתה להן השפעה מזערית בלבד על ישראל ונועדו בראש ובראשונה לשמר מה שנקרא "תרבות של התנגדות" מבית), ביחד עם הכנות קדחתניות לאפשרות של מלחמה.⁸⁹ השלב הנוכחי לוקח את המדיניות הזו צעד אחד קדימה, ומוותר על התקריות השגרתיות והלא-יעילות לטובת פיתוח יכולת ההרתעה של חיזבאללה.⁹⁰ לדברי גורם בארגון:

לקריאת המצוקה של קהל הבוחרים שלו.⁸² עם זאת, אין ספק שאוכלוסיית הדרום, שעייפה משנים ארוכות של עימותים וחוסר יציבות, מבקשת לשמר את השקט היחסי ממנו היא נהנית מאז 2006.⁸³ הארגון השיעי מודה בכך בגלוי. כפי שאמר אחד מבכיריו: "איננו רוצים במלחמה, למרות שאנו מוכנים לקראתה. הדאגה העיקרית שלנו היא גורלם של האזרחים שידעו כבר סבל רב. הלוחמים שלנו מוכנים, אך לא כך האוכלוסייה האזרחית".⁸⁴

בסופו של דבר, יקשה על חיזבאללה להסביר מלחמה שתוביל להרס נרחב, לא כל שכן להצדיק אותה בפני האוכלוסייה הלבנונית בכללותה, בפרט אם תוצאתה המוחשית העיקרית תהיה הישרדותו שלו. מלחמה כזאת, קרוב לוודאי תעורר מחדש את המתחים בין הפלגים השונים בלבנון, שצצו ועלו מחדש לאחר המלחמה ב-2006. יתר על כן, לאחר מאבק עיקש בזירה הפנימית והבינלאומית שעסק בין היתר בסוגיית החימוש שלו,⁸⁵ הצליח הארגון לבסס מחדש את מעמדו ונהנה כעת מיציבות יחסית בזירה המקומית. הסיכוי שירצה להעמיד בסכנה הישגים מוחשיים אלה במרדף אחר הישגים חמקמקים אחרים אינו רב.⁸⁶ כמה מבכירי הארגון מעזים אמנם לטעון שהם ערוכים היום למלחמה יותר משהיו לפני 2006,⁸⁷ אך יותר מכל נועדה אמירה זו לבסס את הטענה כי לא חיזבאללה היה זה שעורר את העימות בזמנו.

חיזבאללה חוזר במידה רבה על טיעון ההרתעה כפי שהוא מנוסח בידי ישראל, ומצביע בראש ובראשונה על יכולתו ונחישותו של הארגון להעביר את המלחמה לעומק שטחה של ישראל כסיבה המרכזית לכך שמלחמת לבנון השנייה טרם לוותה בסבב לחימה נוסף. הסביר בכיר בארגון:

⁸⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. אמר גורם אחר: "ישראל הייתה יוצאת למלחמה עוד היום אילו הרגישה שהיא יכולה לצאת ממנה בשלום. הסיבה היחידה לכך שהם עוצרים את עצמם היא שחיזקנו את היכולת שלנו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם בחיזבאללה, פברואר 2010. בהתייחס לטענות חיזבאללה אמר גורם ישראלי: "חיזבאללה חושב שהשיג יכולת הרתעה כלפינו, ואילו אנחנו רואים את עצמנו כמי שהשיגו את יכולת ההרתעה בעקבות מלחמת לבנון השנייה ומבצע עופרת יצוקה. ישראל השיבה לעצמה את יכולת ההרתעה לאחר תקופה בה היה נראה שאבדה לה, בעקבות הנסיגה מדרום לבנון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. גורם ישראלי בכיר הביע שביעות רצון מעמדתו של חיזבאללה: "העובדה שחיזבאללה טוען שהשיג יכולת הרתעה כלפינו – אף שאין זה נכון – היא חיובית. זהו מסר שנועד לשמור על כבודו בעיני ציבור הבוחרים שלו, ולהצדיק את חוסר הפעולה שלו נגדנו". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.

⁸⁹ ראו תדרוך קבוצת המשבר הבינלאומית, "מורד ללא סיבה?", שם, עמ' 8.
⁹⁰ ישנם קווי דימיון להתפתחותו של חמאס, כפי שהעיר גורם בחיזבאללה: "חזביאללה וחמאס אימצו עמדה יותר הגנתית ופחות התקפית בעימות עם ישראל. אנו מצידנו שינינו את עמדתנו ב-2006 בכך שהבהרנו את מחויבותנו להחלטה 1701 והצהרנו שאין רצוננו במלחמה נוספת. תשומת הלב שלנו מוקדשת כרגע להצטיידות בנשק שיקשה על ישראל בטווח הארוך, להחליט לפתוח במלחמה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. גורם בכיר בחמאס הסביר את הצד שלו: "בעזה, אנחנו מערכים למלחמה. בכל יום נשמעים איומים מצד ישראל, וזאת הסיבה לכך שאיננו משגרים רקטות. למה שנשגר רקטות בעודנו מתכוננים למשהו גדול יותר? אנחנו צריכים שקט בשביל להתכונן. ישראל הייתה רוצה לצאת למלחמה, אך אל לה להקל ראש בהחלטה, כי חמאס יכול כעת להכות בחזרה. אין עוד מלחמות קלות לישראל". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מאי 2010.

⁸² ראו דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "להמנע מעימות מחדש", שם, עמ' 7-8.

⁸³ לפי גורמים ביוניפי"ל, "האווירה בדרום לבנון מתאפיינת בחשש מפני האפשרות של הסלמה מחדשת. זכרונות המלחמה בשנת 2006 חרוטים עדיין בזכרון. לראיה, אנשים התנגדו נחרצות לשיגור הרקטות לעבר ישראל במהלך המלחמה בעזה, בפרט לאחר שחיזבאללה הכחיש כל אחריות לירי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, ינואר 2009.

⁸⁴ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

⁸⁵ ראו דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "חיזבאללה והמשבר בלבנון", שם. קריאות התיגר על ההתחמשות שלו הביאו את חיזבאללה לחצות קו אדום משל עצמו ולהפנות את נשקו פנימה, ובמפגן כוח שנועד להרתיע כל ניסיון דומה נוסף, השתלט על חלקים מבירות. ראו תדרוך קבוצת המשבר מס' 23, "לבנון: כלי הנשק של חיזבאללה פונים פנימה", 15 במאי 2008. לשאלות שעלו בנוגע ללגיטימציה של החזקת נשק בידי חיזבאללה היו כנראה שורשים עמוקים יותר. לאחר נסיגת ישראל מלבנון בשנת 2000, החלה התנועה להתמודד עם התגברות הקריאות לפירוקה מנשקה. ראו תדרוך קבוצת המשבר הבינלאומית, "מורד ללא מטרה?", שם.

⁸⁶ גורם רשמי ביוניפי"ל העיר: "חיזבאללה השקיע כל כך הרבה כדי לבסס את עמדתו בתוך לבנון, למה שירצה לסכן את מאמציו במלחמה שתוצאותיה אינן ידועות?" קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

⁸⁷ "אם תפרוץ עכשיו מלחמה, נהיה בעמדה פוליטית חזקה יותר מאשר ב-2006. כבר אז נהננו מתמיכה עממית ניכרת. היום, מעטים יהמרו על כך שנפסיד". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי בחיזבאללה, בירות, מרץ 2010.

לבנון הייתה סיבה לחשוש ממלחמה, אך כעת לשני הצדדים יש מקום לדאגה.⁹⁴

בהתייחס במפורש לתוכנית הישראלית להגנה מפני טילים אמר גורם בארגון כי "ישראל לא תוכל לשנות את מאזן הכוחות הנוכחי. לא יהיה באפשרותה להתמודד עם כמות הטילים שהלוחמים שלנו ישגרו ועם תדירות השיגורים. עדיין נוכל לפגוע ביעדים חיוניים ואסטרטגיים".⁹⁵ אחר סיכם זאת כך: "למרות שישראל רוצה מאוד במלחמה, היא חוששת ממלחמה שאין היא יודעת את תוצאותיה או אפילו את אופייה".⁹⁶

בהקשר הזה, כאשר המחיר שעלולה לגבות מלחמה הוא כה גבוה, גורמים בישראל ובחיזבאללה גם יחד טוענים שהיא יכולה לפרוץ רק כתוצאה מהחלטה אסטרטגית ברורה של אחד הצדדים. אם תתקבל החלטה כזו, כך הם סבורים, כל אמתלה – נסיבתית או יזומה – יכולה לשמש עילה למלחמה, אך בהעדר החלטה כזו, הסיכוי למלחמה מקרית ובלתי מתוכננת קלוש:

אם ישראל תצא למלחמה בתגובה לטיל תועה, פירושו של דבר שהיא קיבלה החלטה מוקדמת על כך. בשלב הזה ובנסיבות הנוכחיות, מלחמה יכולה לנבוע אך ורק מהחלטה פוליטית מתוכננת מראש. זה איננו משהו שאתה פשוט נגרר לתוכו בבלי דעת בגלל רקטה או תקרית כזאת או אחרת. לישראל יש כבר את כל התאונות הדרושות: היא שבה ומאשימה אותנו באגירת נשק והיא יכולה לטעון שמשאית כלשהי נשאה נשק שעלול היה להטות את המאזן לרעתה. עם זאת, בטרם יעשו זאת עליהם לקבל החלטה לא קלה.⁹⁷

יועץ לממשלה הישראלית הביע רעיון דומה: "חיזבאללה קיבל החלטה אסטרטגית לשמור על רגיעה. זוהי הסיבה לרגיעה, ולא החלטה 1701 או יוניפי"ל".⁹⁸ אם תתקבל החלטה אסטרטגית אחרת, לא יהיה כל משמעות להחלטה 1701 וליוניפי"ל".⁹⁹

כתוצאה מכך ועל אף תקופות של מתיחות עזה והאשמות הדדיות, במהלך המחצית הראשונה של 2010, נציגי הצדדים השונים פטרו מכל וכל את האפשרות לעימות קרב ובא.¹⁰⁰

העמדה שלנו, כפי שהצהיר עליה נסראללה, ברורה – אנחנו מתמקדים כעת בהגנה. זה חשוב ביותר. אין לנו עניין לפתוח בעימות. כן, ביצרנו את עמדותינו, אך המטרה היא להגן על לבנון ולהרתיע מפני תקיפה.⁹¹

עם סיומה של מלחמת לבנון השנייה נקטה ישראל בכמה מאמצים במקביל, במטרה להגן על עצמה מפני התקפות טילים. כפי שראינו, ישראל הגבירה את יכולת ההרתעה שלה בכך שהביעה נכונות להסב נזק רב יותר, ניסתה למונע מהאויב להתחמש, שיפרה את המקלטים וההגנה על העורף ושיכללה את יכולתה ליירט טילים ולפגוע במשגרים לפני השיגור.⁹² הממד האחרון נחשב מכריע, ומערכות "כיפת ברזל", "קלע דוד" ו"חץ" פותחו במטרה לתת מענה לטילים בעלי טווח קצר, בינוני וארוך, בהתאמה.⁹³

אף שמרכיבים אלה עשויים ברבות הימים להפחית את חששה של ישראל מהתקפה של חיזבאללה, הארגון משוכנע לעת עתה שהאסטרטגיה שלו מוכיחה את עצמה:

הישראלים נקלעו למבוי סתום. הם רוצים לבודד ולהחליש את חיזבאללה כי מאגר הנשק שלו מעורר בהם דאגה רבה, אך לראשונה אין הם יכולים לפנות לדרך המלחמה. יש להם כמובן את היכולת הצבאית, אך הם אינם יכולים להיות בטוחים מה תהיינה ההשלכות. בעבר רק לתושבי

⁹¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, פברואר 2010. עמדתו החדשה של חיזבאללה נחקקה באופן פוליטי באמנה שפרסם הארגון בדצמבר 2009, שהחליפה את "המכתב הגלוי" משנת 1985. לפי האמנה, "ההתנגדות... התפתחה מכוח משהחרי לכוון השואף לאיזון ולעימות, וכעת הפך לכוון של הגנה והרתעה".

<http://english.moqawama.org/essaydetails.php?eid=9632&ci=d=214> מסביר גורם בחיזבאללה: "תוך שהוא מדגיש שוב את הצורך בהתנגדות, הגדיר לו הארגון יעדים חדשים. המשימה הכללית נותרה בעינה, אך האמצעים השתנו. בעבר, המטרה העיקרית שלנו הייתה לשחרר את השטח הכבוש. כיום אנו שואפים למסד מאזן כוחות המבוסס על הרתעה, ולמנוע כל תוקפנות [ישראלית]". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, פברואר 2010.

⁹² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי רשמי, ירושלים, פברואר 2010.

⁹³ אף שהודה שיש עוד הרבה מה לעשות, גורם ביטחוני טען כי "אנחנו מוכנים הרבה יותר משהיינו ב-2006. העורף מוגן ומאורגן יותר, ולכוחות הלוחמים שלנו יהיה יותר זמן להפסיק את הירי של האויב ולהביא להכרעה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. ב-19 ביולי 2010 טענה ישראל כי מערכת "כיפת ברזל" עמדה במבחנים בהצלחה. "הארץ", 21 ביולי 2010. אחת הדאגות המתעוררות לגבי המערכת היא העלות הגבוהה של הפעלתה. לפי טענת מומחים מחירו של כל טיל עשוי להגיע לבין 40,000 ל-100,000 דולר, וזאת במטרה ליירט טיל תוצרת בית שעלותו כ-100 דולר. "הארץ", 22 ביולי 2010. מזכירת המדינה הילארי קלינטון אישרה מחדש את מחויבותה של ארצות הברית לסייע לישראל בעניין זה: "ארצות הברית ממשיכה לתמוך בפיתוח יכולות ההגנה של ישראל מפני טילים ותקיפות אוויריות, כולל מערכת 'חץ' ליירט טילים ארוכי טווח ומערכת 'קלע דוד' לטילים בליסטיים קצרי טווח... ממשל אובמה מחויב להבטיח כי לרשות ישראל יעמדו כל הכלים הדרושים להגנתה". ראו <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/04/141060.htm>

⁹⁴ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי בחיזבאללה, בירות, מרץ 2010.

⁹⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, בירות, יולי 2010. הוא הוסיף: "מדיניות ארה"ב לספק לישראל את הנשק המתקדם ביותר בעודם דורשים להקטין את כוחות ההתנגדות היא רק דוגמא נוספת למדיניות המוטה שלהם. ארה"ב והמערב לא רוצים לפתור את הקונפליקט הערבי-ישראלי. הם רוצים את להשליט את ההגמוניה הישראלית על האזור".

⁹⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי בחיזבאללה, בירות, מרץ 2010.

⁹⁷ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.
⁹⁸ UNIFIL (יוניפי"ל) הן ראשי תיבות של United Nations Interim Force In Lebanon (כוח האו"ם הזמני בלבנון), כוח מבצעי לשמירת השלום שהתפרש בדרום לבנון ב-1978 ושופר משמעותית ב-2006.

⁹⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.
¹⁰⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם בכיר חיזבאללה וגורמים סוריים ולבנוניים, בירות ודמשק, מאי 2010; קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים ישראליים, ירושלים ותל-אביב, מאי-יוני 2010. אמר

אפשר לטעון כי הגינוי הבינלאומי הגובר לפעולותיה של ישראל – כפי שמדגימים דו"ח גולדסטון על המלחמה בעזה ולאחרונה התגובות לתקרית המשט, במהלכה נהרגו תשעה אזרחים תורכיים שביקשו לפרוץ את המצור על עזה – מגביל גם הוא את יכולתה של ישראל לפעול.¹⁰⁴ במיוחד מתעורר בישראל החשש לגבי האפשרות לנהל מערכה ארוכה והרסנית בנסיבות בהן התמיכה הבינלאומית עשויה להיות קלושה וקצרת מועד.¹⁰⁵

לסיכומו של דבר, בהתייחס למצב זה אמר גורם אמריקאי רשמי:

אני סבור שהסיכויים למלחמה בטווח הקצר נמוכים מאוד. נתניהו חושב בראש ובראשונה מנקודת מבט פוליטית, הוא רוצה להראות שהוא יכול להבטיח יציבות וביטחון והדבר האחרון שהוא צריך עכשיו זאת מלחמה. חיזבאללה רוצה לנצור את נשקו וסוריה חסרת הגנה מבחינה צבאית. יש כמובן סיכון הנובע מפעולות של צד שלישי, למשל ארגון פלסטיני שמשגר רקטה מתוך אחד ממחנות הפליטים בלבנון, אך אני סבור שבמקרה כזה לא נראה הסלמה רפלקסיבית אלא תגובה ישראלית בוגרת יותר.¹⁰⁶

ב. השפעת החלטת מועצת הביטחון 1701

החלטה 1701 מוכרת בעיקר בגלל מגבלותיה ועקב כך שכל הצדדים מפרים אותה. היא לא מנעה מחיזבאללה, אף לפי עדותו שלו, התחמשות מחודשת בהיקף נרחב וגם לא שמה קץ להפרות של הריבונות הלבנונית על ידי ישראל (טיסות צבאיות בשמי לבנון, המשך הכיבוש של שטחים שנויים במחלוקת, מבצעים קרקעיים מוגבלים ופעולות לאיסוף מודיעין). עם

בעיניהם, התנאים ההכרחיים לעימות – אפשרות להשיג ניצחון משמעותי (בפרט בהתחשב במחיר הצפוי בחיי אדם),¹⁰¹ רמת איומים שאי אפשר לעבור עליה בשתיקה ונסיבות אזוריות מתאימות – אינם מתקיימים לעת עתה.

כיום, הן ישראל והן חיזבאללה אינם יכולים להיות בטוחים שישגו יותר משהשיגו במלחמה ב-2006. אין ספק שתפיסת האיום גברה בפרט לנוכח הגידול בארסנל של חיזבאללה, וישראל רמזה לאפשרות שתנקוט בפעולה כנגד הארגון ואולי אף נגד סוריה. עם זאת, האופי המתמשך וההדרגתי של השינויים מקשה על זיהוי קו אדום ברור או ארוע שישנה את כללי המשחק. האקלים האזורי, מתוח ככל שיהיה, מכיל כמה וכמה גורמים סותרים המאזנים זה את זה. כפי שראינו, חיזבאללה שואף להגן על מעמדו באיזון החדש והשברירי של לבנון; לסוריה יש הרבה מה להפסיד ממלחמת כל ככול; אפילו בהנחה שיש לאיראן את היכולת לדחוף את בעלות בריתה למלחמה, התזמון גרוע; ובניגוד לתקופת מלחמת לבנון השנייה, יתכן כי ישראל לא תהנה מתמיכה אמריקאית בלתי מותנית (ולא כל שכן מתמיכה בינלאומית רחבה יותר),¹⁰² וראש הממשלה שלה נחוש להפגין את יכולתו לשמר את הרגיעה.¹⁰³

גורם סורי בכיר: "לו היו לה ערובות להצלחה, הממשלה הנוכחית בישראל לא הייתה מהססת לרגע לצאת למלחמה נוספת בלבנון. עם זאת, לא סביר שתפרוץ כעת מלחמה, הן בגלל מאמצי ההרתעה שלנו, הן כיוון שלפי הערכתי האמריקאים אינם רוצים בשלב זה בעימות גלוי והן עקב הלחץ הבינלאומי הרב בו נתונה ישראל". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, מאי 2010.

¹⁰¹ העיר אנליסט לבנוני: "הארגון עצמו כבר קבע רף אסטרטגי גבוה מאוד... לאחר שהצהיר שהיעד החדש שלו הוא 'ניצחון מכריע' בעל השפעות אזוריות ממשיות, חיזבאללה יצטרך להבטיח שהוא משיג ניצחון אסטרטגי במאבק הבא עם ישראל". אמאל סעאד-גוראייב, "פרויקט חיזבאללה: המלחמה האחרונה, המלחמה הבאה", "חדשות הדמוקרטיה הפתוחה", 14 באוגוסט 2009.

¹⁰² מלחמה בלבנט תהווה מכה קשה לארצות הברית, בתקופה בה היא מבקשת לגייס את הקהילה הבינלאומית לתמיכה בהתנגדות לאיראן, לשקם את תדמיתה בעולם הערבי והמוסלמי ולקדם את תהליך השלום בין ישראל לפלסטינים. בהתייחס לכך אמר גורם רשמי בחיזבאללה, "ארצות הברית אינה יכולה לתמוך במלחמה גלובלית, אך היא עשויה לסבול תקיפות מצומצמות נגד חמאס או חיזבאללה. אחת הסיבות לכך שאנו עומדים על כך שהמלחמה הבאה תהיה מלחמה גלובלית היא שזה מפחית את הסיכוי להתרחשותה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. הוא הוסיף: "לישראל אין את תמיכתה המלאה של ארצות הברית. בראש סדר העדיפויות של ארצות הברית עומדת היום ההגנה על האינטרסים שלה, היות והיא נוכחת באזור ומתמודדת עם בעיות לא פשוטות בעיראק ובאפגניסטן. ב-2006 ישראל וארצות הברית רצו שתיהן במלחמה ורצו שהיא תהיה ממושכת, וישראל נהנתה מסיוע דיפלומטי מתמשך ומאספקה צבאית מצד ארצות הברית. ישראל איננה יכולה לצאת למלחמה בלתי מוגבלת ללא תמיכה בלתי מוגבלת של ארצות הברית".

¹⁰³ פרשנים אחדים מצביעים על כך כי נתניהו, שלא כמו רבים מעמיתיו הישראליים, לא הביא את ישראל לידי מלחמה בתקופת כהונתו הראשונה, ועד עתה גם לא בתקופת כהונתו השנייה, כראש ממשלה. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם פרשנים אמריקאים וישראלים, וושינגטון, יולי 2010.

¹⁰⁴ גורם ישראלי בכיר תיאר את המצב כפי שהוא מבין אותו: "ככלל, ארצות הברית והמערב אינם נוקטים כל פעולה כדי לתת מענה לחששות שלנו, וכאשר ישראל פועלת בסופו של דבר כדי להתמודד עם הבעיה, הן ממהרות להתכנס בניו-יורק ולקרוא לצדדים 'לנהוג באיפוק'. הם מתייחסים לשני הצדדים שווה בשווה, כאילו אין מדובר בארגון טרור מול דמוקרטיה הפועלת להגנה עצמית". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. בהגזמה מסוימת אמר דיפלומט ישראלי לשעבר: "לאור המצב בזירה הבינלאומית, ישראל לא תפתח במלחמה אלא אם תהיה לה עילה חזקה במיוחד. אני לא יכול להעלות על הדעת מלחמה ללא פרובוקציה של ממש, והייתי אף מרחיק לכת ואומר שבטווח הקצר מלחמה אפשרית רק אם חיזבאללה יפתח בה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

¹⁰⁵ לדברי דיפלומט ישראלי לשעבר, "טיהור לבנון מרקטות לא יהיה עניין של יומיים-שלושה, ולא יכלול פעולה בדרום לבנון לבדה, והואיל ואפשר לשגר היום טילים מצפון לבנון שיגיעו עד תל-אביב. יתר על כן, שוב ניתפס בעיני העולם כבריונים, ייאלצו אותנו להפסיק את המלחמה וזה יתפרש כסוג של תיקון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, מאי 2010. גורם לשעבר בממשל בוש טען כי "אינני מאמין שיהיה הקיץ עימות בין ישראל לאיראן או חיזבאללה. חיזבאללה מהווה את יכולת 'התקיפה השנייה' של איראן – למה שתמצא לבזוז אותו עכשיו? באשר לישראל, יחסיה עם ארצות הברית הם כאלה שמסוכן עבורה להיכנס כעת למלחמה שעלולה להתרחב ולהתמשך ושלא תהנה מתמיכה אמריקאית מלאה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, יוני 2010.

¹⁰⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, יוני 2010.

במקרה שאחד הצדדים יחליט לתקוף.¹¹³ עם זאת, הידיעה שעימות עלול לעורר משבר עם מדינה אירופאית ששולחת כוחות ליוניפי"ל ולגרום לה להשיב את חייליה הביתה ובכך להשיב על כנו את הסטטוס קוו הקודם, מהווה גם היא גורם מרסן.

נוכחותו של יוניפי"ל סיפקה שתי תועלות נוספות, משניות יותר. הראשונה היא ועדת קישור שמעורבים בה גורמים צבאיים מישראל, לבנון והאומות המאוחדות. היקף הפעולה של ועדה זו מצומצם ועם זאת היא מהווה זירת התקשרות נדירה בין ישראל ללבנון, בפרט לאחר תקריות קטנות.¹¹⁴ השניה היא מנגנון שהוטלה עליו המשימה לשרטט באופן ברור את קו הגבול בין שתי המדינות, כדי להפחית את הסיכוי להפרות שלא מדעת או מדומות של הריבונות הטריטוריאלית.¹¹⁵ בשני המקרים, המטרה היא לצמצם את הסיכון לתקריות אפשריות ולהכיל אותן.

זאת, ההחלטה סייעה להשגת תקופה יוצאת דופן ומבורכת של רגיעה, ותרומתה המרכזית הייתה יצירת חיץ בין ישראל לחיזבאללה שהקרבה והחיכוך ביניהם היו בעבר גורם מפתח לחוסר יציבות.¹⁰⁷

בלבו של מנגנון ההכלה הזה ניצב המהפך שחל כוח יוניפי"ל. לאחר שכוחו גדל במידה ניכרת (מספר החיילים עלה מכ-2,000 לפני מלחמת לבנון השנייה לכ-12,000 כיום, הרבה בזכות מחויבות חסרת תקדים של מדינות מרכזיות באירופה), הוא קיבל גם מנדט נרחב הרבה יותר – למנוע כל נוכחות גלויה של חיזבאללה מדרום לליטני.¹⁰⁸ למרות שיעד זה לא סיפק את דרישתה של ישראל לפירוקו המלא של חיזבאללה מנשקו (מטרה המוזכרת בכל זאת במפורש בהצהרה 1701), הוא הבטיח שלוחמי הארגון "הפכו מאדוני הארץ לגנבים בליל".¹⁰⁹ הואיל ומדינות ארופאיות ידידותיות לישראל תופסות ביוניפי"ל מקום מרכזי, הביעה ישראל שביעות רצון מהרכבו החדש והוא הפך למעין "כוח נאט"ו עם קסדות כחולות".¹¹⁰

בהמשך לכך, גורמים רשמיים ופרשנים מסויימים טוענים שהרכבו של הכוח – ובפרט המדינות המשתתפות בו שיש להן קשרים הדוקים עם ישראל – מוביל לכך שהוא מרסן לא רק את חיזבאללה אלא גם את ישראל עצמה. גורם ביטחון לבנוני בכיר הדגים עמדה זו באומרו, "שימו לב שיש לנו יותר מעשרת אלפים חיילים בינלאומיים בדרום ובניגוד ל-1982, הם אינם מנפאל או פיג'י, אלא אירופאיים. הדבר מקשה על ישראל לנהל מתקפה".¹¹¹ גורם ביטחוני ישראלי הסכים לטענה: "בוודאי שזה מגביל את חופש הפעולה שלנו. איננו רוצים למשל, בעימות עם כוח ספרדי".¹¹² אין פירושו של דבר שנוכחותו של יוניפי"ל תהיה מחסום לא עביר מפני מלחמה. לנוכחותו אין את המנדט, היכולת או המוטיבציה להתנגד

¹¹³ העיר גורם לבנוני רשמי: "האירופאים בפרט אינם רוצים באבדות רבות בנפש בגלל דעת הקהל מבית. פירושו של דבר שהם יכולים להישאר רק כל עוד אין מלחמה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. כוחות השמירה על השלום של האו"ם ספגו אבדות מעטות בלבד בשנים האחרונות, התמקדו ב"הגנה על הכוחות" ונמנעו מעימות צבאי גם כאשר ירו לעברם.

¹¹⁴ בנוגע לוועדה הצבאית המשולשת, ראו ראיון עם המפקד היוצא של יוניפי"ל, הגנרל האיטלקי קלאודיו גרציאנו. "ידיעות אחרונות", 2 בפברואר 2010. הפגישות נערכו בתחילה במטרה לתאם את הנסיגה הישראלית ולהקל על פרישתו של הצבא הלבנוני. לאחר מכן, מטרתן הייתה להתייחס לנושאים המבצעיים, הצבאיים והבטחוניים, כגון הפרות של החלטה 1701. בין השאלות שעלו לדיון היו ההפרות של הפסקת פעולות האיבה, תקריות מעבר לגבול, האשמות ישראליות לגבי הפעילות הצבאית של חיזבאללה, סימון הקו הכחול (קו הגבול בין ישראל ללבנון שנקבע על ידי האו"ם) והכיבוש הישראלי של רג'ל. בנוסף מסרה ישראל מידע על השימוש בפצצות מצרר. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם יוניפי"ל, בירות, יולי 2010. כפי שתואר בדו"ח מס' 13 של המזכיר הכללי לנושא יישום החלטת מועצת הביטחון 1701 (2006), "הפגישות המשולשות, שנערכו בנוכחות נציגים בכירים של הצבא הלבנוני וצה"ל ובראשות מפקד [יוניפי"ל], נותרו מנגנון חיוני לקישור ולתיאום בין יוניפי"ל לבין הצדדים, וכן לבניית אמון בין הצדדים".

<http://daccess-ddds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/434/81/PDF/N1043481.pdf?OpenElement>

¹¹⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי באו"ם, ניו-יורק, מאי 2010. יוניפי"ל עובדת עם ישראל ולבנון כדי לסמן במדויק את הקו הכחול על גבי אזור של כ-40 ק"מ. מרגע שסומן אזור, לבנון וישראל מסכימות על הצבת חביות כחולות שמיועדות לציין לעין כל את מקום הגבול. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם יוניפי"ל, בירות, יולי 2010.

¹⁰⁷ החלטה 1701 תרמה להתקדמות בתחומים אחרים, במיוחד בחילופי השבויים ב-2008 ובהעברת המפות המפרטות את האזורים בהם השתמשה ישראל בפצצות מצרר.

¹⁰⁸ לפרטים על 1701 ויוניפי"ל, ראו דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "להמנע מעימות מחודש", שם.

¹⁰⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי לשעבר של האו"ם, ניו-יורק, יולי 2010. גורם ביטחון רשמי של ישראל הסכים: "הנוכחות של יוניפי"ל מקשה על חיזבאללה לפעול שם – הם צריכים ללבוש בגדים פשוטים, לפעול בהחבא ולא יכולים לשאת נשק באופן נראה לעין". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

¹¹⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי לשעבר בארגון האומות המאוחדות, ניו יורק, יולי 2010. דיפלומט ישראלי לשעבר העיר עוד: "זהו תקדים חשוב – מעורבות אינטנסיבית של מדינות מובילות (צרפת, גרמניה וכדומה), במסגרת פעולה רחבת היקף, עם ציוד איכותי ומוטיבציה גבוהה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ביטחון ישראלי, ירושלים, אפריל 2010. עמדה יותר ביקורתית הביע דיפלומט לשעבר: "יוניפי"ל 2 [היינו לאחר מלחמת לבנון השנייה] גדול פי 6 או 7 מיוניפי"ל 1, ובשונה מקודמו הוא אינו מפגין עוינות כלשהי כלפי ישראל. עדיין הוא נוטל יכולת, אבל לפחות הוא לא עוין". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

¹¹¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

¹¹² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ביטחון ישראלי רשמי, ירושלים, אפריל 2010.

III. גורמים העלולים להצית עימות

את שיווי המשקל שהושג בשטח במידה הנתפסת בישראל כמאיימת על ביטחונה.¹¹⁷

במילים אחרות, תפיסת האיום של ישראל מתמקדת בתרחיש בו ישיג חיזבאללה טילים בליסטיים מתקדמים וטילי קרקע-אוויר שעלולים להפר את מאזן הכוחות הנוכחי. גורם ישראלי בכיר לשעבר ניסח זאת כך:

במלחמת לבנון השנייה לא הערכנו נכון את הסיכוי שבידי חיזבאללה יש טילי C-802 [טיל שיוט מתוצרת איראנית] והתוצאה הייתה הפגיעה ב[ספינת הטילים הישראלית] "חנית". כיום, יש קו אדום מכריע אחר – טילי קרקע-אוויר. טילי SAM יגבילו את חופש הפעולה שלנו במרחב האווירי של לבנון. לו הייתי שר הביטחון והיו מספקים לי צילומי לוויין של סוללות SAM בלבנון, הייתי מורה על תקיפתן המיידית.¹¹⁸

חששות אלה מתעצמים עוד יותר אם מסתכלים עליהם בהקשר האזורי הרחב – היינו בהקשר האיראני. העיר גורם ישראלי רשמי: "בטווח הקצר המצב עם לבנון נראה טוב, אך הטווח הארוך הוא סיפור אחר. ישראל מרגישה כאילו איראן ניצבת על גבולה הצפוני וזה מתרגם לסטטוס קוו נפיץ מאוד".¹¹⁹ מציאות זו לא נעלמה מעיניהם של גורמי חיזבאללה, והעיר אחד מהם:

המטרה שלנו הייתה להוציא מכלל אפשרות מלחמת מנע, בה תשמיד ישראל את האיום שאנחנו מציבים בפניה מבלי לשאת בתוצאות. הפרדיגמה החדשה של "השמדה הדדית מובטחת" מוסיפה כמובן לחוסר הוודאות. הדאגה עשויה להתרועע את ישראל מלתקוף מחשש ההשלכות, אך מצד שני היא עלולה לעודד אותה לתקוף מתוך חשש שחיזבאללה יעצים עוד את יכולתיו.¹²⁰

עד כה, תגובתה של ישראל התמקדה בהאצת הפיתוח של מערכות הגנה יעילות מפני טילים, החרפת הרטוריקה שלה וככל הנראה גם מאמצים מוגברים לעקוב אחר פעולות ההצטיידות של חיזבאללה ואולי אף לסכל אותן. במידה מסויימת, נועדה גישה זו לאותות ולסמן שישראל עוקבת מקרוב

למרב האירוניה, אותם גורמים ההופכים את המלחמה לבלתי סבירה כעת עלולים להפוך בעתיד לזרזים לעימות. השיפור הכמותי והאיכותי בארסנל הנשק של חיזבאללה והעמקת השילוב בינו לבין סוריה נוטים לעורר תגובות ישראליות חריפות יותר, אשר מצידן גורמות לחברי "ציר ההתנגדות" להגביר את מוכנותם למלחמה ואת שיתוף הפעולה הצבאי ביניהם. בטווח הקצר, מעגל קסמים זה עלול אמנם להרתיע את ישראל מלקבל החלטה לתקוף, אך בטווח הארוך החלטה כזו עלולה להיראות כבלתי נמנעת. חיזבאללה מוטרד מכך שישראל תתקוף וישראל מוטרדת מכך שחיזבאללה יחצה רף צבאי חדש, אך הצעדים שנוקטים שניהם למניעת את תוצאות אלה מגבירים באופן פרדוקסלי את הסיכוי להתרחשותן ואת השלכותיהן ההרסניות. ככל שחולף הזמן, מעמיקות ההכנות בשני הצדדים והיקף העימות האפשרי מתרחב והולך. פרשן ויועץ לממשלת ישראל תיאר כך את המצב:

ישנם שני סוגים של איזונים. הראשון דומה לגולה שמונחת בתחתיתו של חצי כדור. אין לה שום סיבה להתחיל להתגלגל. השני דומה לגולה שנמצאת בראשו של חצי כדור. היא עדיין לא זזה, אבל לא נדרש הרבה כדי שזה יקרה, ואז דבר לא ימנע ממנה לצבור מהירות. זה סוג שיווי המשקל שאנו נתונים בו היום.¹¹⁶

א. גורמים מבניים לחוסר יציבות

1. האם יכולה ישראל להביט מנגד?

במחקר שנערך לאחרונה סיכם דניאל קרצר, לשעבר שגריר ארצות הברית בישראל, את הסיבות לכך שישראל עשויה לצאת למלחמה נגד חיזבאללה במהלך השנה או השנה וחצי הקרובות:

חיזבאללה כנראה כבר חצה את הגבול של מה שנחשב בעיני ישראל למקובל. הכמות והאיכות של מאגר הטילים שצבר במהלך השנים האחרונות מעוררים דאגה בקרב האחראים לתכנון הצבאי ולהגנת העורף בישראל, כמו גם מאמציו להשיג טילי קרקע-קרקע ארוכי טווח ומדויקים יותר... "קו אדום" ישראלי נוסף הוא השגתם של טילי קרקע-אוויר כדוגמת ה-S-300, שיצמצמו את העליונות האווירית של ישראל בשמי לבנון... השילוב של שלושת הגורמים האלה – גודלו ואיכותו של מלאי הטילים של חיזבאללה, האפשרות שישגי טילים ארוכי טווח ומדויקים, והשדרוג האפשרי של יכולות הקרקע-אוויר שלו – מערער

¹¹⁷ דניאל קרצר, "מלחמת לבנון שלישית", מזכר תוכנית מגירה מס' 8, המועצה ליחסי חוץ, עמ' 2 (יולי 2010). הוא הוסיף: "ישראל רואה בהצטיידותו של חיזבאללה בטילי סקאד (שחלקם יכולים לפגוע בישראל אף מצפון לבנון), או ברקטות ה-M-600 הסוריות (שיכולות לשאת ראש קרב של 250 ק"ג למרחק של 250 ק"מ, עם מערכת הנחיה מתקדמת) איום אסטרטגי".

¹¹⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל אביב, מאי 2010.

¹¹⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל אביב, מאי 2010. גורם רשמי ישראלי אחר אמר: "גורם המפתח עבור רוב קובעי ההחלטות הישראליים כאשר הם מעצבים מדיניות כלפי חזית לבנון הוא שאיראן צופה. צריך להבין כי מלחמת לבנון הבאה תהיה הסיבוב השני של עימות רחב יותר, ישראלי-איראני". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל אביב, יולי 2010.

¹²⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

¹¹⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל אביב, אפריל 2010.

ישראל רוצה להבהיר לחיזבאללה, סוריה ואחרים שהם חצו קו אדום. היא איננה יכולה להשלים עם כך שבידי חיזבאללה יהיו טילים בעלי טווח שכזה, היכולים להגיע ל[בסיס הגרעיני לכאורה של ישראל ב]דימונה. אין זה משנה שהם מסורבלים וקשים לתפעול וסביר שישראל תפגע בהם לפני שיעשה בהם שימוש. כעת, לאחר שישראל נזפה בהם לעיני כל, אני סבור שחיזבאללה וסוריה יאלצו בעתיד לנהוג אחרת.¹²⁶

ההתפתחות השנייה התרחשה ביולי 2010. בעוד נתניהו נפגש עם מזכ"ל האומות המאוחדות באן קיי-מון, התירה ישראל את פרסומו של מידע מסווג אודות נוכחותו ופעולותיו לכאורה של חיזבאללה באזור פריסתם של פקחי השלום של האומות המאוחדות בדרום לבנון.¹²⁷ מטרתו של הצעד הייתה, כך נטען, להזהיר את הארגון כי יש בידי ישראל מידע מקיף על פעולותיו, להפעיל עליו לחץ ואולי אף להכין את הקרקע למתקפה צבאית עתידית.¹²⁸

השאלה האם תהיינה לתגובות אלה השפעה של ממש על פעולותיהם של חיזבאללה או סוריה נתונה לוויכוח. לאחר תקרית הסקאד, גורמים אמריקאים ציירו תמונה מעורבת. הנשיא הסורי, כך סברו, "הבין את המסר. הוא לא הודה בקיומו של משלוח כלשהו, אבל הוא הבין את הכוונה". למרות שדמשק לא חדלה מלספק נשק, לא כל שכן "הפכה את המגמה ביחסיה עם חיזבאללה", היא גם לא האיצה את המשלוחים.¹²⁹ עם זאת, בסיכומו של דבר לא נראה שחיזבאללה או סוריה נוטות לקבל את סוגי האילוצים שישראל מנסה לאכוף, שכן בעיניהם עלול הדבר לשדר חולשה ולשחוק את יכולת ההרתעה שלהם עצמם. יתר על כן, העובדה שישראל – במימון ארצות הברית – מפתחת בינתיים את יכולות ההגנה נגד טילים שלה, מפחיתה עוד יותר את הסיכוי שייענו לתביעה הישראלית.

אחר פעולותיהם של סוריה וחיזבאללה. שתי התפתחויות שהתרחשו לאחרונה מדגימות טענה זו.

הראשונה נוגעת להאשמות הישראליות (והאמריקאיות) לפיהן העבירה סוריה טילי סקאד לחיזבאללה. אם נשים בצד לרגע את השאלות בנוגע לאמינותו של הדיווח,¹²¹ האשמתה הפומבית של ישראל את סוריה נועדה להפנות אליה את תשומת הלב ולהזהירה מפני חצייה של רף נוסף.¹²² מבחינה צבאית, קשה יהיה לטעון שטילים אלו כשלעצמם מהווים הפרה של מאזן הכוחות, בפרט בהתחשב בגודלם ובפגיעותם המאפשרים את זיהויים והשמדתם בקלות יחסית.¹²³ כך, שאפשר לטעון שמשמעותם היא בראש ובראשונה סמלית. טילי הסקאד זכורים בעיקר כי עיראק שיגרה אותם ללא הבחנה לעבר שטחה של ישראל במהלך מלחמת המפרץ הראשונה ב-1991 וגרמה לטראומה לא מבוטלת בקרב הציבור הישראלי.¹²⁴ במובן זה, יש לשמם צליל מיוחד באוזניים ישראליות ואמריקאיות, הרבה יותר מטיילים אחרים וקטלניים בהרבה שגורמים ישראלים ואמריקאים מאשימים את דמשק שהבריחה ללבנון.¹²⁵ גורם ביטחון ישראלי הסביר שמאחורי פעולותיה של ישראל עמד, יותר מהצורך להגיב לאיום מסוים, הרצון לשרטט ולאכוף קו אדום:

¹²¹ כפי שצוין לעיל, טענות אלה נדחו על הסף בידי דמשק. לפחות בתחילה, הגורמים האירופאים לא השתכנעו וטענו שלא הגיע לידם המידע המודיעיני שארצות הברית הבטיחה לחלוק עמם. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינונת בווינגטון, פריז, בירות וירושלים, יוני 2010. בה בעת, גורמים אמריקאיים וחברי קונגרס, כולל כאלה שהביעו תחילה ספקנות רבה, טענו שבעקבות התדרוך המודיעיני שקיבלו, השתכנעו שיש דברים בגו. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינונת בווינגטון, מאי-יוני 2010.

¹²² אם אכן ווינגטון האמינה שהטילים טרם חצו את הגבול לשטח לבנון – וכי לוחמי חיזבאללה התאמנו בלבנון בהפעלתם – חלק מהמסר כנראה היה מיועד להזהיר את דמשק מלעשות את הצעד הנוסף של העברת הטילים אל מעבר לגבול. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינונת עם גורמים אמריקאים, ווינגטון, יוני 2010.

¹²³ גורם ביון מערבי הביע ספקנות, שרבים שותפים לה, לגבי יעילותם של טילי הסקאד בהקשר הזה: "האורך של טילים אלה הוא כ-12 מטרים והם משוגרים ממשאיות ענקיות. תחילה יש להרים את המשאית באוויר, לייצבה על זרועות מתכת ארוכות, להביאה במדויק למצב מאוזן ולשחרר את לחץ האוויר מהגלגלים. לאחר השיגור לוקח יותר מעשר דקות להוריד את המשאית לפני שתוכל שוב לנוע. כתוצאה מכך, כל פעם שישוגר סקאד לעבר ישראל, רכב השיגור יושמד. זה כלי נשק חד-פעמי. יתר על כן, הואיל והמשאית היא ענקית, קל לאתר אותה אף לפני השיגור". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו, אפריל 2010. אמר גורם סורי, "הפרשה הזו היא כולה הבל הבלים. מדוע שנשלח טילי סקאד? לוקח שלושים דקות להציב אותם, הם מגושמים וקל לפגוע בהם. הם זרים לחלוטין לאסטרטגיה הצבאית של חיזבאללה, שמבוססת על מהירות וגמישות. סיפקנו להם כלי נשק יעילים הרבה יותר. אני פשוט לא מצליח להבין מדוע הם עוררו את העניין הזה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו, מאי 2010.

¹²⁴ גורם ישראלי רשמי טען שהאיום שמציבים טילי הסקאד שונה באופיו מזה של טילים אחרים. הואיל והם ארוכי טווח ובלתי מדויקים אפשר לסווגם כ"נשק אימה", המאפשר תקיפה של עיר מרכזית תוך גרימת הרס רב. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו בירושלים, יולי 2010.

¹²⁵ אלה כוללים בעיקר את ה-M600, גרסה סורית של הטיל האיראני F110, שיש לו טווח של 250-300 ק"מ ומסוגל לשאת ראש חץ במשקל חצי טון. אם ישוגר מדרום לבנון יהיה ביכולתו לפגוע בתל-אביב.

<http://www.haaretz.com/news/syria-gave-advanced-m-600-missiles-to-hezbollah-defense-officials-claim-1.288356>

¹²⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו בירושלים, יולי 2010. אמר גורם ישראלי אחר, "הסקאד כשלעצמו איננו מהווה סיכון משמעותי. נשק מתוחכם אחר ורב כבר הועבר לידי חיזבאללה. לאיום הסקאד יש השפעה רגשית בגלל מלחמת המפרץ, אך הם אינם האיום העיקרי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו בירושלים, מאי 2010.

¹²⁷ ראו לדוגמה, "גרזולם פוסט" ו-"הארץ", 7 ביולי 2010.

¹²⁸ הסביר גורם רשמי ישראלי: "המטרה שלנו הייתה להראות לעולם עד כמה העמיקו להתערות בתוך האוכלוסייה האזרחית. הסתכלו היטב במפות – הבתים בהם הם מאכסנים נשק סמוכים ממש למבני ציבור. בעבר, ראינו שאזרחים עשויים לעבור להתגורר במבנים כאלה. כעת אנו רואים שחיזבאללה עושה זאת בכוונה מראש. המפות גם מראות שחיזבאללה פרוש לכל אורך הגזרה. כיצד תוכל ישראל להימנע מלפגוע באזרחים כאשר חיזבאללה נמצא בכל מקום? הנוכחות הצבאית של חיזבאללה בכפרים מהווה איום על ביטחונה של האוכלוסייה האזרחית בלבנון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו בירושלים, יולי 2010. הוסיף גורם ביטחון רשמי: "דרום לבנון רוויה בחיזבאללה. המידע שפרסמנו נועד להפנות את תשומת הלב לאזור אחד מסויים כדי לספק תמונה מלאה יותר. כאשר כלי הנשק זמינים בקרבת הגבול, כל תקרית קטנה עלולה להציט את האש". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו בתל-אביב, יולי 2010.

¹²⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראינו עם גורם אמריקאי רשמי, ווינגטון, יוני 2010.

2. מגבלותיה של החלטה 1701

רבים הם הגורמים לכישלון המאמצים בנושא זה ובהם התיאום הלקוי בין הגופים המעורבים, אך גורם באומות המאוחדות סיפק את ההסבר המשכנע ביותר: "פיקוח יעיל על הגבול דורש שלושה מרכיבים: שיתוף פעולה סורי, רצון טוב לבנוני ואמצעים טכניים ראויים. הפרויקטים שיצאו לדרך טיפלו בגורם השלישי בלבד, כך שהבעיה הייתה ונתרה פוליטית ולא טכנית".¹³⁶

המבקרים מצביעים על התנתקותו של הצבא הלבנוני מדרום לבנון והדיווחים על שיתוף הפעולה בינו לבין חיזבאללה כעדות נוספת להתחזקות מעמדו של הארגון וליכולתו לפעול באופן חופשי יותר.¹³⁷ עם התגברות התסכול, גבר הלחץ על יוניפי"ל לנקוט באמצעים תקיפים יותר לריסונו של חיזבאללה ולהגבלת נוכחותו הצבאית בדרום לבנון. צרפת נטלה את ההובלה ואימצה קו אגרסיבי יותר הכולל חיפוש יזומים אחר מאגרי נשק,¹³⁸ במטרה להגביל את חיזבאללה ולזכות מחדש באמונה של ישראל.¹³⁹ מאמצים אלה עוררו לאחרונה כמה וכמה תקריות, בפרט בין כוחות צרפתיים לבין תושבים מקומיים שמקבלים כנראה הנחיות מחיזבאללה. ההפגנות וההתקפות של אזרחים לא חמושים שיידו אבנים בחיילי יוניפי"ל, חטפו את נשקיהם וחסמו את דרכם, נועדו כנראה להזכיר לכוח שמירת השלום את הגבולות שאל לו לחצות.¹⁴⁰ גורם בכיר בחיזבאללה הסביר עמדת הארגון בעניין:

מבלי להתעלם מתועלותיה, המסגרת שנקבעה בהחלטה 1701 מעוררת תסכול רב. למרות התקוות המוקדמות שתלו בה, היא טרם הביאה לפתרון בעיית רג'ר – כפר של כ-2,500 תושבים במיקום אסטרטגי על מורדות רמת הגולן, במפגש הגבולות בין לבנון, ישראל וסוריה. חלקו הצפוני של הכפר הוא בעליל לבנוני אך נמצא עדיין תחת שליטה ישראלית.¹³⁰ סוגיות אחרות ואולי חשובות יותר, בהן הסטטוס של חוות שבעא שנכבשו בידי ישראל,¹³¹ סימון מחדש של הגבול בין לבנון לסוריה, הפסקת ההפרות של הריבונות הלבנונית ופירוק "כל הקבוצות החמושות" מנשק, טרם זכו להתייחסות. גורם רשמי באומות המאוחדות הודה כי "בסוגיות אלה אנחנו רואים התקדמות מועטה אם בכלל, והעדר כל מאמץ דיפלומטי מצד הקהילה הבינלאומית".¹³²

מלכתחילה התמקדה ישראל בחוסר הנכונות של יוניפי"ל להחרים נשק של חיזבאללה בדרום לבנון או לפעול לסגירת הגבול עם סוריה.¹³³ בשלהי 2006 יצאה לדרך יוזמה גרמנית לשיפור יכולות בקרת הגבול של לבנון, עם פרויקט ראשוני באזור הצפוני והפחות בעייתי של הגבול הסורי-לבנוני. מועצת הביטחון של ארגון האומות המאוחדות, "ככל הנראה במענה לתביעתה של ישראל" מעיר גורם יודע דבר,¹³⁴ שלחה גם היא שתי משלחות מומחים – "הצוות הלבנוני העצמאי להערכת הגבול" (LIBAT 1) ב-2007 ו-LIBAT 2 ב-2008 – לבחון את צרכיה של לבנון ולגבש המלצות לקראת אסטרטגיה משולבת לפיקוח על הגבול. עם זאת, מאמצים מתמשכים אלו¹³⁵ לא הניבו פירות של ממש.

¹³⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מאי 2010.

¹³⁷ גורם רשמי באו"ם טען שמספר חיילי צבא לבנון, שחלים בו שינויים כל העת, עומד כעת על פחות מ-5,000, למרות שהחלטה 1701 התייחסה להחלטת ממשלת לבנון לפרוש 15,000 חיילים באוגוסט 2006. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, יולי 2010. לדברי דיפלומט צרפתי, "יש חוסר שביעות רצון ניכר מתפקודו של הצבא הלבנוני. כוחותיו משתפים פעולה עם יוניפי"ל אבל מחפים על חיזבאללה. לפי הספירה שלנו יש לא יותר מ-3,000 חיילים לבנוניים בדרום, ורובם רק יושבים במחסומים". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מאי 2010. ב-8 ביולי הכריז הקבינט הלבנוני שיגדיל את מספר החיילים בדרום.

¹³⁸ אמר גורם צרפתי רשמי: "פרויז מאמינה שעל יוניפי"ל לאמץ עמדה תקיפה יותר ולהפעיל לחץ בכל הזדמנות בה אפשר לטפל בנושא הנשק בדרום לבנון. התחושה הכללית היא שיוניפי"ל נוקט באמצעי זהירות מופרזים הפוגעים ביעילותו. אנו חושבים שהכוח צריך להתערב יותר ולנסות למנוע את יכולתם של חיזבאללה וגופים חמושים אחרים לפעול בדרום לבנון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, מאי 2010. מקרב המדינות השולחות חיילים ליוניפי"ל, צרפת היא אולי היחידה המחזיקה בעמדה זו. ראו: <http://blog.lefigaro.fr/malbrunot/2010/07/les-capitales-europeennes-divi.html>

¹³⁹ גורם צרפתי רשמי ניסה להצדיק את מדיניותה של ארצו: "ללא צרפת, יוניפי"ל היה הולך בסיבובים ומאבד מאמינותו. האמינות שלנו בעיני ישראל והלחץ שהפעלנו כדי שינתן ליוניפי"ל מנדט רציני יותר, עוזרים לרסן את הלוחמה ישראלית". קבוצת המשבר, ראיון, מאי 2010.

¹⁴⁰ גורמי חיזבאללה טוענים שהתושבים התמרמרו על כך שכוחות יוניפי"ל צרפתיים צילמו בתים פרטיים, חיפשו בשטחים פרטיים והשתמשו בכלבי גישוש. אמר אחד הגורמים: "בדרום לבנון רווחת התחושה שחלק מכוחות יוניפי"ל משתפים פעולה עם ישראל ושחלק מהפשיטות התבססו על מידע מודיעיני ישראלי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, יולי 2010. לפי טענת גורמי יוניפי"ל, כוחותיו עסקו בפעילות גרמתית (סיוורים ומחסומים), אם כי בהיקף נרחב יותר. לטענתם, לא נעשה כל שימוש בכלבים או ציניגי גי.פי.אס, הרכבים נותרו על הכבישים הראשיים והם לא

¹³⁰ לדיון מעמיק בסוגיה מפותלת זו ראו דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "להימנע מעימות מחודש", שם, עמ' 18-19. בנובמבר 2006 כתבנו: "נוצר מצב מוזר בו תושבים מחשבים עצמם סורים, מחזיקים באזרחות ישראלית ומתגוררים בשטח שהוא, לפחות בשני השלישים הצפוניים שלו, שטח לבנוני רשמי... גורמים ישראליים טוענים שפתרון לסוגיית רג'ר נמצא בהישג יד, ובמסגרתו ייטלו יוניפי"ל 2 וצבא דרום לבנון את השליטה בחלקו הצפוני של הכפר". שם, עמ' 18. מאז ועד היום, למרות דיונים קדחתניים, לא הושג כל הסכם.

¹³¹ בנושא חוות שבעא ראו שם, עמ' 17-20. חוות שבעא הן חלק מרמת הגולן שנכבש בידי ישראל ב-1967. השאלה אם היו במקור סוריות או לבנוניות נתונה במחלוקת ונמצאת כעת בלב הדיון, ולפיכך תלויה גם בשאלת סימון הגבול בין לבנון לסוריה.

¹³² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

¹³³ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים ישראליים רשמיים, ירושלים ותל-אביב, יוני-יולי 2010.

¹³⁴ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי באו"ם, מאי 2010.

¹³⁵ בנובמבר 2009 תורמים (בפרט מארצות הברית, האיחוד האירופי, גרמניה, בריטניה ודנמרק) ביקשו יחד מלבנון לשרטט אסטרטגיה גלובלית כעדות למחויבותה של הממשלה. בפברואר 2010 נעתר ראש הממשלה סעד חירי ומינה את שר הפנים ז'אן אוהאספיאן כממונה. הוועדה הטכנית, בפיקוחו של אוהאספיאן, הציגה לראש הממשלה דו"ח מפורט המציג כיצד אפשר לפקח על מעברי הגבול ולהבטיח פיתוח כלכלי-חברתי של אזורי הגבול. הדו"ח אמור להיות מוגש לאישורה של הממשלה ואז לדיון עם גורמים סורים. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם ז'אן אוהאספיאן, בירות, 26 ביולי 2010.

מהפעולות היותר אגרסיביות בהן נקט, והבטיח למשל לא לצלם אלא אם הדבר לגמרי הכרחי ולהעדיף במידת האפשר שימוש בכלי רכב מבצעיים עם גלגלים על פני רכבים נושאי זחלים.¹⁴⁴ הסביר גורם ישראלי:

בהעדר יישום נחרץ של החלטת מועצת הביטחון 1701 – והסיכויים לכך נמוכים מאוד – עומדים בפנינו שני תרחישים אפשריים: או עימות שעשוי להתפתח לעימות אזורי, או התגברות הנוכחות וההשפעה האיראנית והשיעית בלבנון. ישראל וגם רבים בעולם הערבי לא רוצים שזה יקרה.¹⁴⁵

ליוניפי"ל יש דאגות משל עצמו. גורם רשמי התעקש לומר שהקיפאון הנוכחי מעמיד את משקיפי האו"ם במצב לא נוח, ומקשה עליהם להצדיק את משימתם או להתאים אותה לתנאים החדשים. הוא הדגיש כי צריך להימצא פתרון פוליטי יסודי יותר:

יוניפי"ל מתח את המנדט שלו עד קצה גבול היכולת וכשלעצמו אין הוא יכול לעשות יותר. הגיעה העת להתקדמות בחזית הפוליטית. ייתכן שאין זאת ציפייה מציאותית, אך בהעדר התקדמות במישור הדיפלומטי, יקשה עלינו להמשיך במאמצינו לאורך זמן. אם הנושאים הבעורים שעל הפרק לא יזכו למענה הולם, המצב עלול בהחלט להידרדר.¹⁴⁶

3. העדרו של מנגנון הכלה

גורם מבני שלישי ואחרון התורם לחוסר היציבות הוא העדר מנגנון של ממש שתפקידו לצמצם את הסיכוי להסלמה על ידי קביעת ערוצי תקשורת, כללי משחק מפורשים או משתמעים וקווים אדומים ברורים. במקום זאת, אפילו ההגדרה מהו הסף הקריטי עבור כל צד עומדת כל העת למבחן.¹⁴⁷ הן ישראל והן

קיבלנו החלטה לשתף פעולה עם יוניפי"ל. הם עשו אמנם כמה שגיאות [בכך שחצו את הגבולות שהוגדרו בידי חיזבאללה] ולפיכך נתקלו בהתנגדות, אך בסך הכול התנהגותם נותרה מקובלת עלינו. כמובן שישראל הייתה רוצה שיעשו יותר, כמו לחפש בבתים פרטיים או להתפרש לאורך הגבול עם סוריה, אך משימתם איננה להטיל מצור. לא היינו משלימים עם פעולות כאלה והיינו מבהירים זאת בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים.¹⁴¹

הפרסום האחרון של מידע מסווג על ידי ישראל, המתיימר להציג את פעילותו של חיזבאללה באזור בו פרוש כוח יוניפי"ל, עשוי להתפרש כניסיון לאותת על חוסר סבלנות ולעורר, מתוך מבוכה, את כוח שמירת השלום לפעול באופן נחוש יותר.¹⁴² מאבק משיכת החבל הזה בין ישראל לחיזבאללה, עשוי בסופו של דבר להוביל לכך שפעולותיו של יוניפי"ל יוארו במסגרת הגבולות שהוגדרו בידי חיזבאללה, בפרט אם לוקחים בחשבון את העדר נכונות המדינות השותפות לכוח להעמיד בסכנה את חייליהן¹⁴³ – מה שיעצים את חוסר שביעות הרצון בישראל ועלול להגביר את חוסר היציבות הקיימת ממילא. ואכן, באמצע יולי שלח מפקד כוחות יוניפי"ל מכתב גלוי לעם הלבנוני, במסגרתו ביקש להעביר להם מסר של הרגעה ועידוד. יוניפי"ל הסכים בין היתר להימנע מחלק

נכנסו כלל לבתים פרטיים. הם הצהירו גם שכמה מהחיילים הלכו לאיבוד או שנתקעו בכפר מסוים, והותקפו על ידי תושבים זועמים שהשליכו עליהם אבנים, חסמו את הכבישים, גרמו נזק לרכבים רבים ופצעו קלות כמה מהחיילים. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ביוניפי"ל, בירות, יולי 2010. במהלך השבועות האחרונים התרחשו תקריות נוספות בין תושבים מקומיים לבין כוחות שמירת השלום של האו"ם, שכללו מעקב אחר חיילים ותייעוד תנועתם, חסימת סוורים וגניבה של ציוד, כגון מחשבים ניידים. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם באו"ם, ניו-יורק, יולי 2010. אלה לא היו התקריות הראשונות וגם לא החמורות ביותר במסגרת מאבקי הכוחות בין חיזבאללה ליוניפי"ל על הגדרת חוקי המשחק. ביוני 2007 הופעלה מכונת תופת נגד יחידה ספרדית שאימצה מדיניות אגרסיבית יחסית. ראו: אנדרו אקסום וג'רי פוז, "כוחות שמירת השלום של האומות המאוחדות בדרום לבנון: שנה לאחר המלחמה", מכון וושינגטון למדיניות, דו"ח 1272, 16 באוגוסט 2007. באוגוסט 2008 הופל מסוק של צבא לבנון כאשר נכנס לאזור שבשליטת חיזבאללה מצפון לנהר הליטני. חלק מהפרשנים רואים בתקריות אלה ניסיונות של חיזבאללה לסמן מהם הקווים האדומים שלו. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורם באומות המאוחדות, מאי 2010.

¹⁴¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

¹⁴² מידע שסווגו הוסר כדי לאפשר את פרסומו, כולל מפות המראות על קיומם לכאורה של מצבורי נשק בכ-160 כפרים בדרום לבנון. בתוכן, מפה המתיימרת להראות ש"חיזבאללה מאחסן את כלי הנשק שלו בקרבת בתי ספר, בתי חולים ומבני מגורים בכפר אל-חיאם. אל-חיאם הוא רק דוגמה, התופעה רחבה הרבה יותר ומתקיימת בכפרים רבים בדרום לבנון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי רשמי, ירושלים, יולי 2010. לפרטים מלאים

ראו <http://idfspokesperson.com/2010/07/08/intelligence-maps-how-hezbollah-uses-lebanese-villages-as-military-bases-7-july-2010/>

¹⁴³ גורם רשמי באו"ם ציין: "אם יוניפי"ל הייתה מקבלת את יפוי הכוח של פרק 7 במגילת האו"ם כדי להתעמת עם חיזבאללה אזי אף מדינה אירופאית לא הייתה שולחת כוחות". קבוצת המשבר הבינלאומית, ניו-יורק, מאי 2010.

¹⁴⁴ ראו "דיילי סטאר", 9 ביולי 2010. מבטיח האלוף קואוואס "לעם בדרום לבנון" שכוחות יוניפי"ל "קיבלו הוראות ברורות... [להפגין] כבוד מלא לרכוש פרטי; כבוד מלא לשמירה על הפרטיות בחיי היומיום ברחובות הכפרים; כבוד מלא לרצונה של האוכלוסייה שלא יצלמו אותה. חיילינו קיבלו הוראות ברורות לא לצלם אלא אם הדבר חיוני לחלוטין מסיבות מבצעיות; [ו] הוראות ברורות לא להשתמש בכלי רכב מבצעיים המצוידים בזחלים כאשר עלול להיגרם נזק לתשתית ציבורית או פרטית...". ראו <http://unifil.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1499&ctl=Details&mid=3103&ItemID=9575>.

¹⁴⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010. התסכול בישראל ניכר לעין. "חיזבאללה ממשיך להכניס ללבנון טילים ורקטות ארוכי טווח ומדינות המערב אינן נוקפות אצבע. אם כבר המערב דוחף ליישום החלטה 1701, הוא מגביל עצמו לעיסוק בשאלה האם היו לחיזבאללה 52,000 טילים או 45,000 טילים. זה מגוחך". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם ישראלי רשמי, ירושלים, יולי 2010.

¹⁴⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.
¹⁴⁷ העיר גורם אמריקאי: "אני יכול להבין שמנקודת מבטו של אסד, לא נחצו קווים אדומים והטילים היו רק המשך על הסקאלה הקיימת ולא קפיצת מדרגה. ישראל מעולם לא הבהירה מה הקווים האדומים שלה, ובסופו של דבר העובדה היא שלא נקטה בפעולה נגד טילי הסקאד. בדומה לכך אפשר להסיק שאין הרבה מגבלות על הפעילות של ישראל, שכן היא

בדרך כלל בתוך שטח לבנון; וסוריה הגבילה את מעורבותה, נמנעה מכל התערבות ישירה וכפי הנראה הטילה בעצמה מגבלות על הסוג ורמת התחכום של מערכות הנשק שסיפקה לחיזבאללה.¹⁵⁰

גורם רשמי באומות המאוחדות התלונן לאחרונה על "העדר גישה מקיפה" ומנגנון מייעץ. "לארגון האומות המאוחדות אין מנדט ברור בעניין זה, אך למי עוד אפשר לפנות? בסופו של דבר, ארצות הברית צריכה להיות מודאגת כי במקרה ותפרוץ מלחמה, האחריות תוטל בעיקר עליה".¹⁵¹ גורם בחיזבאללה סיכם את המצב כך: "אין כללים, וכתוצאה מכך כל התרחישים אפשריים וגובר הסיכוי למלחמה אלימה הרבה יותר. הכלל היחיד היום הוא מאזן האימה".¹⁵²

ב. מלחמה לא רצויה?

כפי שראינו לעיל, בהתחשב בתג המחיר הגבוה של עימות עתידי, רוב הגורמים משני צדי המתרס סבורים שמלחמה תפרוץ רק כתוצאה מהחלטה מחושבת. אף שזהו התרחיש הסביר ביותר לפריצתו של עימות, תהיה זו טעות להוציא מכלל אפשרות הסלמה לא מתוכננת שתרחש בלי קשר לכוונותיהם המקוריות של הצדדים.

1. הסיכון שבשיקול דעת מוטעה

במידה מסוימת, העובדה שכל צד משוכנע בכך שהצד האחר לא ירצה לעורר מלחמה בעלת השלכות מרחיקות לכת עלולה דווקא לגרום לו ליטול סיכונים נוספים, מתוך ביטחוננו בכך שיריבו יעדיף להימנע מהסלמה.

לפיכך, ישראל עשויה לתקוף מאגר נשק בלבנון או בסוריה, או שיירת נשק המיועדת לחיזבאללה שתהיה בעיניה חציית קו אדום.¹⁵³ באותה מידה, חיזבאללה עשוי להחליט בשלב מסוים

חיזבאללה דוחות את רעיון המגע הישיר ביניהן ומנהיגים לבנוניים ממאנים גם הם להיפגש עם גורמים ישראלים – עקב הדאגה מפני תגובת נגד חריפה מבית והחשש שמא יתפרש הדבר על ידי סוריה כניסיון להשיג הסכם שלום נפרד – ואילו ארצות הברית נמנעה עד כה מלתווך בין ישראל לסוריה בעניינים אלה, ובמקום זאת מיקדה את מאמציה בניסיון לשכנע את דמשק להגביל את רמת החימוש של חיזבאללה.

למתאם המיוחד ללבנון (UNSCOL), הזרוע הפוליטית של האומות המאוחדות בלבנון, יש קשרים עם כל השחקנים המקומיים ובמובן זה ממלא תפקיד חשוב של יישוג. עם זאת, הוא נעדר את המנדט והמעמד הדרושים לטיפול בסוגיות הפוליטיות הרחבות יותר, וכפי שנדון בהמשך, סובל – כמו משרדים אחרים של האומות המאוחדות באיזור – מהגידול המהיר במספר משרדי האו"ם, החופפים זה לזה בתפקידיהם אך פועלים ללא תיאום וללא מדיניות ברורה המוכתבת מלמעלה. למרות שנראה שיוניפי"ל פיתח שיטות תקשורת יצירתיות עם חיזבאללה, בפרט דרך צבא לבנון ופקידים מקומיים החברים בארגון, המנדט שלו מוגבל ואין באפשרותו להתמודד באמת עם הנושאים הפוליטיים. בדומה לכך, תועלתה של הוועדה המשולשת בה חברים נציגי יוניפי"ל, צה"ל והצבא הלבנוני מוגבלת אף היא היות ותחומי האחריות שלה מצומצמים.¹⁴⁸

גם אם יוקם מנגנון הכלה שכזה, הוא יתקל בוודאי בקשיים לא מעטים. למרבה האירוניה, העובדה שאין חילופי אש עלולה להעמיד במרכז סדר היום סוגיות חמקמקות ופעולות סמויות כמו משלוחי נשק, שמסובך להוכיח אותם וקשה עוד יותר להודות בהם; רטוריקה, שקשה לשלוט בה; וכוונות, שהלכה למעשה אין שום אפשרות לאמוד אותן. אופני ההתנהגות הגלויים יותר הם אלה שצה"ל מעורב בהם – ובייחוד טיסות בשמי לבנון וכיבוש שטחים לבנוניים – אך אם תידרש לצמצם פעולות אלה, תתעקש ישראל מן הסתם על תמורה ממשית וברת אימות על בסיס עיקרון מידה כנגד מידה.

כל זה עומד בניגוד בולט למצב לפני מלחמת לבנון השנייה, כאשר – בתיווך אמריקאי ובדרך כלל רק לאחר פרצי אלימות – צייתו הצדדים הלוחמים לכללי המשחק הבסיסיים: ישראל מיקדה את פעולותיה בדרום לבנון ולאחר הטרדגיה בכפר כנא ב-1996, כאשר בתגובה לירי רקטות חסר הבחנה של חיזבאללה המטירה ישראל פגזים על מתחם האו"ם בו שהו מאות אזרחים לבנוניים, עשתה גם מאמץ רציני למנוע פגיעה באזרחים;¹⁴⁹ חיזבאללה הפנה את נשקו בעיקר נגד חיילים,

לייסודה של קבוצת פיקוח, בהנהגה מתחלפת של ארצות הברית וצרפת. חברים קבועים בוועדה, לצד שתי היושבות בראש, היו סוריה, לבנון וישראל. ארגון האומות המאוחדות סיפק את המתקנים למפגשי הוועדה אבל לא היה מעורב ישירות. בתגובה לתלונה על הפרה היה יושב ראש הוועדה מכנס את נציגי חמשת החברות, ועצם הכינוס היה מסייע להרגעת הרוחות. כאשר היה צורך בחקירה, קבוצת הפיקוח דאגה שהיא תהיה מתמשכת. בסופו של דבר, הכירה ישראל במעמדה ככוח כיבוש וסבלה את ההתקפות של חיזבאללה על כוחותיה ועל כוחות צד"ל ["צבא דרום לבנון"], מליציה בגיבויי ישראלים בלבנון. חיזבאללה לא תקף מעבר לגבול, ואילו ישראל שמרה מרחק מאזרחים לבנוניים". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם טימור גוקסל, לשעבר דובר יוניפי"ל, בירות, מרץ 2010.

¹⁵⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים רשמיים בחיזבאללה, סוריה והאו"ם, בירות ודמשק, מאי 2010.

¹⁵¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

¹⁵² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010.

¹⁵³ לדברי גורם רשמי באומות המאוחדות, "חיזבאללה עשוי להשיג נשק מתקדם יותר שעלול לעורר את ישראל לנקוט בפעולה. בנסיבות כאלה אפשר יהיה לצפות למתקפה נקודית ולא למלחמה כוללת, אך המסגרת הביטחונית הנוכחית תעמוד במבחן של ממש". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מרץ 2010. אחד ממנהיגי חיזבאללה חיוק טענה זו: "ישראל עלולה לטעות בשיקוליה ולצאת למבצע מוגבל מתוך הנחה שחיזבאללה

תקפה לא פעם על אדמת סוריה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, מאי 2010.

¹⁴⁸ גורם ביטחון ישראלי רשמי אמר, "המנגנון המשולש מטפל בעיקר בתלונות ובהתמרמרות קטנות". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

¹⁴⁹ לאחר העימות האלים ב-1996 הסכימו ישראל וחיזבאללה על שורה של הבנות להגבלת פעולותיהם ועל העברת כל טענה על הפרתן לקבוצת פיקוח בינלאומית. "באפריל 1996 הסכימו הצדדים, בחסות אמריקאית, לא לנקוט כל פעילות ברדיוס של 500 מטר מאזורים מיושבים. ההבנות הביאו

אזרח ישראלי, אישה קשישה או ילד צעיר, כדי לעורר את ישראל לתגובה חריפה".¹⁶⁰

מקור הדאגה העכשווי טמון בבית הדין החוקר את ההתנקשות ברפיק חרירי ב-2005. ההשערה הנפוצה לפיה חברי חיזבאללה ובכירים בו עשויים לעמוד לדין קיבלה משנה תוקף כאשר ב-23 ביולי 2010 הכריז נסראללה שראש הממשלה חרירי "בישר [לו] שבית הדין יתלה בכמה חברים סוררים [בחיזבאללה]" את האשם ברצח אביו.¹⁶¹ נסראללה דיבר לאחרונה חזר ושנה על בית הדין, קרא תיגר על הגליטימיות שלו, הצביע על האפשרות שזוהי קונספירציה ישראלית – וחשף בכך את מידת החשש של הארגון מהאפשרות שאנשיו יועמדו לדין.¹⁶² כתוצאה מכך, המתחים הפנימיים בלבנון הרקיעו שחקים וגובר החשש למאבקים בין הפלגים השונים במדינה.

כמה אנליסטים וגורמים באומות המאוחדות הרחיקו לכת אף יותר, ותהו האם חיזבאללה עלול לנסות להסיט את תשומת הלב מהנושא בכך שיגביר את רמת המתיחות עם ישראל.¹⁶³ עם זאת, למרות שהעמדתם לדין של פעילי חיזבאללה עלולה לערער את היציבות בלבנון, אין סיבה לחשוב שתביא לעימות מחודש עם ישראל, שכן לא ברור כיצד יתרום סבב לחימה הרסני לחיזוק מעמדו של חיזבאללה או יסייע לו להדוף את הלחץ המקומי והבינלאומי הנוגע לבית הדין.¹⁶⁴

לתבוע מחדש את מעמדו – אם ירגיש למשל כי האסטרטגיה ההגנתית בה בחר שוחקת בהדרגה את הגליטימציה שלו – ולהחליט להגיב לחדירות הישראליות למרחב האווירי של לבנון, שמהוות מטרד לתושבי לבנון בכלל,¹⁵⁴ ומבחינת תפקידן באיסוף מידע מודיעיני, מקשות מאוד על חיזבאללה בפרט.¹⁵⁵ יועץ לממשלת ישראל הביע חשש מוכר: "אם ירגיש די בטוח בעוצמתו, חיזבאללה עלול לשגר טילים נגד מטוסים ישראליים. הוא עלול להפעיל שיקול דעת מוטעה – כפי שעשו בחטיפה שהביאה לפרוץ המלחמה האחרונה".¹⁵⁶ בכל התרחישים האלה, ישראל, חיזבאללה ואולי גם אחרים יצטרכו להתאים את תגובתם ולאזן בין הרצון לשמור על הרתעה לבין הצורך למנוע הסלמה.

מלחמה מקרית עלולה לפרוץ גם בעקבות שרשרת אירועים אחרת. מאז 2006, לפחות חלק מהרקטות ששוגרו מלבנון לעבר ישראל יוחסו לארגונים סוררים כאלה ואחרים, בדרך כלל פלסטינים. טילים מגושמים אלה לא גבו עד כה מחיר בחיי אדם,¹⁵⁷ וישראל הקפידה להגיב באופן מחושב המצמצם את הסיכויים להסלמה – בדרך כלל על ידי ירי ארטילרי לשטחים פתוחים.¹⁵⁸ עם זאת, הסיכון לתקיפה קטלנית נותר בעינו וישראל עלולה, בהתאם לנסיבות, להיגרר לתגובה שתצא מכלל שליטה.¹⁵⁹ גורם בכיר באומות המאוחדות טען כי "למרות שאף צד לא רוצה בזה, הואיל והסף כה נמוך, הסיכוי לסיבוב לחימה נוסף נותר בעינו. די ברקטה אחת שתהרוג

יגיב תגובה מזערית, אם בכלל. אלא שפעולה כזאת עלולה להפר את מאזן הכוחות, ואז חיזבאללה יגיב בתקיפות. ישראל שבה ואומרת שהיא תתקוף שיירה המובילה טילים, אך עד כה נמנעה מלעשות זאת כי היא חוששת שהשלכות תהינה הרוח אסון". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

¹⁵⁴ על תגובת לבנון ראו לדוגמא: פטריק גלאי, "טיסות הלילה של ישראל מגבירות את המתח בלבנון". "דיילי סטאר", 26 בפברואר 2010.

¹⁵⁵ לדברי גורם ישראלי, "אנחנו יודעים שהטיסות בשמי לבנון נתפסות על ידי הלבנונים כמשפילות. עבורם, זה כמו עצם בגרון, אך אנחנו לא יכולים לחדול מכך. טיסות אלה משמשות לצרכי איסוף מודיעין שמשרת את צרכינו כל עוד חיזבאללה מפר את החלטה 1701 ונותר מדינה בתוך מדינה". קבוצת המשבר הבינלאומית, אפריל 2010. גורם בכיר בחיזבאללה העיר: "לפי חשבוננו, מאז 2006 ביצעה ישראל למעלה מ-10,000 גיחות, היינו יותר מחמש ביום בממוצע. אנחנו יודעים מה מטרות הגיחות: לצלם את האתרים שלנו, למפות מטרות ולסמן אותן באמצעות אותות לקראת תקיפה עתידית. אלה פעולות התקיפות. לעת עתה לא הגבנו תגובה צבאית, אך התנאים הפוליטיים והמעשיים עשויים להשתנות. לא ויתרנו לחלוטין על האפשרות להגיב". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

¹⁵⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל אביב, אפריל 2010.

¹⁵⁷ בשבעה אירועים כאלו שנרשמו על ידי האו"ם בין ההפוגה באוגוסט 2006 ועד מרץ 2010, אף לא אחד פגע במטרות משמעותיות. המבצעים הללו ככלל, היו חובבניים; נראה כי רוב הטילים לא כונו כלל למטרה מסוימת ואפילו לא הגיעו לשטח ישראל. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי ביוניפי"ל, בירות, מרץ 2010.

¹⁵⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי ביוניפי"ל, בירות, מרץ 2010.

¹⁵⁹ גורם ישראלי רשמי ציין: "במקרה של הסלמה שלא מרצון, מה שמדאיג אותי ביותר הוא ירי טילים ממחנות פליטים פלסטיניים". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, יולי 2010.

¹⁶⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, ספטמבר 2009.

¹⁶¹ ראו

<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&CD2280D1D0BD5B4EC22577680051689E>

¹⁶² בנאום ב-16 ביולי יצר נסראללה זיקה ישירה בין החקירה הבינלאומית לבין המעצר של הרשת שריגלה לכאורה עבור ישראל, ותיאר את ההעמדות לדין הצפויות כ"מפוברקות". ביחס לבית הדין המיוחד טען כי "המטרה העיקרית הייתה לפגוע בהתנגדות. [ישראל] יודעת שכל מתיחות פנימית בלבנון משחקת לטובתה, בלי קשר לשאלה מי אחראי לה". הוא הסביר שלאחר שישראל כשלה במלחמה ביולי 2006, הם "מהמרים כעת על פרויקט ישראלי אחר שנקרא בית הדין המיוחד ללבנון, והם מתכוונים לו זה חודשים רבים". נסראללה הצביע גם על לשכת המודיעין של כוחות ביטחון הפנים של לבנון כשותפה לדבר עבירה. ראו

<http://www.nowlebanon.com/NewsArchiveDetails.aspx?ID=186498#ixzz0uuhM0bXq>

¹⁶³ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי באו"ם, יולי 2010.

¹⁶⁴ בתשובה לשאלה בנושא, אמר נסראללה: "אין לנו כוונה לנהל או להתחיל מלחמה באזור כרגע". ראו

<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&CD2280D1D0BD5B4EC22577680051689E>

כדברי אחד מיועציו של הנשיא אסד: "הקרב מתנהל היום מתחת לפני השטח, באמצעות שירותי הביטחון".¹⁷¹ במאבק זה כללי המשחק ברורים עוד פחות ואחד הצדדים יכול לחצות קו אדום גם בלי שהדבר יוודע בציבור.

2. המלחמה הסמויה מן העין

זהו הממד הנסתר של המתיחות המתמשכת בין ישראל, חיזבאללה, סוריה ואיראן. במהלך השנים האחרונות צצו ועלו שוב ושוב סימנים למלחמה חשאית ולעיתים אף עקובה מדם, בין הצדדים.

לבנון חשפה לטענתה רשת ריגול ישראלית רחבת היקף שפעלה בשטחה.¹⁶⁵ בנוסף, שורה של חיסולים משכו תשומת לב רבה אף שאיש לא נטל עליהם אחריות – ולא תמיד ברור למי יש להפנות את האצבע המאשימה. בין היעדים היו הגנרל הסורי והיועץ לנשיא אסד, מוחמד סולימאן, ועימאד מורנייה – דמות ביטחונית בכירה בחיזבאללה שחוסל ב-13 בפברואר 2008.¹⁶⁶ חיזבאללה טרם נקם את מותו של מורנייה, אך לטענתו הוא עתיד לעשות כן.¹⁶⁷ גורמים ישראלים טוענים שהארגון ניסה לבצע כבר כמה פעולות שסוכלו או נכשלו.¹⁶⁸ לכן, אי אפשר להוציא מכלל חשבון פעולת נקמה של חיזבאללה וגם לא פגיעה במטרה בכירה שישראל או חיזבאללה יתקשו לוותר על חיסולה,¹⁶⁹ וזו או זו עלולות להצית תבערה גדולה הרבה יותר.¹⁷⁰

¹⁶⁵ נראה כי חיזבאללה והרשויות בלבנון משתפים פעולה היטב בנושא זה. ראו לדוגמה, אדריאן ג'אולמס, "בירות, קן מרגלים", *Le Monde*, 14 בספטמבר 2009.

¹⁶⁶ מורנייה, שהואשם על ידי ישראל וארה"ב בתכנון מספר פעולות טרור, נרצח בלב דמשק.

¹⁶⁷ בראיון שנערך באמצע פברואר נשבע שוב נעים קאסם, סגן המזכ"ל של חיזבאללה, לנקום את מותו של מורנייה. באותו יום הכריז נסראללה שתגובת חיזבאללה תהיה בהתאם למעמדו של מורנייה, ואם להתבסס על מאמצי התנועה עד כה להנציח את זכרו, קביעה זו מצביעה רף גבוה למדי. סוכנות הידיעות הלאומית הלבנונית, 16 בפברואר 2010.

¹⁶⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיות עם גורם ישראלי רשמי, ירושלים, דצמבר 2009. על פי קצין מודיעין ישראלי בדימוס, "חיזבאללה ניסה לנקום את מות מורנייה כמה פעמים – באזרבייג'ן, בתורכיה, באתרים אמריקאים, באתרים תיירותיים בסניי ואפילו [שם לו למטרה את] הרמטכ"ל הישראלי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל אביב, מאי 2010.

¹⁶⁹ יועץ ממשלה ישראלי שאל: "אם תהיה לנו הזדמנות לחסל את כל מנהיגות חיזבאללה או את כל טיילי הנ"מ שלה, האם נעשה זאת? השקט של ימינו הוא מלאכותי וזמני. במובן זה, החשש של חיזבאללה ממתקפה ישראלית הוא הגיוני ומוצדק". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

¹⁷⁰ לדברי גורם ישראלי, "עד כה לא נקם חיזבאללה את מותו של מורנייה. ניסיונותיו בתורכיה ובאזרבייג'אן נכשלו, אבל הם עלולים להצליח בעתיד, בדומה להתנקשות בשלמה ארגוב [השגריר הישראלי בבריטניה, שהניסיון הכושל להתנקש בו על ידי ארגון פלסטיני ב-1982 היה העילה הרשמית של ישראל למלחמת לבנון הראשונה]. זה יכול להיות כל דבר, כמו למשל פיצוץ בית כנסת בבומביי. בכל מקרה, ישראל תגיב – ומה יעשה אז חיזבאללה? מי יואשם בעימות שיפרוץ?" קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010. הוסיף יועץ לממשלה: "יש להם חשבון פתוח איתנו בנושא מורנייה, אך עליהם להיזהר שפעולתם לא תעורר את סוג התגובה ממנה הם מנסים להימנע". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בתל-אביב, אפריל 2010.

¹⁷¹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בדמשק, פברואר 2010. ראוי לציין שההתנקשות בפעיל החמאס מחמוד אל-מבחוח ב-19 בינואר 2010 בדובאי, במהלכה הותירו מאחור סוכניה של ישראל שלא כהרגלם רמזים שקופים לזהותם – השפיעה על האווירה האזורית הרבה מעבר לזירה הפלסטינית, וחזקה את הרושם שאין כמעט גבולות במאבק הסמוי. העיר על כך גורם אמריקאי: "להתנקשות במבחוח הייתה השפעה ניכרת על האיזור כולו ובפרט על סוריה, שהרגישה שישראל חצתה קו אדום חדש מבלי שיהיו לכך השלכות של ממש". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, מאי 2010. בעקבות ההתנקשות גירשו בריטניה, אירלנד ואוסטרליה דיפלומטים ישראליים כדי לבטא את זעמם על השימוש בדרכונים שנגנבו מאזרחיהם במהלך המבצע, ופולין הסגירה לגרמניה דיפלומט ישראלי החשוד בזיוף דרכון גרמני.

IV. מסקנות

קידום שיחות השלום בין ישראל לסוריה ובין ישראל ללבנון ממשל אובמה לא מתעלם מהמסלול הסורי והשליח המיוחד למזרח התיכון, הסנטור ג'ורג' מיטשל, וצוותו ביקשו לחדש את השיחות באמצעות דיונים שקולים ומדוקדקים עם שני הצדדים. במוקד עמדו שתי מטרות: האחת, "לכרסם בהתנגדות הישראלית" להתחייבות לנסיגה לקווי 1967 (הדרישה המקדימה של סוריה לחידוש השיחות),¹⁷³ ומהעבר השני – לשכנע את סוריה ש"האפשרות להשגת הסכם שלום שרירה וקיימת גם עם ממשלת ישראל הנוכחית"; והשנייה, לחלץ מדמשק תמונה ברורה יותר לגבי התפתחותם האפשרית של יחסיה עם איראן, חיזבאללה וחמאס במקרה של הסכם שלום.¹⁷⁴

עד כה חסרה הייתה מעורבות אינטנסיבית של הדרג הנשיאותי, ובתוך כך התחושה שסוגיה זו תופסת מקום חשוב בסדר העדיפויות האמריקאי. אובמה טרם השליך את מלוא כובד משקלו בעניין זה. הוא אמנם העלה את הנושא לדיון בפגישתו האחרונה עם נתניהו, כך דווח, אך הוא נמנע מלחזוץ על נתניהו לאחר שזה אמר שלא יוכל להתקדם בה בעת בערוץ הסורי ובערוץ הפלסטיני.¹⁷⁵ במקום זאת, השליכה ארצות הברית את יתרה על התקדמות במסלול הפלסטיני, מתוך אמונה שעניין זה נמצא בלב לבו של הסכסוך הישראלי-ערבי ומהדהד עמוק יותר בדעת הקהל הערבית והמוסלמית – ולפיכך פריצת דרך בסוגיה זו תתרום יותר מכל דבר אחר ליציבות באזור. אף שיש מידה רבה של אמת בטיעון זה, הוא מתעלם מההשפעה העצומה שעשויה להיות להתקדמות במסלול הסורי על האזור כולו, על עמדותיהם של איראן, חיזבאללה וחמאס, ובתוך כך על הסיכויים להשגת הסכם שלום בין ישראל לפלסטינים.¹⁷⁶

בזכות העובדה שמיסדו משטר של הרתעה הדדית, הצליחו ישראל מן העבר האחד וחיזבאללה ובעלי בריתו מהעבר השני לצמצם את הסיכון לחידוש הלחימה ביניהם בעתיד הקרוב. עקב היקף המעורבות ועוצמת ההרס הצפויים במלחמה נוספת, עשוי מצב זה להימשך, ואכן יש סימנים לכך שההרתעה הצליחה להטיל מגבלות על התנהגותם של הצדדים: למרות החשש (הלא מאומת עדיין) כי חיזבאללה השיג טילי קרקע-אוויר הוא טרם פרש אותם, כנראה מתוך חוסר רצון לעורר תגובה ישראלית לא פרופורציונלית. בדומה לכך, ישראל טוענת שעמדה על סף תקיפת שיירת נשק סורית, אך בסופו של דבר נמנעה מכך.

עם זאת, תהיה זאת טעות ואף פזיזות להסתמך על מאזן האימה המתפתח. מתחת לפני השטח המתחים גוברים, ואין בנמצא מנגנון הערוך להתמודד איתם או להפיגם. איש אינו תולה תקווה בתהליך השלום, אין התקדמות בנושא החלטה 1701, לא מתקיימת כל הידברות פוליטית בין הצדדים ואין כל מוצא נראה לעין מהמבוי הסתום. ההגיון העומד מאחורי מאזן ההרתעה טומן בחובו גם את זרע קריסתו האפשרית. עוצמת האש של חיזבאללה גוברת ועמה גם רצונה של ישראל להתמודד עמה לפני שיהיה מאוחר מדי, היינו ליזום מלחמה כדי להבטיח שתוכל לצאת למלחמה נוספת בעתיד. בקיצור, מה שמשמר את היציבות במצב הקיים עלול עד מהרה להביא להידרדרותו.

בשורה התחתונה, התקווה היחידה לפתרון אמיתי ובר קיימא היא משא ומתן מהותי לשלום ובסופו של דבר הסכמי שלום בין ישראל לבין סוריה ולבנון. זו נותרה החלופה הלא-צבאית היחידה להתמודדות עם התחמשותו של חיזבאללה.¹⁷² בהעדרם של משא ומתן והסכמי שלום לא יחדל חיזבאללה לחזק את ארסנל הנשק שלו, סוריה לא תפסיק לסייע למאמציו ולא תסכים למנגנוני בקרה בגבולה עם לבנון וישראל תמשיך לפתח אמצעי-נגד משלה. כך, שכל עוד הסכסוך המהותי יוותר על כנו ההכנות הצבאיות תימשכנה, ההפרות ההדדיות של החלטה 1701 לא תיפסקנה ויישום רציני שלה יירד מהפרק. בכל זאת, יש לנקוט בינתיים בצעדים שמטרתם לפרוץ את הקיפאון הנוכחי ולסייע בפירוק המתחים ובהפחתת הסיכון לעימות מקרי.

¹⁷³ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי רשמי, יוני 2010. כפי שאמר גורם אמריקאי רשמי אחר בהסבירו את נקודת המבט של סוריה, "ב-1990 ושוב ב-2008, הסורים נכנסו למשא ומתן עם ראשי ממשלות ישראלים שהיו מוכנים להתחייב לנסיגה מלאה. אפילו אז, השיחות לא הצליחו. איזו סיבה יש לסוריה להכנס לשיחות עם ראש ממשלה שאינו מוכן להתחייב לעמדה זו?" קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בושינגטון, יולי 2010.

¹⁷⁴ "השאלה שבידי [נתניהו] צריך לשאול את עצמו אם ברצונו להביא את העניין לכדי סיום היא האם לאחר חתימת ההסכם תהיה ישראל מקום בטוח יותר משהייתה לפניו?" כעת אין ביכולתו להשיב בחיוב לשאלה זו, כיוון שאין בהירות לגבי מה תעשה סוריה ביחס לאיראן, חיזבאללה וחמאס. הישראלים מאמינים כי אם יחזירו את הגולן ועמדתה של סוריה תיוותר ללא שינוי, הם בעצם יוותרו על הקלף העיקרי שלהם ללא כל תמורה. לא יוותרו להם כלים ללחוץ על דמשק". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי רשמי, וושינגטון, יוני 2010.

¹⁷⁵ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם אמריקאי רשמי, וושינגטון, יולי 2010.

¹⁷⁶ טיעונים אלו מוצגים במלואם בדוחות קודמים של קבוצת המשבר הבינלאומית. ראו בייחוד, "התפתחות האסטרטגיה הסורית" ו"היד החדשה של סוריה", שם, עמ' 25.

¹⁷² כפי שכתבה קבוצת המשבר הבינלאומית ב-2006, מעמדו של חיזבאללה כארגון חמוש "קשור באופן הדוק לסוגיות אזרחיות ובהן תפקידן של סוריה ואיראן וקיומו (או אי-קיומו) של תהליך שלום ישראלי-ערבי כולל... צעדים רציניים לחידוש המשא ומתן הישראלי-ערבי הן בערוץ הפלסטיני והן בערוץ הסורי, ביחד עם החלטה במערב לדון עם סוריה ואיראן בכל הנושאים האזרחיים, כולל אלה הנוגעים להן ישירות, הייתה מאפשרת למאמצים לפירוקו של חיזבאללה מנשקו והשגת יציבות בלבנון להתנהל בסביבה יותר בטוחה והרבה פחות נפיצה". קבוצת המשבר הבינלאומית, "להחליץ מהתהום", שם, עמ' 25.

ישנו חשש נוסף המשפיע על קבלת ההחלטות של סוריה. להסכם שלום עלול להיות מחיר כבד, והוא אובדן העמדה האסטרטגית אשר במשך עשורים רבים סיפקה למשטר השפעה עצומה ביחס לגודל האוכלוסייה, המעמד הכלכלי והיכולות הצבאיות של ארצו.¹⁸¹ בהעדר תחליף הולם, המשטר חושש למצוא עצמו חזרה במידתו הטבעית, ללא בריתותיו משכבר הימים ומבלי שרכש בהכרח בריתות חדשות או מעמד אזורי חדש.

אם כך, האתגר הניצב בפרט בפני ארצות הברית, הוא להציג בפני סוריה חזון חדש ומשכנע לגבי מקומה בעידן שלאחר הסכם שלום. חזון כזה צריך לכלול התייחסות לא רק להחלשת הקשרים של סוריה עם איראן, המאס וחיזבאללה, אלא גם לאפשרות שתוכל באמצעות קשרים אלה להשפיע על התנהגותן. גורמים אלה כולם ישפיעו על חישובי העלות-תועלת האסטרטגיים של המשטר הסורי והם דורשים את מעורבות הדרגים הגבוהים ביותר.¹⁸² הזו-שיח המצומצם והמזדמן בין הצדדים עד כה, אין בו די.¹⁸³

חידוש התנופה ביחס להחלטה 1701 של מועצת הביטחון של האומות המאוחדות כפי שטענה קבוצת המשבר הבינלאומית כבר עם סיום המלחמה, ההחלטה נידונה לכשלון מראש עקב מגבלותיה המבניות:

החלטה 1701 איננה המסגרת הנכונה לפיתרון הנדרש לסוגיות העומדות בתשתית היחסים בין ישראל ללבנון, ואל לה להיות מוגדרת כך... היא שואפת, שלא בחוכמה, לבינלאום של היבט מסויים של הבעיה (חימושו של חיזבאללה) מבלי להוריד את הפתרונות לרמה האזורית (למשל התייחסות לסכסוך הישראלי-ערבי בהקשרו הרחב יותר או למחלוקת הגוברת בין ארצות הברית לאיראן).¹⁸⁴

העדר כל התקדמות בערוץ הסורי מניע דינמיקה בלתי רצויה המזינה את עצמה. התמיכה בעסקה עם סוריה בקרב הממסד הצבאי-ביטחוני בישראל, אף שנותרה חזקה,¹⁷⁷ נשחקת נוכח הדיווחים על הגברת משלוחי הנשק לחיזבאללה. לדברי גורם אמריקאי, "הם עדיין מחוייבים, בפרט [שר הביטחון] ברק, אך הספק מכרסם בהם. לאור העמקת קשריה של סוריה עם איראן וחיזבאללה, הם בוחנים מחדש חלק מהנחות היסוד שלהם בסוגיה, אף שטרם ויתרו עליהן".¹⁷⁸ בה בעת, התמעטות הסיכוי למשא ומתן מהותי, ביחד עם דעיכת התקווה לפריצת דרך ממשית ביחסיה עם ארצות הברית והחשש מפיחות מעמדה באזור, הביאו את סוריה להדק את קשריה עם בעלי בריתה. כתוצאה מכך, התעצמה בישראל התפיסה השלילית את המשטר הסורי.

כפי שמעיד דו"ח זה, התנהגותה של סוריה משקפת מערכת שיקולים מורכבת. עמדתה היא במידה מסוימת פרדוקסלית, הואיל ולמרות שעוצמתה הצבאית הקונבנציונאלית נחותה בכל קנה מידה ואין לה כל סיכוי בעימות עם ישראל, נראה שהיא נכונה להשליך יתרה על ציר מיליטנטי שפעולותיו עלולות להצית תבערה באזור כולו. עם זאת, אין פירושו של דבר שסוריה איננה מעוניינת בחידוש תהליך השלום וגורמים אמריקאים מדווחים שדמשק שלחה לאחרונה שוב ושוב גששים בעניין זה.¹⁷⁹ אלא שסוריה לא מאמינה בשלב זה שיש סיכוי של ממש למשא ומתן רציני ולפיכך, אין לדעתה חלופה ממשית לעמדתה הנוכחית.

ככל שהסבירות למלחמה עולה ועוצמתה האפשרית הולכת וגוברת, לא רואה סוריה כל ברירה אלא להרתיע כנגד אפשרות זו על ידי חיזוק והעמקת קשריה עם בעלי בריתה הנוכחיים. מנגד, המשטר משוכנע שהפגנת ריסון ואיפוק לא תפחית באופן משמעותי את הסיכוי לעימות (שתלוי בדינמיקות אזוריות שהן מעבר לשליטתה של דמשק), לא תשאיר את סוריה מחוץ למעגל הלחיצה (הואיל ונוכח אפשרות ירידת קרנו של חיזבאללה שתפגע קשות באינטרסים שלה באזור, סוריה תרגיש מחוייבת לכל הפחות לחדש את מלאי הנשק של הארגון, מה שעלול בסופו של דבר לעורר את ישראל לתקוף אותה) ותעמיד בסכנה את בריתותיה הנוכחיות. לפיכך, המצב המוזר הוא, כפי שאומר גורם אמריקאי, שדווקא האמצעים ש"סוריה נוקטת כדי למנוע מלחמה עשויים להגביר את הסיכוי שהיא תיגרר לתוכה".¹⁸⁰

¹⁸¹ פרשן מדיני הציג זאת כך: "ישראל תרוויח תפקיד באזור כתוצאה ממצב של שלום; סוריה עלולה לאבד את התפקיד שלה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, יולי 2010.

¹⁸² גורם אמריקאי התייחס להיבט הזה בחששותיו של בשאר אל-אסד: "בהנחה שנתניהו יגיע לנקודה בה הוא מוכן לחזור על מה שאמר ראש הממשלה יצחק רבין [לגבי נסיגה לגבולות 1967] – והוא עדיין לא שם – השאלה היא האם בשאר יהיה מוכן לבצע את השינוי האסטרטגי שאביו היה מוכן לבצע. עבור חאפז אל אסד, די היה בעצם בניית הקשר החדש עם ארצות הברית, אך לא ברור שכך פני הדברים גם היום. אנהנו צריכים לפתוח בדיון עם בשאר על עתיד יחסיה של סוריה עם עיראק ולבנון, וכדאי שנגייס לעניין גם את ערב הסעודית. אחרת, אני חושש שבשאר יראה את המחיר האסטרטגי שעליו לשלם אך לא את הגמול האסטרטגי שיקבל".

קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, יוני 2010.

¹⁸³ עד כה, להוציא את ג'ורג' מיטשל – שהתמקד בעיקר בערוץ הפלסטיני – הממשל שיגר פעם אחת את תת-המזכיר לעניינים פוליטיים ויליאם בארנס. בארנס זוכה להערכה רבה בדמשק, אך הדיון הנרחב בדינמיקות האזוריות אותו יזם בפברואר 2010 לא זכה להמשך. למעשה, המתווך היעיל ביותר היה נציג האגף המשפטי, הסנטור ג'ון קרי, יושב ראש הוועדה לענייני חוץ, שפיתח קשר הדוק עם בשאר אל-אסד. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים רשמיים סורים ואמריקאיים, ווינגטון ודמשק, דצמבר 2009 – יוני 2010.

¹⁸⁴ דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, "להמנע מעימות מחודש", שם, עמ' ii.

¹⁷⁷ זה בפרט, המקרה עבור שר הביטחון אהוד ברק, שיש לו השפעה על נתניהו וניסה לשכנע אותו במשך חודשים (בינתיים ללא הצלחה) בחשיבות חידוש השיחות עם סוריה. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים רשמיים בישראל ובארה"ב, ווינגטון וירושלים, דצמבר 2009 – יוני 2010.

¹⁷⁸ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, יוני 2010.

¹⁷⁹ גורם אמריקאי רשמי אמר, "הם מבהירים היטב ובדרכים רבות שברצונם למצא דרך לחדש את השיחות עם ישראל". קבוצת המשבר הבינלאומית, ווינגטון, יולי 2010.

¹⁸⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בווינגטון, יוני 2010.

ולא פחות חשוב – כוחות צבא לבנון צריכים להיות מאומנים ומצוידים יותר.¹⁸⁸

חיזוק הקשרים הפוליטיים מאמצע שנות התשעים ועד סופן, על כל חסרונותיה, קבוצת הפיקוח הישראלית-לבנונית (שנודעה בישראל בשם "ועדת המעקב לפיקוח על הבנות ענבי זעם" וכללה נציגים של ארצות הברית, צרפת, ישראל, סוריה ולבנון) תרמה תרומה נכבדה ליציבות האזור. היא לא מנעה תקריות וגם לא פתרה את המחלוקות שבבסיס הסכסוך, ובכל זאת היה זה מנגנון שאפשר לאורר ולחקור התמרמרויות ותלונות והיווה סוג של שסתום ביטחון. כיום אין בנמצא מקבילה דומה ומתפקדת. המנגנון המשולש – יוניפי"ל, צה"ל וצבא דרום לבנון – יש בו תועלת מסוימת, אך המנדט וההרכב שלו מגבילים באופן ניכר את יעילותו. יתר על כן, הבעיה היום היא לא ההתמודדות עם אירועים בשטח, אלא כפי שנדון לעיל, ההתמודדות עם סוגיות מופשטות יותר כמו כוונות, קווים אדומים, תקריות מילוליות וקצרים בתקשורת. בנוסף לכך, בשנות התשעים התקיימו דיונים רמי דרג בין ארצות הברית וסוריה על בסיס קבוע, בעוד שהיום לא כך הם פני הדברים.

הריק הפוליטי שנוצר בולט אף יותר נוכח התגברות המתיחות וההסלמה הרטרורית. לדברי גורם בכיר באומות המאוחדות, "אנחנו זקוקים לפורום בו יוכלו הצדדים לדבר, בלי קשר כמעט לנושא הדיון".¹⁸⁹ מציאת המנגנון הנכון שיהיה מקובל על כל הצדדים איננה מובנת מאליה, למרות שישנן כמה אפשרויות שכדאי לבחון.

ארגון האומות המאוחדות יכול לקחת אחריות בכך שיקנה ממד יותר פוליטי למנגנון המשולש הקיים או יחזק את תפקידו של משרד המתאם המיוחד ללבנון (UNSCOL), הנציגות הפוליטית של האומות המאוחדות בלבנון, כך שתהיה לו הסמכות המלאה והיכולת לדון עם הצדדים באופן נרחב יותר, בצעדים למניעת עימות ובתנאים המקדימים להפסקת אש רשמית. באופן עקרוני, משרד המתאם המיוחד מתאים לתפקיד זה בזכות נוכחותו בשטח ויכולתו לתקשר עם כל הצדדים הנוגעים לדבר, ובהם חיזבאללה. הן יוניפי"ל והן גורמים לבנוניים מביעים חשש שהרחבת פעילותו של המנגנון המשולש, והוספת ממד פוליטי למה שהייתה עד כה זירת התקשרות צנועה אך מתפקדת בין הדרגים הצבאיים, תביא יותר נזק מתועלת.¹⁹⁰ במידה מסוימת מגשר משרד המתאם על פערי התקשורת ומעביר מסרים עקיפים בין ישראל, חיזבאללה

התקווה להשיג את היעדים המרכזיים של ההחלטה – ובפרט הכיבוד המלא של הריבונות הלבנונית, בקרת הגבול בין לבנון לסוריה ופירוק חיזבאללה מנשקו – תהיה בימים אלה בגדר אשליה. עם זאת, העדר כל התקדמות לקראת מימושה של החלטה 1701 רק מלבה את המתחים הקיימים. במקום זאת, על האומות המאוחדות להתמקד ביעדים שנותרו ברי השגה, שהחשוב בהם הוא מציאת פתרון לסוגיית הכפר רג'ר. במובן זה, על האומות המאוחדות בסיועם של ארצות הברית ובעלי עניין אחרים, להחיות את המאמצים להשגת נסיגה ישראלית מחלקו הצפוני (הלבנוני) של הכפר ולהותיר את הכפר תחת שליטתו של יוניפי"ל, עם נוכחות מסוימת של צבא לבנון.¹⁸⁵

עם זאת, לא ברור מה יוכל אפילו צעד כזה להשיג, והודה בכך גורם באומות המאוחדות: "האום אוהב את רג'ר, כי זוהי מטרה ברת השגה. מעבר לזה, אין הרבה מקום להתלהבות".¹⁸⁶ המטרה העיקרית של פתרון הסוגיה תהיה להפיח מעט רוח חיים בהחלטה 1701, לספק תחושה של התקדמות במקום שלא היה בו אלא קיפאון ואולי לסלול את הדרך לדיונים (גם אם לא לפתרון) בסוגיות אחרות הנוגעות להחלטה 1701. גורם ביטחון לבנוני בכיר ניסח זאת כך:

עבורנו שאלת הכפר רג'ר היא בראש ובראשונה שאלה של ריבונות, אך היא נוגעת גם ליישום החלטה 1701. ללא התקדמות ברג'ר, איננו יכולים לקוות לדיון בסוגיית חוות שבעא בבוא העת. אם לא תושג פריצת דרך, המדינות השולחות חיילים לכוון יוניפי"ל, שתפקידו ליישם את החלטה 1701, עלולות לאבד את תחושת היעוד. לפיכך, התקדמות בנושא רג'ר תהיה טובה ליוניפי"ל, לאומות המאוחדות, לנו הלבנונים וגם לישראלים.¹⁸⁷

יתר על כן, על לבנון להגדיל באופן משמעותי את מספר חיילי צבא לבנון המוצבים בדרום ולחזק את יכולותיהם, כדי שיוכלו לסייע במניעת תקריות. כפי שראינו, מספר החיילים עומד כעת על 5,000 למרות שהחלטה 1701 הגדירה יעד של 15,000. בסוף יולי אותה ממשלת לבנון שבכוונתה להעלות את מספר החיילים ב-1,500 אך מידע זה טרם זכה לאימות. גורמים מיוניפי"ל וממדינות השולחות לו חיילים העירו שאין די בכך,

¹⁸⁵ גורם רשמי באו"ם הסביר כי עקב חוסר הסכמה בין ישראל ללבנון, השיחות הוקפאו למספר חודשים אבל יחודשו בדצמבר 2009. חלק מאבני הנגף קשורות להסדרים ביטחוניים בעקבות נסיגת ישראל בצפון, למשטר, לחוק וסדר בגזרה זו ונושאים הקשורים לסמכות השיפוטית על תושבי רג'ר המחזיקים באזרחות ישראלית. קבוצת המשבר הבינלאומית, יולי 2010.

¹⁸⁶ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי באו"ם, מאי 2010.
¹⁸⁷ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010. מילותיו הדהדו בדבריו של גורם רשמי באו"ם שהדגיש כי המטרה לא הייתה להגיע להפסקת אש אלא להשיג ולו תזווה זמנית בדינמיקה: "דיאלוג מסוג זה יכול לעזור להחליף הילוכים ולשינוי בפרדיגמה, מאומים הדדיים למטרות משותפות. וגם אם הוא לא יוביל להסכם, הוא ישפר את האווירה". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, מאי 2010.

¹⁸⁸ גורם רשמי באו"ם אמר לקבוצת המשבר הבינלאומית כי עוד יש לקבל על כך הודעה רשמית מהממשלה; ויותר מכך, הוא הדגיש, "גם אם הממשלה תשלה 20,000 חיילים, הם לא יוכלו לעשות את העבודה אם הם לא יהיו מצוידים ומאומנים כראוי". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בבירות, 27 ביולי 2010. גורם צרפתי רשמי ציין: "זו הייתה החלטה חיובית אך בלתי מספקת. יש לזכור כי בהחלטה 1701 מדובר ב 15,000 חיילים". קבוצת המשבר הבינלאומית, יולי 2010.

¹⁸⁹ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי באו"ם, יולי 2010.
¹⁹⁰ קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון עם גורם רשמי באו"ם, יולי 2010.

עם זאת, בהתחשב באקלים הנוכחי באזור, יש למתן את הציפיות בנוגע למנגנונים אלה. בתשובה לשאלה לגבי התועלת האפשרית של אופני התקשרות ודיאלוג חדשים, אמר גורם בכיר בחיזבאללה:

הניסיונות להבהיר את חוקי המשחק או להפיג את המתחים בינינו לבין ישראל נידונו לכישלון. לכל היותר, הם יעזרו להרוויח זמן, אך הם לא יכולים לספק תוצאות ברורות קיימא. בינתיים, הלחץ על איראן יגבר, עזה תישאר תחת מצור והאיום על לבנון יוותר בעינו. האזור עובר תמורות ואי אפשר לצפות שיקפא על שמריו בזכות הדיאלוג לבדו.¹⁹⁵

בעוד ההמתנה לשיחות שלום משמעותיות מתמשכת והולכת, אופני התקשרות מעין אלה הם המרב שביכולתנו להציע.

**בירות/ ירושלים/ דמשק/ וושינגטון/ בריסל,
2 באוגוסט 2010**

וסוריה – אם כדי להזהיר ואם כדי להרגיע.¹⁹¹ עם זאת, ערוצי התקשורת הללו, אף שהם רצויים, אינם שיטתיים או מתודיים.

עניין זה נוגע בסוגיה רחבה הרבה יותר, והיא הריבוי המתמיד של משרדים ובלבול התפקידים במערך הכולל של האומות המאוחדות בנוגע לסכסוך הישראלי-ערבי ככלל, ולבנון בפרט. לצד משרד המתאם המיוחד ללבנון ויוניפי"ל פועלים גם לשכת המתאם המיוחד של האו"ם לענייני התהליך המדיני (UNSCO), השליח המיוחד ליישום החלטות מועצת הביטחון 1559 ו-1680, ארגון הפיקוח על הפסקת האש של האומות המאוחדות (UNTSO) וכוח משקיפי האו"ם לעניין הפרדת הכוחות (UNDOF). עם זאת, אין כל מסגרת אסטרטגית כללית וברורה להנחיית המשלחות והמשרדים השונים ואין די תיאום ביניהם. אין ספק שארגון האומות המאוחדות יכול למלא תפקיד מפתח באזור, אלא שכדי לעשות זאת בעילות עליו לרכז את מאמציו על בסיס מדיניות ומנהיגות יותר ריכוזית ואחידה.¹⁹² לכל הפחות צריך האו"ם לרכז את יישום החלטה 1701 במשרדו של המתאם המיוחד ללבנון, במטרה לאפשר התקשרות יעילה יותר עם הצדדים הנוגעים בדבר.¹⁹³

במאמץ להחיות את קבוצת הפיקוח הישראלית-לבנונית ולהתאים אותה לנסיבות הנוכחיות, יש לשקול את האפשרות להקמת קבוצת קשר שמטרתה לדון ביישום החלטה 1701 ולהתייחס לנקודות הבולטות – ניטרול אי-הבנות אפשריות, השלטת סדר במלחמת ההתבטאויות, הרחקת המתחים מעינו של הציבור על ידי מסירת הצעות, הרגעות ודברי אזהרה.¹⁹⁴ בגלגולה השאפתני ביותר עשויה קבוצה כזאת לכלול את האומות המאוחדות, ארצות הברית, צרפת, ישראל, סוריה, לבנון ותורכיה (שיחסייה המצוינים עם סוריה עשויים להביא תועלת רבה ויש לשקוד במסגרת הפורום על שיקום יחסיה עם ישראל).

¹⁹¹ גורם רשמי באו"ם אמר שישראל ביקשה ממנו למסור לסוריה כי – למרות ההאשמות הציבוריות בנוגע למשלוחי הנשק לחיזבאללה – ישראל לא מתכוונת לצאת למבצעים צבאיים על אדמתה של סוריה. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, יולי 2010. עוד מסר שהועבר מישראל לחיזבאללה היה כי פריסת טילי נ"מ בלבנון תחשב להציית קו אדום שאין לשאתה. קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון, יולי 2010.

¹⁹² קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיונות עם גורמים רשמיים באו"ם, ניו-יורק, מאי-יולי 2010.

¹⁹³ המתאם המיוחד הנוכחי הוא מייקל וויליאמס, אדם בעל נסיון רב במשרד החוץ הבריטי ובמזכירות האו"ם.

¹⁹⁴ גורם רשמי ישראלי הדגיש כמה מהקשיים הנוכחיים: "אנו ניצבים בפני סיכון כפול: חוסר הבנה של כוונות הצד השני ותקשורת לא ברורה של כוונותינו שלנו. הצורך של כל צד להראות לקהל הבוחרים שלו שהוא ערוך להתמודד עם האיומים הנראים לעין רק מחריף את המצב. הצורך הוא להבין עד כמה מסר מסוים הוא אמיתי או רציני. בהעדר כללים פורמליים וברורים יש הרבה מקום לטעויות". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010. גורם אחר הביא דוגמה לכך: "הרטוריקה הסלימה במהירות מסחררת לאחר שנאום ברק – בו טען שהחלופות העומדות בפנינו הן או מלחמה כוללת או שלום כולל – פורש בידי דמשק כאיום בנקיטת פעולה צבאית. סוריה הגיבה בהתבטאויות חסרות תקדים בחריפותן ואיימה על אזרחים ישראלים ושר החוץ ליברמן מיהר להגיב ולומר שנשלח אותם חזרה לימי הביניים". קבוצת המשבר הבינלאומית, ראיון בירושלים, אפריל 2010.

נספח א'

מפת לבנון

Map 4282 United Nations
January 2010

Department of Field Support
Cartographic Section

GHAJAR SHEEBA FARMS LINE A – OCCUPIED GOLAN HEIGHTS

Location of Ghajar, Sheeba Farms and occupied Golan Heights demarcation added by Crisis Group

נספח ב'

על קבוצת המשבר הבינלאומית

The International Crisis Group (Crisis Group) is an independent, non-profit, non-governmental organisation, with some 130 staff members on five continents, working through field-based analysis and high-level advocacy to prevent and resolve deadly conflict.

Crisis Group's approach is grounded in field research. Teams of political analysts are located within or close by countries at risk of outbreak, escalation or recurrence of violent conflict. Based on information and assessments from the field, it produces analytical reports containing practical recommendations targeted at key international decision-takers. Crisis Group also publishes *CrisisWatch*, a twelve-page monthly bulletin, providing a succinct regular update on the state of play in all the most significant situations of conflict or potential conflict around the world.

Crisis Group's reports and briefing papers are distributed widely by email and made available simultaneously on the website, www.crisisgroup.org. Crisis Group works closely with governments and those who influence them, including the media, to highlight its crisis analyses and to generate support for its policy prescriptions.

The Crisis Group Board – which includes prominent figures from the fields of politics, diplomacy, business and the media – is directly involved in helping to bring the reports and recommendations to the attention of senior policy-makers around the world. Crisis Group is co-chaired by the former European Commissioner for External Relations Christopher Patten and former U.S. Ambassador Thomas Pickering. Its President and Chief Executive since July 2009 has been Louise Arbour, former UN High Commissioner for Human Rights and Chief Prosecutor for the International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia and for Rwanda.

Crisis Group's international headquarters are in Brussels, with major advocacy offices in Washington DC (where it is based as a legal entity) and New York, a smaller one in London and liaison presences in Moscow and Beijing. The organisation currently operates nine regional offices (in Bishkek, Bogotá, Dakar, Islamabad, Istanbul, Jakarta, Nairobi, Pristina and Tbilisi) and has local field representation in fourteen additional locations (Baku, Bangkok, Beirut, Bujumbura, Damascus, Dili, Jerusalem, Kabul, Kathmandu, Kinshasa, Port-au-Prince, Pretoria, Sarajevo and Seoul). Crisis Group currently covers some 60 areas of actual or potential conflict across four continents. In Africa, this includes Burundi, Cameroon, Central African Republic, Chad, Côte d'Ivoire, Democratic Republic of the Congo,

Eritrea, Ethiopia, Guinea, Guinea-Bissau, Kenya, Liberia, Madagascar, Nigeria, Rwanda, Sierra Leone, Somalia, Sudan, Uganda and Zimbabwe; in Asia, Afghanistan, Bangladesh, Burma/Myanmar, Indonesia, Kashmir, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Nepal, North Korea, Pakistan, Philippines, Sri Lanka, Taiwan Strait, Tajikistan, Thailand, Timor-Leste, Turkmenistan and Uzbekistan; in Europe, Armenia, Azerbaijan, Bosnia and Herzegovina, Cyprus, Georgia, Kosovo, Macedonia, Russia (North Caucasus), Serbia and Turkey; in the Middle East and North Africa, Algeria, Egypt, Gulf States, Iran, Iraq, Israel-Palestine, Lebanon, Morocco, Saudi Arabia, Syria and Yemen; and in Latin America and the Caribbean, Bolivia, Colombia, Ecuador, Guatemala, Haiti and Venezuela.

Crisis Group raises funds from governments, charitable foundations, companies and individual donors. The following governmental departments and agencies currently provide funding: Australian Agency for International Development, Australian Department of Foreign Affairs and Trade, Austrian Development Agency, Belgian Ministry of Foreign Affairs, Canadian International Development Agency, Canadian International Development and Research Centre, Foreign Affairs and International Trade Canada, Czech Ministry of Foreign Affairs, Royal Danish Ministry of Foreign Affairs, Dutch Ministry of Foreign Affairs, Finnish Ministry of Foreign Affairs, French Ministry of Foreign Affairs, German Federal Foreign Office, Irish Aid, Japan International Cooperation Agency, Principality of Liechtenstein, Luxembourg Ministry of Foreign Affairs, New Zealand Agency for International Development, Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Swedish Ministry for Foreign Affairs, Swiss Federal Department of Foreign Affairs, Turkish Ministry of Foreign Affairs, United Arab Emirates Ministry of Foreign Affairs, United Kingdom Department for International Development, United Kingdom Economic and Social Research Council, U.S. Agency for International Development.

Foundation and private sector donors, providing annual support and/or contributing to Crisis Group's *Securing the Future* Fund, include the Better World Fund, Carnegie Corporation of New York, William & Flora Hewlett Foundation, Humanity United, Hunt Alternatives Fund, Jewish World Watch, Kimsey Foundation, Korea Foundation, John D. & Catherine T. MacArthur Foundation, Open Society Institute, Victor Pinchuk Foundation, Radcliffe Foundation, Sigrid Rausing Trust, Rockefeller Brothers Fund and VIVA Trust.

August 2010

נספח ה'

דו"חות ותקצירים של קבוצת המשבר הבינלאומית על המזרח התיכון וצפון אפריקה (שנת 2007 ואילך)

Arab-Israeli Conflict

- After Mecca: Engaging Hamas*, Middle East Report N°62, 28 February 2007 (also available in Arabic).
- Restarting Israeli-Syrian Negotiations*, Middle East Report N°63, 10 April 2007 (also available in Arabic).
- After Gaza*, Middle East Report N°68, 2 August 2007 (also available in Arabic).
- Hizbollah and the Lebanese Crisis*, Middle East Report N°69, 10 October 2007 (also available in Arabic and French).
- The Israeli-Palestinian Conflict: Annapolis and After*, Middle East Briefing N°22, 20 November 2007 (also available in Arabic).
- Inside Gaza: The Challenge of Clans and Families*, Middle East Report N°71, 20 December 2007.
- Ruling Palestine I: Gaza Under Hamas*, Middle East Report N°73, 19 March 2008 (also available in Arabic).
- Lebanon: Hizbollah's Weapons Turn Inward*, Middle East Briefing N°23, 15 May 2008 (also available in Arabic).
- The New Lebanese Equation: The Christians' Central Role*, Middle East Report N°78, 15 July 2008 (also available in French).
- Ruling Palestine II: The West Bank Model?*, Middle East Report N°79, 17 July 2008 (also available in Arabic).
- Round Two in Gaza*, Middle East Briefing N°24, 11 September 2008 (also available in Arabic).
- Palestine Divided*, Middle East Briefing N°25, 17 December 2008 (also available in Arabic).
- Ending the War in Gaza*, Middle East Briefing N°26, 05 January 2009 (also available in Arabic and Hebrew).
- Engaging Syria? Lessons from the French Experience*, Middle East Briefing N°27, 15 January 2009 (also available in Arabic and French).
- Engaging Syria? U.S. Constraints and Opportunities*, Middle East Report N°83, 11 February 2009 (also available in Arabic).
- Nurturing Instability: Lebanon's Palestinian Refugee Camps*, Middle East Report N°84, 19 February 2009 (also available in Arabic and Hebrew).
- Gaza's Unfinished Business*, Middle East Report N°85, 23 April 2009 (also available in Hebrew and Arabic).
- Lebanon's Elections: Avoiding a New Cycle of Confrontation*, Middle East Report N°87, 4 June 2009 (also available in French).
- Israel's Religious Right and the Question of Settlements*, Middle East Report N°89, 20 July 2009 (also available in Arabic and Hebrew).
- Palestine: Salvaging Fatah*, Middle East Report N°91, 12 November 2009 (also available in Arabic).
- Reshuffling the Cards? (I): Syria's Evolving Strategy*, Middle East Report N°92, 14 December 2009 (also available in Arabic).
- Reshuffling the Cards? (II): Syria's New Hand*, Middle East Report N°93, 16 December 2009 (also available in Arabic).
- Tipping Point? Palestinians and the Search for a New Strategy*, Middle East Report N°95, 26 April 2010 (also available in Arabic and Hebrew).
- Lebanon's Politics: The Sunni Community and Hariri's Future Current*, Middle East Report N°96, 26 May 2010.

North Africa

- Egypt's Sinai Question*, Middle East/North Africa Report N°61, 30 January 2007 (also available in Arabic).
- Western Sahara: The Cost of the Conflict*, Middle East/North Africa Report N°65, 11 June 2007 (also available in Arabic and French).
- Western Sahara: Out of the Impasse*, Middle East/North Africa Report N°66, 11 June 2007 (also available in Arabic and French).
- Egypt's Muslim Brothers: Confrontation or Integration?*, Middle East/North Africa Report N°76, 18 June 2008 (also available in Arabic).

Iraq/Iran/Gulf

- Iran: Ahmadi-Nejad's Tumultuous Presidency*, Middle East Briefing N°21, 6 February 2007 (also available in Arabic and Farsi).

- Iraq and the Kurds: Resolving the Kirkuk Crisis*, Middle East Report N°64, 19 April 2007 (also available in Arabic).
- Where Is Iraq Heading? Lessons from Basra*, Middle East Report N°67, 25 June 2007 (also available in Arabic).
- Shiite Politics in Iraq: The Role of the Supreme Council*, Middle East Report N°70, 15 November 2007 (also available in Arabic).
- Iraq's Civil War, the Sadrists and the Surge*, Middle East Report N°72, 7 February 2008 (also available in Arabic).
- Iraq after the Surge I: The New Sunni Landscape*, Middle East Report N°74, 30 April 2008 (also available in Arabic).
- Iraq after the Surge II: The Need for a New Political Strategy*, Middle East Report N°75, 30 April 2008 (also available in Arabic).
- Failed Responsibility: Iraqi Refugees in Syria, Jordan and Lebanon*, Middle East Report N°77, 10 July 2008 (also available in Arabic).
- Oil for Soil: Toward a Grand Bargain on Iraq and the Kurds*, Middle East Report N°80, 28 October 2008 (also available in Arabic and Kurdish).
- Turkey and Iraqi Kurds: Conflict or Cooperation?*, Middle East Report N°81, 13 November 2008 (also available in Arabic, Kurdish and Turkish).
- Iraq's Provincial Elections: The Stakes*, Middle East Report N°82, 27 January 2009 (also available in Arabic).
- Yemen: Defusing the Saada Time Bomb*, Middle East Report N°86, 27 May 2009 (also available in Arabic).
- U.S.-Iranian Engagement: The View from Tehran*, Middle East Briefing N°28, 2 June 2009 (also available in Farsi and Arabic).
- Iraq and the Kurds: Trouble Along the Trigger Line*, Middle East Report N°88, 8 July 2009 (also available in Kurdish and Arabic).
- Iraq's New Battlefield: The Struggle over Ninewa*, Middle East Report N°89, 28 September 2009 (also available in Kurdish and Arabic).
- Iraq's Uncertain Future: Elections and Beyond*, Middle East Report N°94, 25 February 2010 (also available in Arabic).

נספח ד'

חבר המנהלים של קבוצת המשבר הבינלאומית

CO-CHAIRS

Lord (Christopher) Patten

Former European Commissioner for External Relations, Governor of Hong Kong and UK Cabinet Minister; Chancellor of Oxford University

Thomas R Pickering

Former U.S. Ambassador to the UN, Russia, India, Israel, Jordan, El Salvador and Nigeria; Vice Chairman of Hills & Company

PRESIDENT & CEO

Louise Arbour

Former UN High Commissioner for Human Rights and Chief Prosecutor for the International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda

EXECUTIVE COMMITTEE

Morton Abramowitz

Former U.S. Assistant Secretary of State and Ambassador to Turkey

Cheryl Carolus

Former South African High Commissioner to the UK and Secretary General of the ANC

Maria Livanos Cattau

Member of the Board, Petroplus Holdings, Switzerland

Yoichi Funabashi

Editor in Chief, *The Asahi Shimbun*, Japan

Frank Giustra

President & CEO, Fiore Capital

Ghassan Salamé

Dean, Paris School of International Affairs, Sciences Po

Stephen Solarz

Former U.S. Congressman

George Soros

Chairman, Open Society Institute

Pär Stenbäck

Former Foreign Minister of Finland

OTHER BOARD MEMBERS

Adnan Abu-Odeh

Former Political Adviser to King Abdullah II and to King Hussein, and Jordan Permanent Representative to the UN

Kenneth Adelman

Former U.S. Ambassador and Director of the Arms Control and Disarmament Agency

Kofi Annan

Former Secretary-General of the United Nations; Nobel Peace Prize (2001)

Nahum Barnea

Chief Columnist for *Yedioth Ahronoth*, Israel

Samuel Berger

Chair, Albright Stonebridge Group LLC; Former U.S. National Security Advisor

Emma Bonino

Vice President of the Senate; Former Minister of International Trade and European Affairs of Italy and European Commissioner for Humanitarian Aid

Wesley Clark

Former NATO Supreme Allied Commander, Europe

Sheila Coronel

Toni Stabile, Professor of Practice in Investigative Journalism; Director, Toni Stabile Center for Investigative Journalism, Columbia University, U.S.

Jan Egeland

Director, Norwegian Institute of International Affairs; Former UN Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator

Mohamed ElBaradei

Director-General Emeritus, International Atomic Energy Agency (IAEA); Nobel Peace Prize (2005)

Uffe Ellemann-Jensen

Former Foreign Minister of Denmark

Gareth Evans

President Emeritus of *Crisis Group*; Former Foreign Affairs Minister of Australia

Mark Eyskens

Former Prime Minister of Belgium

Joschka Fischer

Former Foreign Minister of Germany

Dewi Fortuna Anwar

Director for Program and Research, The Habibie Center, Jakarta; Former Assistant Minister/State Secretary for Foreign Affairs, Indonesia

Jean-Marie Guéhenno

Arnold Saltzman Professor of War and Peace Studies, Columbia University; Former UN Under-Secretary-General for Peacekeeping Operations

Carla Hills

Former U.S. Secretary of Housing and U.S. Trade Representative

Lena Hjelm-Wallén

Former Deputy Prime Minister and Foreign Affairs Minister of Sweden

Swanee Hunt

Former U.S. Ambassador to Austria; Chair, Institute for Inclusive Security; President, Hunt Alternatives Fund

Mo Ibrahim

Founder and Chair, Mo Ibrahim Foundation; Founder, Ctel International

Igor Ivanov

Former Foreign Affairs Minister of the Russian Federation

Asma Jahangir

UN Special Rapporteur on the Freedom of Religion or Belief; Chairperson, Human Rights Commission of Pakistan

Wim Kok

Former Prime Minister of the Netherlands

Ricardo Lagos

Former President of Chile

Joanne Leedom-Ackerman

Former International Secretary of International PEN; Novelist and journalist, U.S.

Lord (Mark) Malloch-Brown

Former Administrator of the United Nations Development Programme (UNDP) and UN Deputy Secretary-General

Lalit Mansingh

Former Foreign Secretary of India, Ambassador to the U.S. and High Commissioner to the UK

Jessica Tuchman Mathews

President, *Carnegie Endowment for International Peace*, U.S.

Benjamin Mkapa

Former President of Tanzania

Moisés Naim

Senior Associate, *International Economics Program*, *Carnegie Endowment for International Peace*; former Editor in Chief, *Foreign Policy*

Ayo Obe

Legal Practitioner, Lagos, Nigeria

Güler Sabancı

Chairperson, *Sabancı Holding*, Turkey

Javier Solana

Former EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy, NATO Secretary-General and Foreign Affairs Minister of Spain

PRESIDENT'S COUNCIL

Crisis Group's President's Council is a distinguished group of major individual and corporate donors providing essential support, time and expertise to Crisis Group in delivering its core mission.

Canaccord Adams Limited	Iara Lee & George Gund III	Ford Nicholson
Neil & Sandy DeFeo	Foundation	Statoil ASA
Fares I. Fares	Frank Holmes	Ian Telfer
Mala Gaonkar	Steve Killelea	Neil Woodyer
Alan Griffiths	George Landegger	

INTERNATIONAL ADVISORY COUNCIL

Crisis Group's International Advisory Council comprises significant individual and corporate donors who contribute their advice and experience to Crisis Group on a regular basis.

Rita E. Hauser Co-Chair	John Chapman Chester Chevron	H.J. Keilman George Kellner	Anna Luisa Ponti & Geoffrey Hoguet
Elliott Kulick Co-Chair	John Ehara Equinox Partners	Amed Khan Zelmira Koch	Michael Riordan Shell
Anglo American PLC	Neemat Frem	Liquidnet	Belinda Stronach
APCO Worldwide Inc.	Seth Ginns	Jean Manas	Talisman Energy
Ed Bachrach	Paul Hoag	McKinsey & Company	Tilleke & Gibbins
Stanley Bergman & Edward Bergman	Joseph Hotung	Najib Mikati	Kevin Torudag
Harry Bookey & Pamela Bass-Bookey	International Council of Swedish Industry	Harriet Mouchly-Weiss Yves Oltramare	VIVATrust Yapı Merkezi Construction and Industry Inc.

SENIOR ADVISERS

Crisis Group's Senior Advisers are former Board Members who maintain an association with Crisis Group, and whose advice and support are called on from time to time (to the extent consistent with any other office they may be holding at the time).

Martti Ahtisaari Chairman Emeritus	Jorge Castañeda Naresh Chandra	James V. Kimsey Aleksander Kwaśniewski	George Robertson Michel Rocard
George Mitchell Chairman Emeritus	Eugene Chien Joaquim Alberto Chissano	Todung Mulya Lubis Allan J. MacEachen	Volker Rühle Mohamed Sahnoun
HRH Prince Turki al-Faisal	Victor Chu	Graça Machel	Salim A. Salim
Shlomo Ben-Ami	Mong Joon Chung	Barbara McDougall	Douglas Schoen
Hushang Ansary	Pat Cox	Matthew McHugh	Christian Schwarz-Schilling
Richard Armitage	Gianfranco Dell'Alba	Nobuo Matsunaga	Michael Sohlman
Ersin Arioğlu	Jacques Delors	Miklós Németh	Thorvald Stoltenberg
Óscar Arias	Alain Destexhe	Christine Ockrent	William O. Taylor
Diego Arria	Mou-Shih Ding	Timothy Ong	Leo Tindemans
Zainab Bangura	Gernot Erlor	Olara Otunnu	Ed van Thijn
Christoph Bertram	Marika Fahlén	Shimon Peres	Simone Veil
Alan Blinken	Stanley Fischer	Victor Pinchuk	Shirley Williams
Lakhdar Brahimi	Malcolm Fraser	Surin Pitsuwan	Grigory Yavlinski
Zbigniew Brzezinski	I.K. Gujral	Cyril Ramaphosa	Uta Zapf
Kim Campbell	Max Jakobson	Fidel V. Ramos	Ernesto Zedillo